

Biblid.

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΠΑΤΡΑΣ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: «Ο αγροτικός κόσμος
και το μέλλον του»**

Εισηγητής:
Καζάνη Αγγελική

Σπουδάστρια:
Γκιούσα Κορνηλία

ΠΑΤΡΑ 1997

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	2580
----------------------	------

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	3
Η ιστορική αναδρομή στον αγροτικό τομέα	3
Συνοπτική εικόνα του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα	6
Χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα σήμερα	8
Φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του Έλληνα αγρότη.	16
Ο ρόλος του αγροτικού τομέα στην Ελληνική Οικονομία	18
Εκσυγχρονισμός της αγροτικής οικονομίας	19
Η αγροτική εκμηχάνιση	20
Αγροτική εκπαίδευση	22
I. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στον αγροτικό τομέα	22
II. Στόχοι προγράμματος της επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης	23
III. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην παραγωγικότητα	24
Πρόβλημα διάθεσης της αγροτικής μας παραγωγής-Χωματερές	25
Οι αγορές αγροτικών προϊόντων	26
Διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων	27
Συστήματα πώλησης αγροτικών προϊόντων	28
Κεφάλαιο 2	30
Η αγροτική πολιτική-Εισαγωγικά	30
Αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης	30
Μέσα και συστήματα αγροτικής πολιτικής	32
Κυβερνητική πολιτική	34
Πολιτική αναδάσωσης.	36
Εμπορική πολιτική	38
Επενδυτική πολιτική στον αγροτικό τομέα	39
Πολιτική προώθησης εξαγωγών	39
Φορείς Αγροτικής Πολιτικής	40
Η Α.Τ.Ε. και ο ρόλος της	43
Αγροτικός προγραμματισμός	45
Οι Συνεταιρισμοί και η συμβολή τους στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας.	46
α) Η έννοια και οι σκοποί των Αγροτικών Συνεταιρισμών	46
β) Οι αρχές λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών	48
γ) Το έργο που επιτελούν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί	49
δ) Η συμβολή των Συνεταιρισμών στην αγροτική ανάπτυξη	51
Τα συμβούλια περιοχής και ο ρόλος τους	53
Η οικολογική γεωργία και οι προοπτικές που διαγράφονται για το μέλλον της	55

Κεφάλαιο 3	60
Στοιχεία Αγροτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας	60
Λόγοι ύπαρξης της αγροτικής πολιτικής	61
Οι γενικές γραμμές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	62
Αρχές-Στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	66
Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (F.E.O.G.A)	68
Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης Κ.Α.Π. και Ελλάδα	69
Κ.Α.Π. και Ελλάδα	73
I. Η πολιτική που εφαρμόστηκε	73
II. Συνέπειες από την εφαρμογή της	74
Στόχοι που επιτεύχθηκαν	76
Το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	79
I. Γενικά στοιχεία	79
II. Μελλοντικές προοπτικές	80
Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα	81
Κεφάλαιο 4	89
Σύγχρονα προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας	89
Σχέδιο για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας	91
Κόστος σχεδίου ανάπτυξης	94
Βασικά συμπεράσματα - Σκέψεις για τις προοπτικές της ελληνικής γεωργίας	95
Κεφάλαιο 5	98
Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Βέροιας	98
Ερωτήσεις	98
Ένωση γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσολογγίου-Ναυπακτίας	102
Έρευνα σε έναν αγρότη μεγαλοπαραγωγό	105
Βιβλιογραφία	109
Παραρτήματα-Πίνακες	110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ιστορική αναδρομή στον αγροτικό τομέα

Η περίοδος από το 1828 μέχρι σήμερα διαιρείται σε τρεις υποπεριόδους. Από το 1828 (αμέσως μετά την ίδρυση ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους) μέχρι το 1917. Από το 1917 (το χρόνο της μεγάλης μεταρρύθμισης της γης) έως το 1950 και από τα 1950 έως σήμερα.

1828-1917

Το κύριο πρόβλημα που προέκυψε μετά την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το 1828 ήταν η κατανομή της γης.

Η γη που είτε ανήκε σε Τούρκους ιδιοκτήτες είτε στο Οθωμανικό κράτος ονομάστηκε δημόσια γη (ελληνική γη). Αυτή η δημόσια έκταση αποτελούσε το μισό της όλης καλλιεργήσιμης γης. Μεγάλο μέρος δε αυτής ανήκε σε μοναστήρια και εκκλησίες. Έτσι οι ακτήμονες αναγκάζονταν να νοικιάζουν γη για να καλλιεργούν από το κράτος ή από την εκκλησία.

Η κυβερνητική πολιτική ήταν τέτοια, που δεν εξυπηρετούσε τους μικρούς ιδιοκτήτες ή τους ακτήμονες διότι τα επιτόκια με τα οποία έπαιρναν δάνεια για την αγορά γης ήταν υψηλά.

Υπήρχαν νόμοι οι οποίοι προστάτευαν τις μεγάλες ιδιοκτησίες τα τσιφλίκια και οι μικροιδιοκτήτες ή ακτήμονες εργάζονταν στα κτήματα των άλλων είτε με το σύστημα του μισακάρικου ή του τρικάρικου και ένα μικρό ποσοστό νοίκιαζε τη γη.

Ο εκμεταλλευτικός χαρακτήρας των σχέσεων αυτών στην παραγωγή ανάγκασε τους αγρότες πολλές φορές να επαναστατήσουν. Με τον νόμο

της 25^{ης} Μαρτίου 1871 μοιράστηκαν 265.000 εκτάρια σε 357.217 αγρότες.

Το ανώτερο μέγεθος γης ήταν 8 εκτάρια μη αρδεύσιμο και 4 αρδεύσιμο.

Η αγροτική πολιτική ήταν σχεδόν ανύπαρκτη εκτός από κάποια μεμονωμένα μέτρα. Αυτή την περίοδο τα υψηλά επιτόκια και οι τιμές των αγροτικών προϊόντων ήταν τέτοια που προστάτευαν τους μεγαλοϊδιοκτήτες και τους εμπόρους. Οι αντιδράσεις των αγροτών μερικές φορές οδήγησαν σε αιματηρά γεγονότα όπως π.χ. στο Κιλελέρ το 1910.

1917-1950

Αυτή η περίοδος άρχισε με την αγροτική μεταρρύθμιση, η οποία έλυσε μερικώς τα προβλήματα των αγροτών. Με την αγροτική μεταρρύθμιση που εφάρμοσε ο Βενιζέλος στα 1917-1928, μοιράστηκαν μεγάλα τμήματα γης σε ακτήμονες γεωργούς.

Μεταξύ 1917-1936, 1.700.000 εκτάρια μοιράστηκαν σε 300.000 οικογένειες συμπεριλαμβανομένου 150.000 οικογένειες που ήρθαν από την Μ. Ασία μετά την καταστροφή του 1922.

Η μεταρρύθμιση αυτή θεωρείται από τις σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε όλα τα Βαλκάνια. Η κοινωνική και οικονομική της σημασία ήταν πολύ σημαντική.

Εν τούτοις, η πλειοψηφία των νέων ιδιοκτητών εξακολούθησε να έχει σοβαρό οικονομικό πρόβλημα διότι κατά μέσο όρο η γη ήταν τεμαχισμένη. Οι μικρές και πολύτεμαχισμένες ιδιοκτησίες ήταν χαμηλής παραγωγικότητας.

Η ίδρυση της αγροτικής τράπεζας το 1929 έλυσε εν μέρει το πρόβλημα της δανειοδότησης των αγροτών.

1950 μέχρι σήμερα

Μετά το 1950, η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μια περίοδο ταχείας οικονομικής ανάπτυξης. Κεφάλαια που εισήλθαν στα 1950-60 από την Αμερική και τις Δυτικές χώρες βοήθησαν την βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας, η οποία επηρέασε εν συνεχεία και τον αγροτικό τομέα.

Εν τούτοις, οι περιπτώσεις στο αγροτικό τομέα συγκριτικά με τον βιομηχανικό ήταν περιορισμένες, λόγω της προβληματικής δομής του αγροτικού τομέα.

Οι κύριες αλλαγές στον αγροτικό τομέα οφείλονται σε δύο κυρίως παράγοντες.

1. Οι δημόσιες επενδύσεις στον αγροτικό τομέα (αρδευτικά έργα κ.ά.) και η εισαγωγή νέας τεχνολογίας. Η χρησιμοποίηση λιπασμάτων και άλλων μέσων παραγωγής (μηχανικά έπαιζαν ένα σημαντικό ρόλο στην αύξηση του αγροτικού εισοδήματος. Τα τρακτέρ από 5.000 το 1970 αυξήθηκαν στα 221.919 το 1980. Το ποσό των λιπασμάτων που χρησιμοποιούνται αυξήθηκαν από 0,2 κιλά κατά εκτάριο το 1951 σε 4,3 κιλά να εκτάριο το 1976..

2. Η δραστική μείωση του αστικού πληθυσμού.

Ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός μειώθηκε από 2.500.000 το 1953 σε 1.960.466 το 1961, 1.310.000 το 1971 και 1.083.500 το 1981.

Στις αρχές του '50 ο αγροτικός πληθυσμός ήταν το 47.5% του όλου πληθυσμού της χώρας, ενώ το 1956 ήταν μόνο 28μιση %.

Παρά όμως τη δραστική μείωση του αστικού πληθυσμού ο αριθμός των αγροκτημάτων και ο πολυτεμαχισμός τους ήταν ακόμη υψηλά. Μεταξύ των ετών 1955-72 περισσότερο από 1.000.000 έφυγαν σε ξένες χώρες. Παρά την μείωση όμως του αγροτικού πληθυσμού και τις νέες μεθόδους παραγωγής, η παραγωγικότητα στον αγροτικό τομέα δεν αυξήθηκε λογικά.

Κατά τις δεκαετίες '60 - '80 ενώ το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε κατά 6,2% το ΑΕΠ στον αγροτικό τομέα αυξήθηκε μόνο 33,3% κατά έτος και αυτό λόγω της προβληματικής δομής του αγροτικού τομέα και του αγροτικού κλήρου. Ο αγροτικός τομέας τροφοδοτούσε τους άλλους τομείς της οικονομίας, με φθηνό εργατικό δυναμικό, με φθηνά γεωργικά προϊόντα και με συνάλλαγμα από τις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων.

Ο βιομηχανικός τομέας τροφοδοτούσε τον αγροτικό, με λιπάσματα, τεχνολογικά και χημικά προϊόντα, αλλά σε υψηλές τιμές.

Σοβαρός ανασταλτικός παράγοντας στην αύξηση της παραγωγικότητας ήταν ο πολυτεμαχισμός του αγροτικού κλήρου.

Πρόκειται για ένα αντιοικονομικό σύστημα, που δεν διευκόλυνε ούτε την άρδευση ούτε τον εκμηχανισμό γιατί απαιτούσε περισσότερο χρόνο, μηχανήματα, περισσότερα εργατικά χέρια κ.ά.

Συνοπτική εικόνα του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί βασικό τομέα οικονομικής δραστηριότητας. Η μείωση της βαρύτητας του είναι ιδιαίτερα αργή υποδηλώνοντας την αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να περάσει με ταχείς ρυθμούς σε μια άλλη διάρθρωση και άλλο επίπεδο ανάπτυξης. Σήμερα απασχολείται στον αγροτικό τομέα περίπου

24-25% του εργατικού δυναμικού (ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1973 ήταν του 38,7%), με συνεχή μείωση του αριθμού των ανδρών, και σταθερότητα, περίπου, του αριθμού των γυναικών έτσι ώστε ενώ το 1971 είχαμε περίπου 830.000 άνδρες και 470.000 γυναίκες, σήμερα οι αριθμοί αυτοί να είναι αντίστοιχα περίπου 530.000 και 440.000. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας μας ένα μεγάλο ποσοστό αγροτών θα έχει τεθεί εκτός απασχόλησης για ποικίλους λόγους, μεταξύ των οποίων οι θάνατοι και η συνταξιοδότηση.

Ως αναφορά τη γεωργική γη αυτή καλύπτει σήμερα το 30% της συνολικής επιφάνειας της χώρας (όπου το 56% είναι πεδινή, 25% ημιορεινή και 19% ορεινή), οι βοσκότοποι το 40% και τα δάση το 17%, ενώ το υπόλοιπο είναι ύδατα ενδοχώρας και λοιπές χρήσεις. Οι αρδευόμενες εκτάσεις αποτελούν μόνο το 30% της συνολικής καλλιεργούμενης έκτασης ενώ το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων παραμένει μικρό, 3,7 εκτάρια, με την πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων να συγκεντρώνεται στη τάξη μεγέθους 1-5 εκταρίων. Τέλος, από 50 εκτάρια και άνω είναι μόνο 0,5 των εκμεταλλεύσεων. Αυτή η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων σε συνδυασμό με τον πολυτεμαχισμό του κλήρου αποτελεί ένα από τα βασικότερα και δυσκολότερα στη λύση τους διαρθρωτικά προβλήματα του αγροτικού τομέα αφού περιορίζει την αποτελεσματική χρησιμοποίηση συντελεστών της παραγωγή με ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στο αγροτικό εισόδημα. Πέρα όμως από τα προβλήματα αυτά σχετικά με τις καλλιεργούμενες εκτάσεις, η εκμηχάνιση συνεχίζεται με ταχείς ρυθμούς σε όλα τα είδη μηχανημάτων-θεριζοαλωνιστικές, σπαρτικές, τρακτέρ, συγκροτήματα τεχνητής βροχής, αντλίες, γεραστήρες κλπ., έστω κι αν η χρήση τους δεν γίνεται πάντα με αποτελεσματικό και ορθολογικό τρόπο.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των αλλαγών που έχουν συντελεστεί στον αγροτικό τομέα είναι ο βαθμός εκχρηματισμού της αγροτικής παραγωγής που σήμερα υπερβαίνει το 80%. Το γεγονός αυτό που ωθεί τον αγρότη να είναι υποχρεωτικά προσανατολισμένος στη αγορά δείχνει και την ανάγκη προσαρμογής του στις απαιτήσεις ενός άλλου, πιο σύνθετου τρόπου άσκησης του αγροτικού επαγγέλματος σήμερα. Οι συνεταιριστικοί και γενικά οι συλλογικοί φορείς των αγροτών δεν μπορούμε να πούμε ότι έχουν παρακολουθήσει ικανοποιητικά τα νέα χαρακτηριστικά και τις νέες απαιτήσεις της οικονομικής δραστηριότητας στον αγροτικό τομέα. Το 59% των γεωργικών συνεταιρισμών είναι πιστωτικοί, το 26% παραγωγικοί, το 7% πωλήσεων, 2% αλιευτικοί και το 5% διαφόρων σκοπών. Ο μέσος αριθμός μελών είναι 120 ενώ στους 154 αλιευτικός ο μέσος αριθμός μελών είναι 34. Τα σύνολο των αγροτικών συνεταιρισμών κάθε μορφής είναι 8080.

Χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα σήμερα

Οι χαμηλοί ρυθμοί αύξησης του αγροτικού προϊόντος που επικρατούν τα τελευταία χρόνια οφείλονται σε κάποιους παράγοντες τόσο στη πλευρά της προσφοράς όσο και στη πλευρά της ζήτησης.

Από την πλευρά της προσφοράς οι παράγοντες είναι:

α. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις. Αποτελούν μόλις το 30% περίπου της συνολικής έκτασης της χώρας, πάνω από 40% των οποίων βρίσκονται σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές, ενώ οι αρδευόμενες εκτάσεις είναι μόνο το 30% των συνολικών.

β. Η διάρθρωση του αγροτικού τομέα. Η αγροτική παραγωγή πραγματοποιείται από μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, που το μέσο

μέγεθος τους είναι 39 στρέμματα με μέσο μέγεθος αγροτεμαχίων 6 στρέμματα. Το μικρό αυτό μέγεθος υποδηλώνει ότι είναι δύσκολη η εφαρμογή εκτεταμένης εκμηχάνισης με σύγχρονο μηχανικό εξοπλισμό, νέων καλλιεργητικών μεθόδων και γενικά σύγχρονης τεχνολογίας, πράγμα που εμποδίζει την αύξηση της αποδοτικότητας της γεωργίας. Βέβαια η διάρθρωση του αγροτικού τομέα δεν είναι ομοιόμορφη καθ' όλη την επικράτεια λόγω διαφορετικής ποιότητας εδαφών, κλιματολογικών συνθηκών, κλπ., με συνέπεια την εμφάνιση διαφορετικών δυνατοτήτων παραγωγής και στρεμματικών αποδόσεων. Οι περιφερειακές αυτές διαφορές συντελούν σε εισοδηματικές ανισότητες.

γ. Κλιματολογικές μεταβολές και αβεβαιότητες. Οι απρόβλεπτες ζημιές και οι αβεβαιότητες που εμφανίζει γενικά η αγροτική παραγωγή, ιδιαίτερα η φυτική, καθιστούν δυσχερή το μακροχρόνιο προγραμματισμό από μέρους των αγροτών. Επιπλέον, οι συνθήκες αβεβαιότητας των στρεμματικών αποδόσεων και λιγότερο των τιμών, καθώς και οι αγρονομικοί περιορισμοί, εμποδίζουν τη μονοκαλλιέργεια και κατά συνέπεια την εξειδίκευση. Συχνά οι παραγωγοί προτιμούν καλλιέργειες με μικρότερες αποδόσεις αποφεύγοντας προϊόντα που εμφανίζουν μεγάλες διακυμάνσεις στις στρεμματικές αποδόσεις και στις τιμές και των οποίων οι προσδοκώμενες αποδόσεις είναι μεγαλύτερες, αλλά ενέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο.

δ. Μη ορθολογική χρήση εισροών. Για πολλά χρόνια αρκετές εισροές στη γεωργία επιδοτούνταν και η χρηματοδότησή τους παρέχονταν με ευνοϊκούς όρους. Το γεγονός αυτός συνετέλεσε, σε κάποιο βαθμό, στη μη ορθολογική χρήση των εισροών (λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, μηχανημάτων, κλπ.). Εν τούτοις, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί ότι η αύξηση της κατανάλωσης λιπασμάτων και δευτερευόντως φυτοφαρμάκων συνετέλεσαν στην εντατικοποίηση των

καλλιεργειών και γενικότερα στην αύξηση των στρεμματικών αποδόσεων. Όμοια, σημαντικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην εκμηχάνιση των γεωργικών δραστηριοτήτων, αν και οι ανάγκες σε ελκυστήρες, σε ορισμένες περιοχές, υπερκαλύπτονται. Εν τούτοις, δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί ότι η αύξηση της κατανάλωσης λιπασμάτων και δευτερευόντως φυτοφαρμάκων συνετέλεσαν στην εντατικοποίηση των καλλιεργειών και γενικότερα στην αύξηση των στρεμματικών αποδόσεων. Όμοια, σημαντικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην εκμηχάνιση των γεωργικών υπερκαλύπτονται. Εν τούτοις, υπάρχουν ακόμη περιθώρια εκμηχάνισης ορισμένων καλλιεργειών.

Πάντως, το επίπεδο της τεχνολογίας στον αγροτικό τομέα υστερεί σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο των χωρών της ΕΟΚ. Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα των διαρθρωτικών αδυναμιών των αγροτικών εκμεταλλεύσεων (μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος, δυσμενής σύνδεση της ηλικίας του εργατικού δυναμικού, ανεπαρκής συνεταιριστική δραστηριότητα, κλπ.), καθώς και της περιορισμένης προσφοράς τεχνικής βοήθειας στους παραγωγούς, κυρίως σε θέματα οργάνωσης και προγραμματισμού της παραγωγής και γενικά διαχείρισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Η ανεπαρκής προσφορά βοήθειας οφείλεται στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γεωργών αλλά και στην ελλιπή οργάνωση και περιορισμένη στελέχωση των υπηρεσιών γεωργικών εφαρμογών, των γεωργικών συνεταιρισμών και των φορέων άσκησης της αγροτικής πολιτικής. Σ' όλα αυτά θα πρέπει να προστεθεί και η έλλειψη οργανικής σύνδεσης των πορισμάτων της τεχνικής έρευνας με την εφαρμογή τους.

ε. Συνεχής μείωση του αγροτικού πληθυσμού και εγκατάλειψη της γης. Ο αγροτικός πληθυσμός μειώθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό - 0,88% κατά τη διάρκεια της περιόδου 1958-1983. Οι ρυθμοί

μετακίνησης του πληθυσμού από την ύπαιθρο στα αστικά κέντρα ήταν υψηλοί λόγω των δυνατοτήτων που προσέφεραν για απασχόληση και των διαφορών κοινωνικής ανάπτυξης μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών.

στ. Συσσώρευση κεφαλαίου. Οι γεωργικές επενδύσεις αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,3% που είναι σημαντικά μικρότερος από το ρυθμό αύξησης του συνόλου των επενδύσεων της οικονομίας (5,1%). Η συμμετοχή των γεωργικών επενδύσεων στο σύνολο των επενδύσεων είναι μόλις το 7,2% (1983). Παρά το γεγονός ότι η απορροφητική ικανότητα στη γεωργία δεν είναι ιδιαίτερα χαμηλή, οι γεωργικές επενδύσεις δεν αυξήθηκαν με υψηλούς ρυθμούς επειδή το κόστος τους, με την παρούσα οργανωτική διάρθρωση, είναι σχετικά υψηλό συγκριτικά με την απόδοση του κεφαλαίου. Η μακροχρόνια χρηματοδότηση πάντως του αγροτικού τομέα συνεχώς αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 5,3% και το επιτόκιο της επιδοτείτο κατά μεγάλο μέρος.

Από την πλευρά της ζήτησης οι παράγοντες που επέδρασαν δυσμενώς στην εξέλιξη του αγροτικού προϊόντος είναι οι ακόλουθοι:

α. Το μη αποδοτικό σύστημα εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Η εγχώρια αγορά αγροτικών προϊόντων χαρακτηρίζεται ως ολιγογωνιακή στο στάδιο ανταλλαγής μεταξύ παραγωγού-χονδρέμπορου και ολιγοπωλιακή στο στάδιο χονδρέμπορου-λιανοπωλητή. Η διάρθρωση αυτής της αγοράς οδήγησε σε υπεραναλογική αύξηση των περιθωρίων κέρδους υπέρ των εμπόρων με αποτέλεσμα να επηρεαστεί αρνητικά το πλεόνασμα των παραγωγών. Επιπλέον ή λόγω φθαρτότητας έλλειψη δυνατότητας ή απαγορευτική λόγω κόστους αποθήκευση των αγροτικών προϊόντων για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατά κανόνα, αποτελεί επιπρόσθετο αρνητικό

στοιχείο για τον παραγωγό στη διαμόρφωση των τιμών των προϊόντων του. Θα πρέπει να προστεθεί επίσης ότι η συμμετοχή των συνεταιρισμών στο εγχώριο εμπόριο ήταν χαμηλή. Κατά τα τελευταία όμως χρόνια σημειώθηκε μια σημαντική βελτίωση..

β. Χαμηλές εισοδηματικές ελαστικότητες. Η πλειοψηφία των αγροτικών προϊόντων χαρακτηρίζονται ως αγαθά χαμηλής εισοδηματικής ελαστικότητας, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα δυσμενή επίδραση στη διαχρονική εξέλιξη της κατανάλωσης αγροτικών προϊόντων.

Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια της περιόδου 1958-1983 η εθνική ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε σε σταθερές τιμές 1970 με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,1%, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός της δαπάνης για τρόφιμα ήταν μόλις 2,5%.

Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό ότι στην κατηγορία των τροφίμων παρατηρείται μια τάση για μεγαλύτερη κατανάλωση προϊόντων ζωικής προέλευσης, τα οποία έχουν υψηλότερη εισοδηματική ελαστικότητα.

γ. Έντονος ανταγωνισμός των ελληνικών προϊόντων στη διεθνή αγορά. Η συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων, που ήταν 85-90% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών το 1958, μειώθηκε σημαντικά για να φθάσει το 1983 στο 30-35%. Η μείωση της συμμετοχής των αγροτικών προϊόντων δεν σημαίνει ότι αυτές μειώθηκαν ως απόλυτα μεγέθη αλλά αυξήθηκαν ταχύτερα οι βιομηχανικές εξαγωγές. Επιπλέον θα πρέπει να προστεθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό αγροτικών προϊόντων δεν εξάγεται πλέον υπό μορφή πρώτης ύλης - όπως συνέβαινε στο τέλος της δεκαετίας του '50 - αλλά ως επεξεργασμένο βιομηχανικό προϊόν. Με την έννοια αυτή η εξέλιξη των εξαγωγών θα πρέπει να θεωρηθεί ως θετική, διότι, αφενός, ένα σημαντικό ποσοστό της προστιθέμενης αξίας

παράγεται εγχώρια, με ευνοϊκές επιπτώσεις στην απασχόληση και στα συναλλαγματικά έσοδα και αφετέρου αποδεσμεύεται αρκετά το εμπορικό ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών από τα αγροτικά προϊόντα, η παραγωγή των οποίων επηρεάζεται έντονα από τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν. Από τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων περίπου το 90% της αξίας τους αποτελείται από φρούτα και λαχανικά, σταφίδες, καπνό, βαμβάκι και ελαιόλαδο. Το πρόβλημα πάντως που παραμένει είναι ότι τα προϊόντα αυτά υφίστανται ένα ισχυρό ανταγωνισμό στη διεθνή αγορά. Από την πλευρά των εισαγωγών δεν παρατηρήθηκε αξιόλογη μεταβολή. Περίπου το 60% της αξίας των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων είναι προϊόντα ζωικής προέλευσης.

Η χρήση της γης στην Ελλάδα 1951-1983

Κατηγορία γης	1951		1961		1971		1981		1983	
	χιλ. στρ.	%	χιλ. στρ.	%	χιλ. στρ.	%	χιλ. στρ.	%	χιλ. στρ.	%
Καλλιέργειες	36.540	28,0	38.281	29,9	39.639	30,0	39.452	29,9	39.000	29,6
Βοσκότοποι	61.100	46,8	52.868	41,3	52.706	39,9	52.550	39,8	52.100	39,6
Δάση	24.230	18,6	27.425	21,4	29.675	22,5	29.511	22,4	29.800	22,6
Λοιπές εκτάσεις	8.600	6,6	9.381	7,4	9.970	7,6	10.444	7,9	10.800	8,2
Σύνολο	130.400	100,0	127.955	100,0	131.990	100,0	131.957	100,0	131.700	100,0

Πηγές:

1. ΕΣΥΕ, Κατανομή της Εκτάσεως της Χώρας κατά Βασικές Κατηγορίες Χρήσεως Αυτής.
2. Υπουργείο Γεωργίας: Ελληνική Γεωργία, Αθήνα 1984

Η κατανομή της καλλιεργούμενης γης σε πεδινά, ημιορεινά και ορεινά εδάφη

	1951	1961	1965	1970	1980	1983
Πεδινά	57,9	56,0	57,0	58,5	58,7	56,1
Ημιορεινά		24,2	24,0	23,7	24,2	25,0
Ορεινά	42,1	19,8	19,0	17,8	17,1	18,9
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγές:

1. ΕΣΥΕ, Έκθεσις επί της Δειγματοληπτικής Ερεύνης της Χρησιμοποίησεως του Εδάφους εν Ελλάδι, Μάιος 1958.
2. ΕΣΥΕ, Ετήσια Γεωργική Στατιστική.
3. Υπουργείο Γεωργίας: Ελληνική Γεωργία, Αθήνα 1984.

Η κατανομή των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά κατηγορίες καλλιεργειών

	1951	1961	1965	1971	1981	1983
Αροτριάεις καλλιέργειες		75,9	74,5	71,2	67,8	67,8
Λαχανόκηποι-θερμοκήπια	84,1	2,9	3,1	3,4	3,3	3,3
Αμπέλια	6,4	6,7	6,4	6,2	5,2	5,1
Δενδρώδεις εκτάσεις	9,5	14,5	16,0	19,2	23,7	23,8
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγές:

1. ΕΣΥΕ, Έκθεσις επί της Δειγματοληπτικής Ερεύνης της Χρησιμοποίησεως του Εδάφους, εν Ελλάδι, 1958.

2. ΕΣΥΕ, Γεωργική Στατιστική της Ελλάδος, 1965, 1971.
3. ΕΣΥΕ, Κατανομή της Εκτάσεως της Χώρας κατά Βασικές Κατηγορίες χρήσης 1981.
4. ΕΣΥΕ, Προσωρινά Αποτελέσματα Γεωργικής Στατιστικής Έρευνας Έτους 1983.

Διάρθρωση ηλικιών των γεωργών στην ΕΟΚ-12 (% του συνόλου)

Κράτη Μέλη	μικρότεροι των 35 ετών	Από 35 έως 44	Από 45 έως 54	Από 55 έως 64	65 ετών και άνω
Γερμανία	14,8	20,5	34,9	23,3	6,5
Γαλλία	10	14,5	28,8	31,7	15
Ιταλία	7,5	13,4	25,2	26,9	27
Κάτω Χώρες	10,7	21,6	29	27	11,7
Βέλγιο	11,6	17,2	30,2	29,8	11,2
Λουξεμβούργο	11,2	15,2	28,8	24,5	20,4
Ηνωμ. Βασίλειο	8,1	18,9	25,6	27	20,4
Ιρλανδία	6,5	17,9	25,7	27,3	22,7
Δανία	9,7	19	25	27	19,2
Ελλάς	5,5	15	26,1	25,5	27,9
Πορτογαλία	8,7	16,4	25,5	24,8	24,6
Ισπανία (1982)	0,8 ¹	-	46,1 ²	27,4	25,7

1. Κάτω των 25 ετών

2. Από 25 έως 54 ετών

Πηγή:

ΟΟΣΑ: Έρευνα για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις

**Η διάρθρωση του οικονομικά ενεργού αγροτικού πληθυσμού
στη χώρα μας 1961-1981**

Ηλικία	1961		1971		1981	
	Άτομα	%	Άτομα	%	Άτομα	%
Κάτω των 15 ετών	75.843	3,9	35.396	2,7	12.417	1,3
15-19 ετών	189.973	9,7	86.752	6,6	40.391	4,2
20-29 ετών	433.889	22,1	146.332	11,1	91.835	9,4
30-44 ετών	548.395	28,0	427.444	32,6	241.513	24,8
45-54 ετών	339.969	17,3	239.132	18,2	266.012	27,4
55-64 ετών	237.171	12,1	242.764	18,5	181.033	18,6
Άνω των 65 ετών	135.206	6,9	134.780	10,3	138.780	14,3
Σύνολο	1.960.446	100,0	1.312.600	100,0	971.981	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος, 1961, 1971 και 1981

Φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του Έλληνα αγρότη.

Στον αγροτικό τομέα συγκεντρώνεται περίπου το 25% του εργατικού δυναμικού. Η κατανομή της ηλικίας δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή ή μάλλον είναι δυσμενής. Κάτω των 44 ετών είναι το 20,5%, κάτω των 35 ετών 5,5%, κάτω των 54 ετών το 46,6% και άνω των 55 το 53,4%. Παρατηρούμε, λοιπόν ότι απευθυνόμαστε σ' ένα γηρασμένο αγροτικό πληθυσμό που μάλλον δεν του είναι εύκολο ν' ανταποκριθεί σε αναδιαρθρώσεις, καινοτομίες, προσαρμογή στις σύγχρονες συνθήκες και ανάγκες της αγοράς. Εκτός από το μεγάλο της ηλικίας οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα και από άποψη τυπικής εκπαίδευσης είναι σαφώς χαμηλότερης στάθμης σε σύγκριση με εκείνους των άλλων τομέων της οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, το 94%

έχουν μέχρι και στοιχειώδη εκπαίδευση δηλαδή είναι αναλφάβητοι ή έχουν τελειώσει το Δημοτικό σχολείο, το 3,5% έχουν τελειώσει Γυμνάσιο και το 2% Λύκειο.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι το 66% περίπου των απασχολούμενων στη γεωργία είναι αρχηγοί εκμεταλλεύσεων και επομένως είναι υποχρεωμένοι, πέρα από τις τεχνικές γνώσεις και δεξιότητες, να κατέχουν στοιχειώδης γνώσεις, διαχειριστικές, οικονομικές, αφού πρέπει να ασκούν ένα είδος διαχείρισης. Στην εικόνα αυτή πρέπει ακόμα να συνυπολογίσουμε και το γεγονός ότι ιδιαίτερα οι νέοι αγρότες απασχολούνται συστηματικά σε εξωγεωργικές δραστηριότητες είτε μέσα στην περιφέρεια που διαμένουν ή και έξω από αυτήν. Το γεγονός αυτό δεν είναι χωρίς σημασία. Από οικονομικής άποψης είναι δετικό αν σκεφτούμε ότι δίνει διέξοδο στις ανάγκες συμπλήρωσης του εισοδήματος. Αλλά αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν συνδυαστεί με μια γενική αρνητική στάση των νέων απέναντι στο αγροτικό επάγγελμα και κατά συνέπεια αρνητικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση και επαγγελματική τους κατάρτιση.

Η επιλογή του αγροτικού επαγγέλματος, συνήθως είναι αναγκαστική και τελευταία σε σημασία μετά την αποτυχία εισαγωγής στην ανώτατη παιδεία ή σε έξω-αγροτικά επαγγέλματα. Βεβαίως αυτό δεν ισχύει στις περιπτώσεις όπου η εκμετάλλευση είναι τέτοιας κλίμακας ώστε να προσεγγίζει ή να είναι επιχειρηματικής μορφής.

Θεωρείται ακόμη ότι ο αγροτικός πληθυσμός αποτελεί το συντηρητικότερο τμήμα του εργατικού δυναμικού και ότι καθορίζει κυρίως τη συμπεριφορά του από την παράδοση, απ' αυτά δηλαδή που βρίσκει απ' τους προγόνους του. Αυτό έχει τις επιπτώσεις του και στην αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής προσπάθειας. Θα πρέπει δηλαδή

να λαμβάνεται υπόψη το στοιχείο που είπαμε τόσο στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης όσο και στον τρόπο προσέγγισης του αγρότη και εφαρμογής των νέων γνώσεων. Φυσικά, τελικός σκοπός της εκπαίδευσης δεν πρέπει να είναι μόνο η παροχή τεχνικοοικονομικών γνώσεων αλλά και η αλλαγή στάσης νοοτροπίας και συμπεριφοράς του αγρότη.

Ο ρόλος του αγροτικού τομέα στην Ελληνική Οικονομία

Ο αγροτικός τομέας είχε και εξακολουθεί να έχει σημασία για την οικονομία μας, από άποψη συμβολής του στο ΑΕΠ, στην απασχόληση και στο ισοζύγιο πληρωμών.

Η συμβολή του αυτή μειώνεται καθώς αναπτύσσεται και αυξάνεται η συμβολή του δευτερογενή τομέα, εξακολουθεί όμως ακόμα να παραμένει σημαντική. Η απασχόληση στη γεωργία στις δεκαετίες '50 και '60 ξεπερνούσε το 50%. Στα επόμενα 20 χρόνια παρατηρείται μια μείωση στο 40% και τα τελευταία χρόνια πλησιάζει το 24%.

Σημαντική είναι η συμβολή του αγροτικού τομέα στο εμπορικό ισοζύγιο. Η μείωση των εξαγωγών οφείλεται στην ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα και ιδιαίτερα στις μεταποιήσεις. Η συμβολή του είναι σημαντική στο ισοζύγιο πληρωμών απ' την πλευρά των εισαγωγών γιατί η αυτάρκεια του σε πολλά γεωργικά προϊόντα μπορεί να καλύψει ένα μεγάλο μέρος των αναγκών της χώρας κι έτσι δεν χρειάζεται να προσφύγει στην διεθνή αγορά.

Η σημασία του γεωργικού τομέα για τους άλλους τομείς της ελληνικής οικονομίας είναι επίσης πολύ μεγάλη. Οι αγορές ενδιάμεσων γεωργικών προϊόντων απ' τους άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας ανέρχονται σε 13% της αξίας της γεωργικής παραγωγής. Το

μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής παραγωγής (57%) απορροφάται από την τελική ζήτηση (κατανάλωση, μεταβολές αποθεμάτων), ενώ το υπόλοιπο 43% υποβάλλεται σε περαιτέρω επεξεργασία (βιομηχανίες τροφίμων, καπνού κλπ.)

Εκσυγχρονισμός της αγροτικής οικονομίας

Η πρόοδος που επιτυγχάνεται στις περισσότερες οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες στη διάρκεια της 20ης εκατονταετηρίδας οφείλεται ως ένα βαθμό και στη γρήγορη ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας. Και η αγροτική ανάπτυξη αποδίδεται στην αναπροσαρμογή των παραγωγικών δομών και στον αναπροσανατολισμό των παραγωγικών κατευθύνσεων του πρωτογενή τομέα.

Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά των συντελούμενων αλλαγών είναι ότι η αγροτική εκμετάλλευση αποκτάει ολοένα και περισσότερη γη. Επειδή ένας πολύ μεγάλος αριθμός αγροτών εγκαταλείπει τις αγροτικές εργασίες οριστικά, η γη που αφήνουν περιέρχεται με διάφορους τρόπους στην κυριότητα των αγροτών που μένουν στην παραγωγή. Η κάθε αγροτική εκμετάλλευση παράγει σε όσο το δυνατό μεγαλύτερες ποσότητες μερικά φυτικά ή ζωικά προϊόντα, που στη συνέχεια ο αγρότης πουλάει στο εμπόριο, στη βιομηχανία ή απευθείας στην κατανάλωση.

Στην σημερινή περίοδο του πλήρους εκσυγχρονισμού της αγροτικής δραστηριότητας, μεγάλο ρόλο παίζει όχι μόνο το κεφάλαιο που διαθέτει ο αγρότης αλλά και το σύνολο των πιστώσεων και δανείων που είναι ικανός να εξασφαλίσει. Με την βοήθεια των δανείων ο αγρότης λύνει το μεγάλο πρόβλημα της έλλειψης χρηματικών πόρων που τον κατατρέπει από τον καιρό της σποράς μέχρι και τη τελευταία

ημερομηνία αποπληρωμής των υποχρεώσεων που έχει έναντι των δανειστών του.

Με την εξάπλωση των τραπεζικών εργασιών μέσα στην αγροτική οικονομία ανοίγονται μεγάλες δυνατότητες για την πληρέστερη και ταχύτερη ανάπτυξή της. Αρχικά λύνεται το μεγάλο πρόβλημα της χρηματοδοτήσεως της αγοράς μεγάλης αξίας μηχανημάτων (τρακτέρ, θεριζοαλωνιστικών κτλ.). Με την εξασφάλιση επαρκών πιστώσεων ή και με επιδοτούμενο επιτόκιο ακόμη, τα αγροτικά νοικοκυριά μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα χρησιμοποιούν νέο μηχανολογικό εξοπλισμό, που τους επιτρέπει την επίτευξη νέων μεγάλων αποδόσεων.

Με τις μεγάλες επενδύσεις που ενισχύονται από τις τράπεζες αρχίζει να δημιουργείται ένας μεγενθυνόμενος αγροβιομηχανικός τομέας με τον οποίο συνδέεται και εναρμονίζεται η φυτική και ζωική παραγωγή.

Η αγροτική εκμηχάνιση

Η εκμηχάνιση αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς παράγοντες της αγροτικής αναπτύξεως. Η σημασία της για την ανάπτυξη και εξέλιξη του αγροτικού κόσμου είναι πολλαπλή.

Μια πρώτη παρατήρηση που πρέπει να γίνει είναι ότι η πλατύτερη χρησιμοποίηση της μηχανής υποκαθιστά την εργασία του ανθρώπου και των ζώων που ο αγρότης χρησιμοποιούσε παλαιότερα για διάφορες εργασίες. Η ανθρώπινη εργασία, με τις μηχανές, γίνεται λιγότερο επίπονη και πιο αποδοτική. Με την εκμηχανισμένη γεωργία, βελτιώνονται οι παραγωγικές μέθοδοι, περιορίζονται οι απώλειες και μικραίνει κατά πολύ ο απαιτούμενος χρόνος για την πραγματοποίηση μιας εργασίας. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα της αύξηση του όγκου

της παραγωγής που με την σειρά της προκαλεί την μείωση του μέσου κατά μονάδα προϊόντος αναλογούντος κόστους.

Επίσης με τα χρησιμοποιούμενα μηχανήματα διευκολύνεται όχι μόνο η ίδια η αγροτική εργασία αλλά και η στενά αλληλεξαρτώμενη μεταποίηση και εμπορία. Οι μεγάλες αγροτικές επιχειρήσεις συσκευάζουν τα αγροτικά προϊόντα που παράγουν, τα συντηρούν, τα μεταποιούν σε διατηρημένα προϊόντα κτλ. Με τον τρόπο αυτό εκλεπτύνεται η παρουσίαση και η τυποποίηση, εξέλιξη που έχει σαν επακόλουθο τα μεταποιημένα αγροτικά να γίνουν πολύ πιο περιζήτητα μέσα στις αγορές, ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται μεγαλύτερη εξασφάλιση της προστασίας της υγείας των καταναλωτών.

Εντούτοις, η εκμηχάνιση φέρνει και μεγάλες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Τα περισσότερο εκμηχανισμένα αγροτικά νοικοκυριά εδραιώνουν τη θέση τους μέσα στην αγορά. Λόγω της ευκολότερης και με ικανοποιητικότερες τιμές διάθεσης των προϊόντων τους. Τέτοιες αναμορφώσεις στο οικονομικό επίπεδο προκαλούν την επιτάχυνση του ρυθμού εγκατάλειψης των αγροτικών εργασιών από τα μέλη των νοικοκυριών εκείνων που εξασφαλίζουν πιο χαμηλά εισοδήματα και δεν διαθέτουν μεγάλο όγκο γεωργικών μηχανημάτων και εκτάσεων.

Επιπλέον η σμίκρυνση του χρόνου εργασίας στον αγροτικό τομέα επιφέρει και την παράλληλη μείωση της ζήτησης εργατικών χεριών μέσα στην αγροτική οικονομία. Οι αγρεργάτες και οι μικροκαλλιεργητές ολοένα και λιγότερο βρίσκουν εργασία σαν εποχιακοί εργάτες σε μεγαλύτερες αγροτικές εκμεταλλεύσεις.

Αγροτική εκπαίδευση

1. Η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης στον αγροτικό τομέα

Το σοβαρό πρόβλημα της ανεργίας, της μείωσης της απασχόλησης, της αναδιάρθρωσης της αγροτικής παραγωγής και της επανένταξης στην αγορά εργασίας ενός μεγάλου αριθμού ατόμων στις αγροτικές περιοχές της χώρας μας, που φαίνεται ότι θα επιδεινωθεί στα επόμενα χρόνια, όλα αυτά είναι απαραίτητο ν' αντιμετωπιστούν με μια συνολική πρόταση σύνδεσης του αγροτικού χώρου και του πληθυσμού του με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επιμόρφωση του, λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ανάγκες.

Η συνολική ανάπτυξη του αγρότη, και η επαγγελματική κατάρτιση του σαν προϋπόθεση λειτουργικής παρουσίας και ατομικής προσφοράς στα πλαίσια της ομάδας, πρέπει ν' αποτελούν τους κύριους στόχους της αγροτικής εκπαίδευσης γενικής ή ειδικής. Οι σημερινές συνθήκες, ο έντονος ανταγωνισμός και οι ταχύτατες τεχνοοικονομικές μεταβολές βάζουν το περιεχόμενο και τη μορφή της εκπαίδευσης σε ιδιαίτερα απαιτητική βάση. Συνεπώς, η γεωργική εκπαίδευση θα πρέπει να επιταχύνει:

- α) την προσαρμογή με ευελιξία στις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης
- β) την προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες και ανάγκες
- γ) την προσαρμογή στις νέες τεχνολογικές και οικονομικές εξελίξεις της γεωργίας
- δ) τον απαραίτητο συνδυασμό με τον επαγγελματικό προσανατολισμό

II. Στόχοι προγράμματος της επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης

Η οργάνωση τη επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης, το πρόγραμμα και οι μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν πρέπει:

- α. Να δίνουν έμφαση στην προαγωγή της συνεταιριστικής ιδέας σε κάθε στάδιο εκπαίδευσης.
- β. Να αποβλέπουν στην ελάττωση των μειονεκτημάτων που παρουσιάζουν οι συνθήκες διαβίωσης του αγροτικού πληθυσμού και γενικότερα του γεωργικού επαγγέλματος, να δίνουν ευθύνη στον παράγοντα άνθρωπο, συνειδητή συμμετοχή στην οικονομική και κοινωνική ζωή, την ικανότητα να επιβιώνει στις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις.

Απ' όλα αυτά γίνεται φανερό ότι για τον καταρτισμό προγράμματος γεωργικής εκπαίδευσης προέχει η ακριβής πρόβλεψη των αναγκών, τόσο της γεωργίας σε εργατικό δυναμικό κάθε μορφής, όσο και των συγγενών αυτής κλάδων. Πρωταρχικό στοιχείο στον προγραμματισμό γεωργικής εκπαίδευσης και επαγγελματικού προσανατολισμού θα πρέπει να θεωρηθεί η συνεργασία ειδικών με εκπροσώπους, τόσο των γεωργών όσο και των εργαζόμενων σε άλλους κλάδους της γεωργίας.

Η παροχή επαγγελματικής γεωργικής εκπαίδευσης θα πρέπει να διαφοροποιείται από περιοχή σε περιοχή. Θα πρέπει να καθορίζεται με βάση παιδαγωγικούς, οικονομικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Θα πρέπει να εξελίσσεται παράλληλα προς την ανάπτυξη της περιοχής και τη δυναμικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Θα πρέπει να στοχεύει στο συνδυασμό παροχής τεχνολογικών και κοινωνικοοικονομικών γνώσεων. Συνοπτικά, για την επιλογή της μορφής τη γεωργικής εκπαίδευσης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

- α) Ο βαθμός γεωργικής ανάπτυξης και οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της περιοχής.
- β) Η ποικιλία των δημογραφικών, γεωγραφικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που καθιστούν αναγκαίο το καθορισμό διαφόρων μορφών γεωργικής εκπαίδευσης στις διάφορες περιοχές.

III. Η συμβολή της εκπαίδευσης στην παραγωγικότητα

Ο αγρότης πλέον πρέπει να διαθέτει όχι μόνο τεχνικές δεξιότητες αλλά ταυτόχρονα δεξιότητες οργανωτή, διαχειριστή, μάνατζερ δηλαδή ιδιότητες που προσεγγίζουν τον επιχειρηματικό τρόπο άσκησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Η εκπαίδευση του αγρότη, είτε με τη μορφή της βασικής εκπαίδευσης είτε με τη μορφή της επιμόρφωσης συμβάλλει στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας της αγροτικής εκμετάλλευσης. Βελτιώνοντας τις δεξιότητες των αγροτών μπορούν αυτοί με δοσμένες εισροές να πραγματοποιούν υψηλό επίπεδο παραγωγής ή υψηλότερο επίπεδο εισοδήματος, κέρδους. Οι πιο μορφωμένοι αγρότες είναι περισσότερο παραγωγικοί σ' ένα εκσυγχρονιζόμενο, δυναμικό, αγροτικό περιβάλλον απ' ότι σ' ένα παραδοσιακό, στατικό περιβάλλον. Έτσι θεωρείται οικονομικά σκόπιμο και ορθολογικό οι επενδύσεις στην εκπαίδευση να βρίσκονται σε αντιστοιχία με τις επενδύσεις στον αγροτικό τομέα. Πρέπει δηλαδή η επένδυση στην αγροτική εκπαίδευση να εντάσσεται σε μια γενικότερη στρατηγική ανάπτυξης του αγροτικού τομέα και να μην παίρνει χαρακτήρα συγκυριακό, αποσπασματικό και μερικό.

Πρόβλημα διάθεσης της αγροτικής μας παραγωγής- Χωματερές

Το πρόβλημα διάθεσης της αγροτικής μας παραγωγής όχι μόνο αυξάνεται συνεχώς αλλά δημιουργεί και καινούργιες καταστάσεις όπως είναι οι χωματερές, που έχουν πάρει συστηματικό και μόνιμο χαρακτήρα. Οι ποσότητες της αγροτικής παραγωγής που πήγαν στις χωματερές πολλαπλασιάστηκαν μετά την ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. γιατί η Ε.Ο.Κ. είχε δεσμοδετήσει τις χωματερές με κανονισμούς της και επίσης καθορίζει τιμή απόσυρσης. Δίνει, δηλαδή, δαφτικοί για να πάει η παραγωγή στις χωματερές. Στα πρώτα επτά χρόνια από την ένταξη μας στην Ε.Ο.Κ. (1981-87) π.χ., δάφτηκαν περίπου 2.500.000 τόνοι φρουτολαχανικά.

Οι χωματερές είναι μάστιγα για την αγροτική μας οικονομία και αυτό γιατί:

1. Οι χωματερές είναι μια δικαιολογία, ένα πρόσχημα για την Ε.Ο.Κ. και την κυβέρνηση να μην καθορίζουν τιμές με βάση το κόστος. Γι' αυτό και οι παραγωγοί παίρνουν εξεφθιστικές τιμές, που αποτελούν αντικίνητρο για την αύξηση της αγροτικής παραγωγής.
2. Αποδαρύνουν τους παραγωγούς να βελτιώσουν την ποιότητα της παραγωγής.
3. Δεν αξιοποιείται ένα μεγάλο μέρος του δυναμικού των μεταποιητικών μονάδων και συσκευαστηρίων και πρώτα απ' όλα των συνεταιρισμών με αποτέλεσμα να μην δημιουργούνται συνθήκες για την πρόσθετη απασχόληση χιλιάδων εργατών.

4. Με το δάγμιμο, απ' την μια στερείται ένα μέρος του πληθυσμού από την κατανάλωση τους και από την άλλη τα φρουτολαχανικά φτάνουν πανάκριβα στον καταναλωτή.
5. Χάνουμε αγορές και πολύτιμο συνάλλαγμα.
6. Οι χωματερές αποτελούν ίσως την αρχή για τον περιορισμό των καλλιεργειών και το ξεκλήρισμα της φτωχής αγροτιάς.

Οι αγορές αγροτικών προϊόντων

Όσο κι αν φαίνεται υποβαθμισμένη η σημασία της αγροτικής οικονομίας στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες, εντούτοις έχει φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα αναπτύξεως σε σύγκριση με τα παλιά χρόνια, πράγμα που επιτρέπει την προσφορά σημαντικότερου όγκου γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων ικανοποιώντας έτσι καλλίτερα τις βασικότερες ανάγκες των ανθρώπων του πλανήτη μας.

Ειδικά ερευνητικά κέντρα, στηριζόμενα συνήθως στη δημόσια ενίσχυση, πραγματοποιούν συνέχεια πειραματισμούς και ανακαλύπτουν ποικιλίες τέτοιες που είναι περισσότερο κατάλληλες για τις εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χώρα. Επίσης έχουμε μια σημαντική αύξηση της απόδοσης με την καταπολέμηση των ασθενειών και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των φυτών και των ζώων.

Η σημαντικότερη ανάπτυξη των μεταφορών επιτρέπει την ταχύτερη διακίνηση των νωπών αγροτικών, χωρίς να διατρέχουν σοβαρούς κινδύνους φθοράς. Με τα αυτοκίνητα-γυγεία, τα βαγόνια-γυγεία και τους θαλάμους προυξέως και υξέως είναι κατορθωτό είτε να μεταφέρονται αγροτικά προϊόντα σε πολύ μεγάλες αποστάσεις, είτε να διατηρούνται για μεγάλο διάστημα σε χώρους συντηρήσεως, από τους οποίους θα διακινηθούν όταν βρεθούν οι αγοραστές.

Διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων

Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων επηρεάζει πολλαπλά τη διεθνή οικονομική ζωή.

Με την αύξηση του όγκου των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων παρέχεται η δυνατότητα στις διάφορες χώρες να πραγματοποιήσουν εισαγωγές, μέσω ιδιωτικών ή κρατικών φορέων, για την κάλυψη των αναγκών σε τρόφιμα και πρώτες ύλες. Με τον τρόπο αυτό χώρες στις οποίες εμφανίζονται προσωρινές ελλείψεις σε βασικά είδη διατροφής δύναται να προμηθευτούν διάφορες ποσότητες, με αντίτιμο την καταβολή συναλλάγματος ή την εξαγωγή διαφόρων ποσοτήτων άλλων εμπορευμάτων (αγροτικών ή βιομηχανικών) προς την χώρα-προμηθεύτρια.

Στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές αγροτικών προϊόντων παρεμβαίνουν και διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι αποβλέπουν στην αρμονικότερη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων χωρών στον εμπορικό τομέα. Αυτοί είναι:

- Ο οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO), που ιδρύθηκε λίγο μετά τη λήξη του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, χρηματοδοτεί, μεταξύ άλλων, ομάδες εργασίας για τη μελέτη και υλοποίηση προγραμμάτων για την ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας των φτωχότερων χωρών.
- Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το εμπόριο και την Ανάπτυξη (CNUCED), που πραγματοποιήθηκε κατά το 1964, μετά από σχετικές πρωτοβουλίες 77 αναπτυσσόμενων χωρών. Αν και δεν επιλύθηκαν ουσιαστικά προβλήματα στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών, εντούτοις

κατορθώθηκε να δημιουργηθεί ένας μόνιμος οργανισμός, στα πλαίσια λειτουργίας του οποίου ανταλλάσσονται απόψεις πάνω σε ουσιαστικά θέματα.

- Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT), που πραγματοποιήθηκε το 1947 με τη συμμετοχή 23 αναπτυγμένων χωρών, μετατράπη σε έναν οργανισμό με θετικές πρωτοβουλίες στην υλοποίηση πολυμερών εμπορικών συμφωνιών. Οι συμφωνίες δεν αφορούν μονάχα αγροτικά αλλά και βιομηχανικά, ένα μέρος των οποίων όμως επηρεάζεται από τις διακυμάνσεις των τιμών κλπ. των χρησιμοποιούμενων αγροτικών πρώτων υλών. Αυτές οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες έχουν σαν κατάληξη τη σταθεροποίηση, μέχρις ενός ορίου βέβαια, των διεθνών αγροτικών προϊόντων από απότομους κλυδωνισμούς.

Συστήματα πώλησης αγροτικών προϊόντων

Η κοινωνία μας εξαρτάται από το εμπόριο χωρίς το οποίο θα έχανε το δυναμισμό και τη συνοχή της. Η διαπίστωση αυτή είναι σαφής στις αγροτικές περιοχές οι οποίες καλύπτουν το 80% της κοινοτικής επικράτειας και παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία όσον αφορά το χαρακτήρα τους.

Πολλές αγροτικές κοινότητες έχουν σήμερα έλλειψη εμπορικών επιχειρήσεων ή πρωτογενών υπηρεσιών, κυρίως σε αραιοκατοικημένες περιοχές με περιορισμένη αστική ανάπτυξη. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι νέο αλλά έχει επιδεινωθεί τα τελευταία 15 χρόνια λόγω, κυρίως, των αλλαγών στον τρόπο ζωής, στις καταναλωτικές συνήθειες και στην αλυσίδα διανομής. Η παρακμή του καταστήματος της γειτονιάς είναι ένα σύμπτωμα της τάσης οικονομικής φυγής από τις αγροτικές περιοχές και αποτελεί λόγο σοβαρής ανησυχίας.

Το τοπικό εμπόριο είναι ένα αποτελεσματικό μέσο στην προσπάθεια μείωσης του κινδύνου περιθωριοποίησης των αγροτικών πληθυσμών που πρέπει να μπορούν να επωφελούνται από ένα ευρύ φάσμα τοπικά παρεχόμενων υπηρεσιών. Τα τοπικά αγροτικά καταστήματα χαρακτηρίζονται συνήθως από περιορισμένη έκταση πωλήσεων, με μείωση επιλογή προσφερόμενων αγαθών, κυρίως ειδών διατροφής. Περιορίζονται επίσης σε πελάτες που ζουν εκεί κοντά. Τα σύγχρονα καταστήματα πωλήσεων στις αγροτικές περιοχές μπορούν να γίνουν επιχειρήσεις παροχής πολλαπλών υπηρεσιών χρησιμεύοντας ως μέσο για ταχυδρομικές ή τραπεζικές εργασίες, ως τμήμα παραγγελιών και παράδοσης για τους ομίλους πώλησης εξ αποστάσεως ή ως σημείο επαφής για τα δίκτυα τηλεπικοινωνιών.

Η δομή των συστημάτων πώλησης στις αγροτικές και λιγότερο κατοικημένες περιοχές παρακινεί τους προμηθευτές να εγκαθίστανται σε μικρή απόσταση και μαζί με αυτούς όλες τις συναφείς υπηρεσίες που χρησιμοποιούν. Έτσι η διατήρηση των εμπορικών ΜΜΕ στις αγροτικές περιοχές έχει τοπικές επιπτώσεις στην απασχόληση και την οικονομική δραστηριότητα

Κεφάλαιο 2

Η αγροτική πολιτική-Εισαγωγικά

Από το διάστημα του μεσοπολέμου και ύστερα καταγράφεται μια ιδιαίτερη και συνεχής παρέμβαση του κράτους μέσα στο αγροτικό χώρο χρειάζεται να υπογραμμισθεί ότι η κρατική παρέμβαση μέσα στην γεωργία εκδηλώνεται πολύ πιο έντονα σε σύγκριση με τις κρατικές παρεμβάσεις στους άλλους τομείς της οικονομίας.

Όμως παρά την εντονότατη παρεμβατική πολιτική του κράτους μέσα στην αγροτική οικονομία, το ποσοστό συμμετοχής του στο ακαθόριστο αγροτικό προϊόν παραμένει μικρό συγκρινόμενο με το ποσοστό που διαθέτει στο ακαθόριστο βιομηχανικό προϊόν. Εντούτοις, σε πολλές περιπτώσεις το κράτος εμφανίζεται σαν ιδιόκτητης τεράστιων γεωργικών και δασικών εκτάσεων, τις οποίες παραχωρεί, ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες, σε αγρότες και κτηνοτρόφους.

Αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης

Η γεωργία αποτελεί έναν τομέα, όπου οι συνθήκες παραγωγής και επομένως προσφοράς και ζήτησης, καθώς επίσης και άλλοι λόγοι, επιβάλλουν κάποια κρατική παρέμβαση. Οι λόγοι που προβάλλονται υπέρ της αναγκαιότητας για κρατική παρέμβαση στον αγροτικό τομέα είναι οι εξής:

- α) Η επάρκεια της χώρας σε γεωργικά προϊόντα και ιδιαίτερα σε τρόφιμα, η οποία είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση μεγάλου βαθμού ανεξαρτησίας της χώρας από το εξωτερικό, πράγμα που επιβάλλεται κυρίως σε πολεμικές ή γενικότερα περιόδους κρίσεων.

- β) Η ανακούφιση του εμπορικού ισοζυγίου, με την προώθηση των εξαγωγών και τον περιορισμό των εισαγωγών, η οποία είναι ιδιαίτερη σημαντική για χώρες όπως η Ελλάδα που αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών.
- γ) Η στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων, τα οποία συνήθως υπολείπονται των αντίστοιχων εισοδημάτων στους άλλους τομείς εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών ζήτησης και προσφοράς των γεωργικών προϊόντων. Ειδικότερα η αύξηση της προσφοράς των προϊόντων αυτών, συμπιέζει τις τιμές τους, με συνέπεια τα γεωργικά εισοδήματα να υπολείπονται των εισοδημάτων στους άλλους τομείς.
- δ) Η σταθεροποίηση των αγορών των αγροτικών προϊόντων και επομένως των εισοδημάτων των γεωργών και η προστασία των καταναλωτών. Οι αγορές των γεωργικών προϊόντων μεγάλη αστάθεια, επειδή η προσφορά των προϊόντων αυτών επηρεάζεται σημαντικά από τις καιρικές συνθήκες, με δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στα γεωργικά εισοδήματα, όσο και στους καταναλωτές. Χρειάζεται επομένως κάποια κρατική παρέμβαση για την σταθεροποίηση των τιμών των αγροτικών προϊόντων και την εξασφάλιση επάρκειας προσφοράς σε λογικές τιμές για τους καταναλωτές.

Επίσης άλλοι λόγοι για τους οποίους η κρατική παρέμβαση φαίνεται να είναι επιβεβλημένη είναι ότι χωρίς αυτήν θα ήταν αδύνατη η κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής, η διάδοση χρήσιμων για τους αγρότες γνώσεων ή η διάδοση νέων τεχνολογιών. Ένας όμως από τους σημαντικότερους λόγους κρατικής παρέμβασης είναι η κοινωνική προστασία και η εξασφάλιση δικαιότερης κατανομής του εισοδήματος μεταξύ των αγροτικών νοικοκυριών.

Λαμβάνοντας υπόψη τη νέα φιλελευθεροποίηση του εμπορίου αλλά και την πραγματική κατάσταση της Ελληνικής γεωργίας η πολιτεία προσδιόρισε τους βασικούς άξονες της πολιτικής της: τη δημιουργία μιας εύρωστης και ανταγωνιστικής γεωργίας, τη βιώσιμη ανάπτυξη της υπαίδρου, με σεβασμό στον άνθρωπο, και την εξασφάλιση κοινωνικής προστασίας για τον αγροτικό πληθυσμό.

Μέσα και συστήματα αγροτικής πολιτικής

Για τη στήριξη του αγροτικού τομέα χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα που στοχεύουν συνήδως στο να επηρεάσουν τις συνθήκες ζήτησης και προσφοράς. Τα κυριότερα από τα μέσα αυτά είναι τα εξής:

1. Ο καθορισμός τιμών ασφάλειας, δηλαδή ελάχιστων τιμών που θα πρέπει να απολαμβάνει ο γεωργός για τα διάφορα προϊόντα του, και η δυνατότητα συγκέντρωσης των προσφερόμενων προϊόντων στις τιμές αυτές από αρμόδιους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, σε περίπτωση που οι τιμές ελεύθερης αγοράς πέσουν κάτω από τα ελάχιστα καθοριζόμενα επίπεδα.
2. Οι επιδοτήσεις των τιμών των τελικών προϊόντων, οι οποίες ενισχύουν τα εισοδήματα των γεωργών, στην έκταση που δε μετακυλίνουνται προς τους καταναλωτές, μέσω μείωσης των τιμών των τελικών προϊόντων.
3. Οι επιδοτήσεις των εισροών (λ.χ. των λιπασμάτων, των ζωοτροφών, των γεωργικών εργαλείων, των σπόρων, των φυτοφαρμάκων, κ.ά.), οι οποίες αποβλέπουν στο να μειώσουν το κόστος παραγωγής και επομένως τις τιμές των γεωργικών προϊόντων και να αυξήσουν την

ανταγωνιστικότητά τους ή να ενισχύσουν τα εισοδήματα των παραγωγών, στην έκταση που δεν μετακυλίνουν προς τις τιμές.

4. Οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις που δε συνδέονται με τις τιμές των τελικών προϊόντων, αλλά δίνονται στους γεωργούς με βάση άλλα κριτήρια (λ.χ. κατά στρέμμα, κατά δέντρο, ανά ζώο, κ.ά.) και αποβλέπουν συνήθως στην ενίσχυση του εισοδήματος ορισμένων κατηγοριών γεωργών που αντιμετωπίζουν ειδικές δυσχέρειες (λ.χ. καλλιεργητές σε ορεινές περιοχές).
5. Μέτρα προστασίας της εγχώριας παραγωγής από το εξωτερικό, όπως είναι λ.χ. η επιβολή δασμών, αντισταθμιστικών εισφορών ή ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές, ώστε να γίνεται δυνατή η διάθεση της εγχώριας παραγωγής στο εσωτερικό σε καλύτερες τιμές και να ενισχύεται το εισόδημα του γεωργού.
6. Μέτρα προώθησης των εξαγωγών, λ.χ. επιδοτήσεις των εξαγωγών ή προώθησή τους μέσω διακρατικών συμβάσεων και συμφωνιών, κ.ά.
7. Χρηματοπιστωτικά μέσα, όπως λ.χ. επιδότηση των επιτοκίων ή απλώς διάθεση σημαντικών πιστώσεων για το γεωργικό τμήμα, σε περίπτωση που η νομισματικές αρχές ελέγχουν την κατανομή των πιστώσεων, όπως γίνεται στην Ελλάδα.
8. Επιδοτήσεις του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και των επενδύσεων των ιδιωτών ή άμεσες κρατικές επενδύσεις, κ.ά.

Τα πιο πάνω μέσα μπορεί να χρησιμοποιηθούν και πραγματικά χρησιμοποιούνται στην πράξη, κατά ποικίλους συνδυασμούς.

Κυβερνητική πολιτική

Η πολιτεία κάνει μια προσπάθεια για την χάραξη μιας εθνικής στρατηγικής που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας.

Η Στρατηγική αυτή επιχειρεί να κάνει ένα συνδυασμό των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η εθνική αγροτική οικονομία και της κοινής αγροτικής πολιτικής όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα στα πλαίσια της κοινότητας. Έτσι θα λέγαμε ότι από την πολιτεία χαράζεται με βάση τις υπάρχουσες δυνατότητες η στρατηγική που θα ακολουθηθεί, φτιάχνει δηλαδή ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο όλοι οι ενδιαφερόμενοι καλούνται να αξιοποιήσουν όλους τους διαθέσιμους συντελεστές προκειμένου να έχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα δηλαδή την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα.

Πιο συγκεκριμένα η πολιτική που ακολουθεί η πολιτεία τα τελευταία χρόνια αφορά:

- 1) την αναδιάρθρωση και παράλληλα τη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα κάλυψης της αγοράς με καλής ποιότητας προϊόντα ενώ αυτά θα είναι ανταγωνιστικά στον κοινοτικό και διεθνή χώρο.
- 2) αξιοποίηση της έρευνας, της επιστήμης και της τεχνολογίας και σύνδεσή τους άμεσα με την παραγωγή.
- 3) υποστήριξη της γεωργίας με έργα υποδομής που είναι απαραίτητα και τα οποία υποστηρίζονται και από την κοινότητα.
- 4) προώθηση για λύση του εγγειοδιαρθρωτικού προβλήματος της στενότητας της γεωργικής γης, ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος σε συνάρτηση με την οικογενειακή εκμετάλλευση. Αρχικά το

πρόβλημα αντιμετωπίζεται με δεσμικά και διοικητικά μέτρα ενώ έχουμε ήδη το Εθνικό Κτηματολόγιο, ο καθορισμός της αγροτικής γης, η διάκριση δασικών εκτάσεων και καλλιεργούμενων κτλ.

- 5) η εκτέλεση μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων που θα συμβάλουν στην άμβλυση του προβλήματος που υπήρχε στον τομέα της άρδευσης της γεωργικής γης.
- 6) εξασφάλιση ενότητας της αγοράς των γεωργικών προϊόντων με ισορροπημένο ανεφοδιασμό της καδώς και ενεργοποίηση των συνεταιριστικών οργανώσεων ώστε να δημιουργηθούν κατάλληλες συνθήκες εμπορίας των γεωργικών προϊόντων.
- 7) προστασία των δασών και παράλληλα αύξηση της δασικής παραγωγής
- 8) προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από την ρύπανση έτσι ώστε να εξασφαλίζονται ευνοϊκές συνθήκες παραγωγής (φυτικής, κτηνοτροφικής ή αλιευτικής).

Προκειμένου λοιπόν η πολιτεία να πραγματοποιήσει τους παραπάνω στόχους ακολουθεί τα εξής βήματα:

- α) αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων γεωργικών πόρων της χώρας σε συνδυασμό με την βελτίωση της προσφερόμενης τεχνικής βοήθειας προς τους παραγωγούς.
- β) δημιουργία βιώσιμων και καλά οργανωμένων συν/κών οργανώσεων που θα έχουν τη δύναμη να παρεμβαίνουν αποφασιστικά για την καλύτερη και σωστότερη οργάνωση της παραγωγής αλλά και της εμπορίας των προϊόντων τους.

- γ) εφαρμογή προγραμμάτων που προωθούν την ανάπτυξη κλάδων παραγωγής που έχουν αυξημένο οικονομικό ενδιαφέρον π.χ. Μ.Ο.Π., στα οποία θα αναφερθούμε αναλυτικότερα.
- δ) ενίσχυση του δασικού πλούτου και ανάπτυξη των αλιευτικών πόρων της χώρας.
- ε) μεγαλύτερη προσπάθεια στα κοινοτικά όργανα ώστε να υπάρξουν αποφάσεις που θα προωθούν λύσεις σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της κοινότητας όπως είναι πολλά τμήματα της χώρας μας.

Πολιτική αναδάσμου

Η πολιτική αναδάσμου που εφαρμόζουν οι περισσότερο αναπτυγμένες χώρες αποβλέπει στο να συγκεντρωθούν σε ενιαίους μεγάλους γεωργικούς κλήρους τα διάφορα διασκορπισμένα κομμάτια γης των καλλιεργητών. Αυτή η πολιτική δημιουργεί αρκετά προβλήματα, επειδή οι συνενούμενες εκτάσεις διαφέρουν σε αποδόσεις, αρκετά η μια από την άλλη. Πολλοί παραγωγοί αντιδρούν αρκετά έντονα για την ποιότητα της γης που τους παραχωρείται, αλλά σε γενικές γραμμές, η πολιτική παρουσιάζει θετικές επιτεύξεις.

Με όσα μέτρα αναφέρθηκαν εξασφαλίζεται μακροχρόνια και με τρόπο «ήπιο» να αυξηθεί η μέση κατά αγροτική εκμετάλλευση αναλογούσα γεωργική γη. Η βελτίωση του μέσου μεγέθους που αντιστοιχεί κατά γεωργική εκμετάλλευση εμφανίζει πολλαπλά πλεονεκτήματα:

- 1) Η αύξηση της μέσης γεωργικής επιφάνειας ενός νοικοκυριού επιτρέπει την καλλίτερη αξιοποίηση των μηχανημάτων (σπαρτικές, χορτοκοπτικές, αλωνιστικές, τρακτέρ κλπ.) Περιορίζεται η υποαπασχόληση των μηχανημάτων και με την αυξημένη γεωργική

παραγωγή (λόγω της συγκεντρωποίησεως της γης) σμικρύνεται το κόστος που αντιστοιχεί για τις δαπάνες χρησιμοποίησεως των μηχανών στο κατά μονάδα προϊόντος μέσο κόστος.

2) Η ύπαρξη μεγαλύτερων σε μέγεθος γεωργικών εκτάσεων δίνει την ευκαιρία καλλίτερης αξιοποίησεως της προσωπικής εργασίας των καλλιεργητών. Όταν ένα νοικοκυριό διαθέτει μεγάλες εκτάσεις, τότε τα μέλη του νοικοκυριού μπορούν να εργασθούν περισσότερες ώρες και να αυξήσουν τα συνολικά ακαθάριστα έσοδά τους. Οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις έχουν τη δυνατότητα να συνδυάσουν περισσότερες καλλιέργειες, να προχωρήσουν στη συνδυασμένη παραγωγή φυτικών και ζωικών προϊόντων, να παράγουν δικές του κτηνοτροφές με χαμηλό κόστος, περιορίζοντας αισθητά τις δαπάνες τους και αυξάνοντας τα καθαρά εισοδήματα.

3) Η δημιουργία μεγάλων αγροτικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων, που διαθέτουν αρκετά χρηματικά διαθέσιμα, παρέχει τη δυνατότητα για την πλατύτερη χρησιμοποίηση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων κλπ. Η διευρυμένη παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων από αγροτικές μονάδες με μεγάλες ιδιόκτητες ή ενοικιαζόμενες εκτάσεις γης απαιτεί αλλά και κάνει δυνατή την κατασκευή αποθηκών, οινοποιείων, συσκευαστηρίων, σφαγείων κλπ, με αποτέλεσμα να αυξάνει ο όγκος των επενδύσεων που αναλογεί, κατά μέσον όρο, στην κάθε αγροτική μονάδα.

Γενικότερα, η μεγέθυνση, με βάση τις καλλιεργούμενες αγροτικές εκτάσεις προκαλεί την αύξηση των εκροών προϊόντων προς τη βιομηχανία, το εμπόριο και την κατανάλωση. Ακόμη, η αύξηση των αγροτικών εισοδημάτων των βιώσιμων αγροτικών νοικοκυριών και εκμεταλλεύσεων μεγαλώνει τη συνολική κατανάλωση μέσα στην

επαρχία και βοηθάει τα επαρχιακά τραπεζικά υποκαταστήματα να αυξήσουν τις συνολικές εργασίες τους. Οι βιομηχανίες, λόγω της συνεχούς αύξησης της δραστηριότητας των γεωργοκτηνοτροφικών μονάδων που αποκτούν νέες εκτάσεις, έχουν περισσότερες ευκαιρίες να πουλήσουν περισσότερα κατ' αριθμό και μέση αξία εμπορεύματα προς την αγροτική οικονομία.

Εμπορική πολιτική

Η εμπορική πολιτική αναφέρεται στον εφοδιασμό της αγοράς με τις ζητούμενες ποσότητες και προσπαθεί να βρει λύσεις στα πλεονάσματα της γεωργικής παραγωγής, αλλά βοηθά και στις εισαγωγές των αγροτικών προϊόντων.

Η εμπορική πολιτική που εφαρμόζει το Κράτος βρίσκεται πάντα μέσα στα πλαίσια των Κανόνων που ορίζει η Κοινοτική Γεωργική Πολιτική, η οποία προβλέπει την χορήγηση εξαγωγών σ' όλα σχεδόν τα γεωργικά προϊόντα και στα μεταποιημένα.

Επίσης, επιτρέπονται οι εισαγωγές σ' όλα τα γεωργικά προϊόντα, διότι η κάθε απαγόρευση είναι αντίθετη στους κοινοτικούς κανονισμούς. Υπάρχουν όμως κάποια περιοριστικά μέτρα με τις συμφωνίες αυτοπεριορισμού των εισαγωγών κατόπιν συμφωνίας των παραγωγών με το κράτος για ορισμένα προϊόντα.

Σε γενικές γραμμές, οι εισαγωγές των γεωργικών προϊόντων γίνονται χωρίς ποσοτικούς, μόνο όμως σε εξαιρετικές περιπτώσεις και αυτό γίνεται σύμφωνα με τους κανονισμούς της Κοινότητας κυρίως για τα Μεσογειακά προϊόντα.

Επενδυτική πολιτική στον αγροτικό τομέα

Με την προώθηση ειδικών επενδυτικών προγραμμάτων, που συμβάλλουν στη βελτίωση των δομών της ελληνικής γεωργίας και στην ορθολογικότερη κατανομή των πόρων επιδιώκεται η αύξηση της παραγωγικότητας. Η επενδυτική πολιτική περιλαμβάνει την άμεση δημιουργία κεφαλαίου από το κράτος καθώς και την ενθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων με την παροχή ιδιωτικών κινήτρων.

Οι δημόσιες επενδύσεις αποτελούν περίπου το τρίτο των συνολικών αγροτικών επενδύσεων. Στην κατηγορία των δημόσιων επενδύσεων υπάγονται τα μεγάλα εγγειοβελτιωτικά έργα, που αποτελούν περίπου τα 2/3 των δημόσιων επενδύσεων, τα έργα δασικής ανάπτυξης και γενικότερα τα έργα αξιοποίησης μεγάλων γεωργικών περιοχών (εξηλεκτρισμός, αγροτική οδοποιία κλπ.). Οι ιδιωτικές γεωργικές επενδύσεις, ομαδοποιούνται σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) κτίσματα, β) μηχανικός εξοπλισμός και γ) λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις. Οι δύο τελευταίες κατηγορίες που είναι οι μεγαλύτερες, αντιστοιχούν περίπου στα 4/5 των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων.

Η χρηματοδότηση σε αγροτικά κτίσματα αφορούν νέες κατασκευές, ριζικές επισκευές, ατομικές αποθήκες κλπ. Η χρηματοδότηση σε λοιπές πάγιες εγκαταστάσεις είναι αρδευτικές βελτιώσεις, αποστραγγίσεις και εγγειοβελτιωτικές όπως εκχερσώσεις, ισοπεδώσεις, πεζούλια, εκθαμνώσεις κ.α.λ.

Πολιτική προώθησης εξαγωγών

Η πολιτική αυτή συνίσταται στην επιδότηση από το κράτος προς τους εξαγωγείς κάθε εξαγόμενης μονάδας προϊόντος. Σκοπός του μέτρου

αυτού είναι η τεχνική μείωση του κόστους παραγωγής, έτσι ώστε τα προϊόντα να καταστούν ανταγωνιστικά στη διεθνή αγορά για να μπορέσουν να εξαχθούν. Σε μερικές περιπτώσεις το κράτος π.χ. στα προϊόντα σιταριού και κριθαριού πραγματοποιεί απευθείας εξαγωγές σε τιμές χαμηλότερες από τις τιμές συγκέντρωσης αλλά όπως αυτές διαμορφώθηκαν σε μειοδοτικούς διαγωνισμούς ή διακρατικές συμφωνίες. Με την ενίσχυση των εξαγωγίμων προϊόντων επιδιώχθηκε η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας και η ρευστοποίηση των αποθεμάτων διαφόρων προϊόντων. Οι επιδοτήσεις εξαγωγών άρχισαν ως δεσμός το 1960 και χορηγήθηκαν για μια σειρά προϊόντων. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι με την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ έπαυαν να χορηγούνται επιδοτήσεις εξαγωγών για προϊόντα που προορίζονται για τις χώρες της κοινότητας, αλλά μόνο για τρίτες χώρες.

Φορείς Αγροτικής Πολιτικής

Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (Α.Τ.Ε.)

Για την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος θα γίνει αναφορά εκτενέστερη λίγο πιο κάτω γιατί είναι ένας φορέας που παίζει το σημαντικότερο ρόλο στην άσκηση της αγροτικής πίστωσης

Υπουργείο Γεωργίας

Το υπουργείο Γεωργίας είναι το αρμόδιο υπουργείο για τη ρύθμιση όλων σχεδόν των θεμάτων που αναφέρονται στη Γεωργία. Οι σημαντικότερες αρμοδιότητες είναι:

- α) προετοιμασία και επεξεργασία των δημοσίων επενδύσεων (εγγειοβελτιωτικά έργα),
- β) προώθηση και εφαρμογή των γεωργικών ερευνών,

γ) εκτέλεση και επίβλεψη των αγοριστικών παρεμβάσεων έλεγχος, επίβλεψη και συντονισμός των δραστηριοτήτων των άλλων φορέων της αγροτικής πολιτικής.

Υπουργείο Εμπορίου

Το υπουργείο Εμπορίου είναι το υπουργείο στο οποίο έχουν ανατεθεί πολλές αρμοδιότητες, οι οποίες επεκτείνονται σ' όλους τους τομείς της οικονομίας. Οι σημαντικότερες που έχουν σχέση με την αγροτική πολιτική είναι:

- α) έκδοση αδειών εισαγωγών και εξαγωγών,
- β) καθορισμός ανωτάτων τιμών πωλήσεων από τον παραγωγό, τους χονδρέμπορους και τους λιανέμπορους,
- γ) έλεγχος ποιότητας και καταλληλότητας τροφίμων

Οργανισμός Βάμβακος

Ο οργανισμός ιδρύθηκε για την ανάπτυξη και προώθηση της βαμβακοκαλλιέργειας και των άλλων δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με το βαμβάκι. Οι δραστηριότητες του είναι:

- α) καταπολέμηση ασθενειών,
- β) λειτουργία πειραματικών αγρών,
- γ) προώθηση του εκσυγχρονισμού των εκκοκκιστηρίων,,
- δ) παροχή πληροφοριών καλ.

Οι δαπάνες του οργανισμού καλύπτονται από τέλη που επιβάλλονται στην εμπορία του βαμβακιού.

Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.)

Ο Ο.Γ.Α. είναι δημόσιος οργανισμός με σχετικά μικρό αριθμό υπαλλήλων. Ο ΟΓΑ ιδρύθηκε το 1961, για την εκτέλεση της κοινής αγροτικής πολιτικής. Οι αρμοδιότητες του ΟΓΑ είναι:

- α) συντάξεις (γήρατος, αναπηρίας, ορφάνειας και σε ανασφάλιστους υπερήλικες),
- β) παροχή νοσοκομειακής φαρμακευτικής περίθαλψης,
- γ) οικογενειακά επιδόματα,
- δ) ασφάλιση γεωργικής παραγωγής

Εθνικός Οργανισμός Καπνού (ΕΟΚ)

Ο Εθνικός Οργανισμός καπνού ιδρύθηκε στη Μακεδονία το 1926 και σαν κύριες δραστηριότητες έχει:

- α) τη συγκέντρωση και αποθήκευση καπνού,
- β) την καθοδήγηση και τον έλεγχο της παραγωγής καπνού,
- γ) την παροχή τεχνικών συμβουλίων στους παραγωγούς.

Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (ΑΣΟ)

Ο ΑΣΟ ιδρύθηκε το 1925 με σκοπό να ενεργεί ως φορέας παρέμβασεως και ως κεντρική οργάνωση των παραγωγών της κορινθιακής σταφίδας. Οι δραστηριότητες του οργανισμού είναι:

- α) συγκέντρωση και οινοποίηση χλωρής κορινθιακής,
- β) συγκέντρωση του σταφιδόκαρπου χαμηλής ποιότητας και προώθησής του προς τις βιομηχανίες για μεταποίηση.

Η Α.Τ.Ε. και ο ρόλος της

Η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, σύμφωνα με το καταστατικό της, είναι ένας αυτόνομος τραπεζικός οργανισμός κοινωφελούς χαρακτήρα, που έχει σκοπό την άσκηση της αγροτικής πίστης σε όλες τις μορφές της, την ενίσχυση της συνεταιριστικής οργάνωσης των αγροτών και τη βελτίωση των συνθηκών κάτω από τις οποίες διεξάγονται οι γεωργικές εργασίες γενικά. Η Α.Τ.Ε. λοιπόν έχει το χαρακτήρα ενός κρατικού αναπτυξιακού οργανισμού αλλά ταυτόχρονα και τη μορφή ενός εξειδικευμένου πιστωτικού ιδρύματος.

Οι δραστηριότητες της είναι πολύ ευρύτερες από τη δανειοδότηση και αποτελεί για την πολιτεία ένα αποτελεσματικό μηχανισμό για κάθε μορφής παρέμβαση στον ευρύτερο αγροτικό τομέα και κυρίως για την στήριξη των μικροαγροτών. Ταυτόχρονα είναι φορέας της πιστωτικής πολιτικής αλλά αποτελεί και ένα όργανο εφαρμογής αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα. Προκειμένου ν' ανταποκριθεί στο δύσκολο και σύνθετο αυτό έργο της, πράγμα που το καταφέρνει σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό, στηρίζεται σ' ένα ιδιαίτερο οργανωτικό πλαίσιο, στην ευρεία αποκέντρωση ως αναφορά τη λήψη αποφάσεων και στην αντιμετώπιση κάθε δραστηριοποίησής της με ευρύτητα.

Η Α.Τ.Ε. μέσα σ' αυτό το οργανωτικό πλαίσιο εξασφαλίζει αφενός μεν την εύκολη πρόσβαση των αγροτών σε δανειακά κεφάλαια αφετέρου δε το συνδυασμό της δανειοδότησης με την παροχή υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την παραγωγική αξιοποίηση των κεφαλαίων. Επίσης η παροχή τεχνικής και οργανωτικής βοήθειας από το επιστημονικό και εξειδικευμένο προσωπικό της συμβάλλει στην καλύτερη αξιοποίηση, τόσο των κεφαλαίων όσο και του συνόλου των

παραγωγικών δυνατοτήτων των αγροτών και της χώρας μας γενικότερα. Η συνεργασία τέλος της τράπεζας με τις συνεταιριστικές οργανώσεις βοηθάει στη δανειοδότηση των μικροαγροτών και την ανάπτυξη των συλλογικών δραστηριοτήτων.

Λόγω όλων των παραπάνω, η Α.Τ.Ε. ήταν πάντα στη πρώτη γραμμή και συνέβαλε σε όλες τις φάσεις εξέλιξης της Ελληνικής γεωργίας. Έτσι παράλληλα με τις πιστωτικές της εργασίες ανέπτυξε κάθε φορά και τις δραστηριότητες εκείνες που ήταν αναγκαίες για την προώθηση του κλάδου. Έτσι λοιπόν είναι καθοριστικό για την πορεία του κλάδου το έργο που προσφέρει η Τράπεζα στον τομέα της λίπανσης και της αντιμετώπισης των φυτονόσων απ' την πρώτη μεταπολεμική περίοδο.

Η Α.Τ.Ε., τα τελευταία χρόνια, έχει διευρύνει σημαντικά τις δραστηριότητές της, με στόχο πάντα την κάλυψη των αναγκών που διαμορφώνονται στην ελληνική γεωργία. Χωρίς να χάσει τη φυσιογνωμία της και τον παραδοσιακό της χαρακτήρα προσπαθεί να καλύψει όλες τις ανάγκες του αγρότη και των συν/κών οργανώσεων και παράλληλα να προσφέρει όλη τη σειρά των τραπεζικών υπηρεσιών. Τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών της ήταν θεαματικά γιατί αφενός μεν τα αναγκαία κεφάλαια καλύφθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τις καταθέσεις, αφετέρου δε αναπτύχθηκε όλη η σειρά των τραπεζικών υπηρεσιών. Παρόλα αυτά η Αγροτική Τράπεζα αποδεσμεύεται σταδιακά από τις θυγατρικές της. Αποχωρεί δηλ. σταδιακά από τις αγροτικές βιομηχανίες και άλλες επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα, με την πώληση του πακέτου των μετοχών που κατέχει σε αυτές.

Έτσι λοιπόν βλέπουμε ότι οι ανάγκες σήμερα απαιτούν τη διατήρηση ενός συστήματος άσκησης της πίστης που να υπηρετεί με συνέπεια τους στόχους της κρατικής πολιτικής και να εξασφαλίζει στον αγροτικό

τομέα επάρκεια κεφαλαίων αλλά και τις παράλληλες με τη χρηματοδότηση υπηρεσίες.

Αγροτικός προγραμματισμός

Στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες, ο αγροτικός τομέας παρουσιάζει τις μεγαλύτερες δυσκολίες για προγραμματισμό. Λόγω της μεγάλης σημασίας της γεωργίας στην οικονομία μας, κάθε υστέρηση στον τομέα αυτό θα επιβραδύνει το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας. Γι' αυτό λοιπόν είναι απαραίτητο να καταρτίζονται προγράμματα ενθαρρύνσεως ή αποθαρρύνσεως της παραγωγής διαφόρων προϊόντων. Τα προγράμματα αυτά, που καταρτίζουν ειδικές κρατικές υπηρεσίες, είναι πολυετή. Προγραμματίζονται συγκεκριμένα μέτρα ενθαρρύνσεως της παραγωγής προϊόντων, τα οποία μακρόχρονα υπολογίζεται ότι θα εξασφαλίσουν την επάρκεια της χώρας και τον περιορισμό αντίστοιχων εισαγωγών, θα αποφέρουν συνάλλαγμα με τη διάθεσή τους σε ξένες χώρες, θα αποτελέσουν πολύτιμες πρώτες ύλες για εγχώριους πρωτοεμφανιζόμενους βιομηχανικούς κλάδους. Στις πιο εκβιομηχανισμένες χώρες ο αγροτικός προγραμματισμός συνδέεται με το βιομηχανικό προγραμματισμό. Οι βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων και μεταποίησης αγροτικών πρώτων υλών αποτελούν ιδιαίτερους σημαντικούς κλάδους των εθνικών οικονομιών.

Τα προγράμματα αγροτικής αναπτύξεως υλοποιούνται, μέσω του κρατικού προϋπολογισμού, του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων και κυρίως μέσω του μηχανισμού των εγγυημένων τιμών που αποτελεί μια σημαντική εξασφάλιση για τους άμεσους παραγωγούς. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν:

- 1) πραγματοποίηση έργων υποδομής σε περιοχές όπου ενθαρρύνεται η αγροτική παραγωγή προς ορισμένες κατευθύνσεις,
- 2) μεγαλύτερες πιστωτικές διευκολύνσεις για παραγωγούς που στρέφονται προς τις ενισχυόμενες καλλιέργειες,
- 3) οργάνωση πειραματικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που θα πείσουν τους γεωργούς για την ωφελιμότητα χρησιμοποίησης μιας νέας τεχνικής.

Αρκετά συνδεδεμένα με τα αγροτικά προγράμματα είναι και τα προγράμματα περιφερειακής αναπόπτυξης, με τα οποία επιδιώκεται η υποβοήθηση οικονομικών μονάδων, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι αγροτικές, σε περιοχές όπου για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα έχει συντελεστεί οικονομικός μαρασμός.

Οι Συνεταιρισμοί και η συμβολή τους στην αγροτική ανάπτυξη της χώρας.

α) Η έννοια και οι σκοποί των Αγροτικών Συνεταιρισμών

Ο Συνεταιρισμός είναι μια οικονομική οργάνωση προσώπων που λειτουργεί μη κερδοσκοπικό και αποβλέπει στη βελτίωση της οικονομικής, της κοινωνικής και της πολιτιστικής θέσης των μελών του. Φυσικά αφού μιλάμε για αγροτικό συνεταιρισμό εννοείται ότι τα πρόσωπα που συμμετέχουν σ' αυτόν είναι αγρότες. Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός μπορούμε να πούμε ότι είναι ένα είδος συλλογής αγροτικής οικονομικής επιχείρησης πολλαπλού σκοπού και κοινωνικού χαρακτήρα.

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός είναι οικονομική επιχείρηση, διότι πραγματοποιεί οικονομικές δραστηριότητες όπως π.χ. η μεταποίηση και η εμπορία των αγροτικών προϊόντων, η διακίνηση των γεωργικών εφοδίων κλπ. αλλά και συλλογική αγροτική επιχείρηση, διότι προκύπτει από την ένωση όλων των αγροτών, ενός χωριού, ενός νομού, μιας περιφέρειας ή ολόκληρης της χώρας.

Έχει πολλαπλό σκοπό ο Αγροτικός Συνεταιρισμός, διότι επιδιώκει να πετύχει ταυτόχρονα την αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών, την βελτίωση της κοινωνικής τους θέσης και την προαγωγή του πολιτιστικού τους επιπέδου. Επίσης ο Αγροτικός Συνεταιρισμός έχει κοινωνικό χαρακτήρα, διότι επιδιώκει να πετύχει όλους τους παρακάτω στόχους για τους αγρότες λειτουργώντας αποδοτικά και στο κόστος κατά την διαδικασία αξιοποίησης των αγροτικών προϊόντων των παραγωγών-μελών τους και όχι κερδοσκοπώντας σε βάρος άλλων κοινωνικών τάξεων. Εδώ ακριβώς βρίσκεται και η μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις συνεταιριστικές οργανώσεις και τις ομοειδείς ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες από τη φύση τους στοχεύουν στη μεγιστοποίηση των κερδών τους, αδιαφορώντας συνήθως για την κοινωνική αδικία που τυχόν διαπράττουν σε βάρος των ανθρώπων με τους οποίους συναλλάσσονται.

Τέλος, θα λέγαμε ότι οι Συνεταιρισμοί και μέσα σ αυτούς και οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί δεν είναι Επαγγελματικά Σωματεία που κάνουν συνδικαλισμό, ούτε είναι Δημόσιοι Οργανισμοί ή Κρατικές Υπηρεσίες που προσφέρουν κοινωνική πρόνοια. Είναι καθαρά συλλογικές οικονομικές μονάδες αλλά με σκοπό και οικονομικό και κοινωνικό και πολιτιστικό.

β) Οι αρχές λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών

Οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί στη χώρα μας και σ' όλο τον κόσμο λειτουργούν με βάση τις διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, που είναι οι εξής:

1. Η εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή στους Συνεταιρισμούς που σημαίνει πως ένας αγρότης γίνεται μέλος του συνεταιρισμού εφόσον το θέλει ο ίδιος και όχι όταν του το επιβάλλουν όλοι και όταν αποφασίσει να γίνει μέλος δεν του περιβάλλονται διάφορα εμπόδια είτε οικονομικά, είτε γραφειοκρατικά ή οποιασδήποτε άλλης μορφής.
2. Η δημοκρατική διοίκηση των Συνεταιρισμών που σημαίνει πως οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί διοικούνται δημοκρατικά δηλαδή εφαρμόζουν την αρχή της πλειοψηφίας τόσο στην εκλογή των μελών του Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου, όσο και στη λήψη αποφάσεων στα Συμβούλια και στις Γενικές Συνελεύσεις.
3. Η μη κερδοσκοπική λειτουργία των Συνεταιρισμών, που σημαίνει πως οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί πραγματοποιούν τις διάφορες δραστηριότητες τους στ κόστος, αφού δεν αποβλέπουν στο κέρδος, αλλά στην προσφορά περισσότερων και καλύτερων υπηρεσιών στους αγρότες και μάλιστα στο κόστος τους.
4. Η περιορισμένη αμοιβή του κεφαλαίου, δηλαδή των χρημάτων που δίνουν οι αγρότες για να γίνουν μέλη του Συνεταιρισμού (συνεταιριστική μερίδα), για να καταφανεί πως ο Συνεταιρισμός είναι ένωση προσώπων και όχι ένωση κεφαλαίων και ότι οι ωφέλειες του Συνεταιρισμού θα προέλθουν από την εθελοντική συμμετοχή των μελών του σ' όλες τις οικονομικές δραστηριότητες του Συνεταιρισμού.

5. Η πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα των Συνεταιρισμών, αφού έχει ως σκοπό να συμπεριλάβει στους κόλπους της όλους τους αγρότες γιατί μόνο έτσι δυναμώνει η διαπραγματευτική δύναμη τους και πετυχαίνουν περισσότερες ωφέλειες.
6. Η εκπαίδευση των μελών των Συνεταιρισμών, για να είναι καλύτερα ενημερωμένοι οι αγρότες και έτσι να εργάζονται σωστότερα προς όφελος του Συνεταιρισμού και των ιδίων.
7. Η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών, αφού έτσι μπορούν καλύτερα να πετύχουν τους σκοπούς τους, επειδή ο όγκος της δραστηριότητας τους μεγαλώνει και το κόστος λειτουργίας τους μικραίνει..

γ) Το έργο που επιτελούν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί

Οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί αναπτύσσουν οποιαδήποτε δραστηριότητα που καλύπτει ολόκληρο το φάσμα της παραγωγής, της μεταποίησης και της εμπορίας των αγροτικών προϊόντων, της παραγωγής και της προμήθειας των γεωργικών εφοδίων, καθώς και της κατασκευής ή παραλαβής και της προμήθειας των μέσων αγροτικής παραγωγής. Πιο συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων είναι μεταξύ άλλων οι εξής:

1. Η συλλογική καλλιέργεια και εκμετάλλευση γεωργικών εκτάσεων.
2. Η ίδρυση και λειτουργία κοινών κτηνοτροφικών ή αλιευτικών εκμεταλλεύσεων.
3. Η κατασκευή, συντήρηση, αγορά ή ενοικίαση αγροτικών μηχανημάτων και εργαλείων για την εξυπηρέτηση των συνεταιίρων και της οργάνωσης.

4. Η ίδρυση και λειτουργία μονάδων για την τυποποίηση, τη συσκευασία και την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων και γενικά την αξιοποίηση της αγροτικής παραγωγής.
5. Η διακίνηση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων των μελών του και τρίτων.
6. Η άσκηση της αγροτικής πίστης
7. Η παροχή συνεταιριστικής εκπαίδευσης.
8. Η ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων και καταλυμάτων, η ανάπτυξη του οικοτουρισμού, του κοινωνικού τουρισμού και των αγροτουριστικών εργασιών.
9. Κάθε άλλη δραστηριότητα που αποβλέπει στη βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής κατάστασης των αγροτών.

Οι πιο γνωστές και σπουδαίες αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις είναι:

1. Στο τομέα της μεταποίησης των οπωροκηπευτικών η Ομοσπονδία Αγροτικών Συνεταιρισμών Θεσσαλονίκης, η ΣΕΚΟΒΕ (Συνεταιριστικά Εργοστάσια Κονσερβοποιίας Βόρειας Ελλάδας), Η ΣΕΒΑΘ (Συνεταιριστική Εταιρεία Βιομηχανικής Ανάπτυξης Θράκης), η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Λαγκαδά κ.ά.λ.
2. Στην επεξεργασία γάλακτος και στην παραγωγή τυριών και άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων είναι το ΑΓ΄ΝΟ Θεσσαλονίκης, η ΣΕΡΓΑΛ Σερρών, η ΝΕΟΓΑΛ Δράμας, η ΔΩΔΩΝΗ κ.ά.)
3. Στην εμπορία ελαιολάδου και ελιάς η Συνεταιριστική οργάνωση «ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ»

4. Στη διαχείριση σιτηρών και βαμβακιού η ΚΥΔΕΠ (Κεντρική υπηρεσία Διαχείρισης Εγχώριων Προϊόντων).
5. Στην παραγωγή και εμπορία λιπασμάτων η ΣΥΝΕΛ (Συνεταιριστική Εταιρεία Λιπασμάτων).
6. Στις διεθνείς μεταφορές αγροτικών προϊόντων η ΣΥΝΕΔΙΜ (Συνεταιριστική Εταιρεία Διεθνών Μεταφορών).
7. Στην εκπαίδευση των αγροτών και των στελεχών των Συνεταιριστικών Οργανώσεων η Συνεταιριστική Σχολή Θεσσαλονίκης, η ΠΑΣΕΓΕΣ, κ.ά.λ.

δ) Η συμβολή των Συνεταιρισμών στην αγροτική ανάπτυξη

Αναμφίβολα οι Συνεταιρισμοί συντελούν ουσιαστικά στην αγροτική ανάπτυξη μιας χώρας διότι συμβάλλουν στην αύξηση ή βελτίωση όλων των συστατικών στοιχείων της, δηλαδή

α) στην αύξηση του εισοδήματος των αγροτών και τη δικαιότερη κατανομή του ανάμεσά τους. Κι αυτό διότι:

1. δημιουργούν προστιθέμενη αξία στα αγροτικά προϊόντα με την μεταποίηση την οποία πραγματοποιούν
2. αυξάνουν την ποσότητα πώλησης των αγροτικών προϊόντων με την αποδοτική οργάνωση της εμπορίας τους
3. αυξάνουν την τιμή πώλησης των αγροτικών προϊόντων χάρη στην ισχυροποίηση της διαπραγματευτικής δύναμης του Συνεταιρισμού
4. μειώνουν τα κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων με την φθηνότερη προμήθεια των γεωργικών εφοδίων (σπόροι, λιπάσματος, φάρμακα, ζωοτροφές), με την από κοινού χρήση των γεωργικών μηχανημάτων κλπ.

β) στην αύξηση της απασχόλησης των συνήθως υποαπασχολούμενων αγροτών

Με τις πολυποίκιλες δραστηριότητες τους οι Συνεταιρισμοί συμβάλουν ουσιαστικά στην αύξηση της απασχόλησης των αγροτών που κατά κανόνα είναι υποαπασχολούμενοι.

Πράγματι, πολλά μέλη της γεωργικής οικογένειας βρίσκουν απασχόληση στα Συνεταιριστικά διαλογητήρια-συσκευαστήρια και στις κάθε είδους βιομηχανίες μεταποίησης αγροτικών προϊόντων, σε εποχιακή βάση. Επίσης σημαντικός αριθμός ατόμων, γύρω στους 10.000 περίπου, σήμερα εργάζεται μόνιμα στις Συνεταιριστικές Οργανώσεις.

Αν ληφθεί υπόψη πως το μεγαλύτερο ποσοστό των συνεταιριστικών δραστηριοτήτων πραγματοποιείται στην ύπαιθρο χώρα, τότε καταλαβαίνουμε πως οι Συνεταιρισμοί συντελούν αποφασιστικά στην περιφερειακή αγροτική ανάπτυξη.

γ) στην ανύψωση του κοινωνικού και πολιτιστικού επιπέδου των αγροτών.

Οι Συνεταιρισμοί συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανύψωση του κοινωνικού και πολιτιστικού επιπέδου των αγροτών διότι:

1. Τα προϊόντα τους αμείβονται βάσει της ποιότητάς τους
2. Εμποδίζουν την εκλεκτική αγορά, δηλαδή να αγοράζονται προϊόντα μόνο από μερικούς παραγωγούς και από αυτούς αγοράζονται μόνο ορισμένες ποσότητες.
3. Το περιβάλλον προστατεύεται καλύτερα με την ορθολογική χρησιμοποίηση των λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και τη συσκευασία των προϊόντων με επαναχρησιμοποιούμενα ή ανακυκλώσιμα υλικά.

4. Παρέχεται διαρκής εκπαίδευση τόσο στους αγρότες-μέλη όσο και στα αρκετά και υπαλληλικά στελέχη των Συνεταιριστικών Οργανώσεων.

Προϋποθέσεις για την πετυχημένη συμβολή των Συνεταιρισμών στην αγροτική ανάπτυξη.

Για να συμβάλλουν αποφασιστικά οι Συνεταιρισμοί στην αγροτική ανάπτυξη, θα πρέπει να εκπληρώνονται ορισμένες προϋποθέσεις όπως οι εξής:

1. Οι αγρότες να έχουν συνεταιριστική συνείδηση, δηλαδή να είναι συνειδητοί συνεταιριστές, όπως αυτό εκφράζεται με την καθολική προσκόμιση των προϊόντων τους στους Συνεταιρισμούς, για μεταποίηση και εμπορία επίσης, να παράγουν όσο το δυνατό καλύτερης ποιότητας προϊόντα.
2. Οι Συνεταιριστικές Οργανώσεις να έχουν ορθολογική οργάνωση, αξιοκρατική στελέχωση και σύγχρονη τεχνολογία για να λειτουργούν με το μικρότερο δυνατό κόστος και να παράγουν καλής ποιότητας προϊόντα.
3. Το κράτος να βοηθά το έργο των Συνεταιρισμών, με την κατασκευή κατάλληλης υποδομής, την παροχή εκπαίδευσης στους αγρότες και την όσο το δυνατό χαμηλότοκη χρηματοδότηση τους.

Τα συμβούλια περιοχής και ο ρόλος τους

Τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια αγορά, οι καταστάσεις που διαμορφώνονται αποκτούν την ύπαρξη οργανώσεων που θα μπορέσουν να επεκτείνουν την δραστηριότητά τους και σε τομείς πέρα από την παραγωγή του

αγροτικού προϊόντος. Τα συμβούλια περιοχής μπορούν ν' αποτελέσουν τους πόλους για την αντιμετώπιση του αγροτικού προβλήματος, καθώς:

- α) Συστήνονται στα πλαίσια γεωγραφικής ενότητας, κατά συνέπεια έχουν ν' αντιμετωπίσουν συγκεκριμένα προβλήματα που υπάρχουν στη περιοχή και είναι γνωστά στο σύνολο του πληθυσμού που αντιπροσωπεύει το συμβούλιο. Έτσι αποφεύγεται η εμπλοκή των συμβουλίων σε προβλήματα που είναι ξένα προς τους κατοίκους.
- β) Διαχειρίζονται προβλήματα που αντιπροσωπεύουν έναν αρκετά μεγάλο αριθμό αγροτών, με αποτέλεσμα να αποφεύγεται η πολυδιάσπαση της προσπάθειας για αντιμετώπιση του προβλήματος.
- γ) Μπορούν να επεκτείνουν τις αρμοδιότητες τους σε τομείς που για τους μικρούς συνεταιρισμούς ήταν απαγορευτικοί, όπως η προώθηση των προϊόντων τους και η δημιουργία μηχανισμού για την τροφοδοσία των απαραίτητων υλικών για την παραγωγή.

Η αναγκαιότητα των αναπτυξιακών συνδέσμων ή συμβουλίων περιοχής στις αγροτικές περιοχές κρίνεται απαραίτητη, καθώς είναι η μόνη μονάδα που μπορεί να λειτουργήσει ορθολογικά στον αγροτικό τομέα και να αποδώσει. Οι προσπάθειες των αγροτικών συνεταιρισμών και η διαχείριση των προβλημάτων των αγροτικών περιοχών από τις νομαρχίες δεν είχαν τα αποτελέσματα που αναμένονταν για να βγουν οι αγροτικές περιοχές από την ακινησία και να δοθεί ώθηση και δυναμική στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Τα συμβούλια περιοχής συγκεντρώνουν αρκετά θετικά χαρακτηριστικά, ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της χώρας μας, αλλά μπορεί και να βοηθήσουν στην προσπάθεια της κυβέρνησης για τον εκσυγχρονισμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς οι οικονομικοί δεσμοί θα ενδυναμώσουν τους πολιτικούς δεσμούς στους νέους δήμους.

Η οικολογική γεωργία και οι προοπτικές που διαγράφονται για το μέλλον της

Η οικολογική γεωργία στη χώρα μας, διανύει ήδη τη δεύτερη δεκαετία της. Η πρακτική ενασχόληση με αυτή, ξεκίνησε από ερασιτέχνες καλλιεργητές-εραστές των καθαρών, από χημικά, προϊόντων και από ορισμένους ιδεολόγους οικολόγους, που ήταν και οι πρωτοπόροι στη απόκτηση των σχετικών εμπειριών.

Σήμερα είναι αρκετές εκατοντάδες οι επαγγελματίες παραγωγοί που ακολουθούν τις μεθόδους και τις προδιαγραφές της οικολογικής γεωργίας είτε μεμονωμένα, είτε συσπειρωμένα σε ομάδες παραγωγών, είτε μέσα από επιχειρηματικούς φορείς. Τα πιστοποιημένα αγροκτήματα που βρίσκονται σε μεταβατικό ή σε βιολογικό στάδιο έχουν συνολική έκταση που ξεπερνά τα 30.000 στρέμματα. Οι τάσεις είναι έντονα αυξητικές, ενώ με την πρόσφατη εφαρμογή και στη χώρα μας ενός κανονισμού που δίνει οικονομικές ενισχύσεις σε όσους ασχολούνται με την οικολογική γεωργία, οι βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις αναμένεται να πολλαπλασιαστούν.

Όσοι ξεκίνησαν τα πρώτα εγχειρήματα για πειραματική εφαρμογή των βιοκαλλιεργειών στη χώρα μας, δεν είχαν ούτε τις γνώσεις, ούτε τη εμπειρία για το πως να προχωρήσουν. Είχαν ωστόσο σαν σκοπό, να διαδοθεί η ιδέα της οικολογικής γεωργίας και πίστευαν ότι αυτή έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει την εναλλακτική λύση απέναντι στη χημική, εντατική γεωργία. Μπορούμε να πούμε ότι αυτός ο σκοπός έχει κατ' αρχήν επιτευχθεί. Σήμερα όλοι όσοι έχουν σχέση με τη γεωργία (υπουργεία, κράτος, κόμματα, καθηγητές και φοιτητές γεωπονικών σχολών, γεωπόνοι, ερευνητικά κέντρα και πολλοί αγρότες), έχουν ακούσει τους όρους «οικολογική ή βιολογική γεωργία»,

«βιοκαλλιέργειες» και όλοι παραδέχονται της επιπτώσεις που προκαλεί η συμβατική χημική γεωργία στο περιβάλλον, στα έμβια όντα και στον άνθρωπο.

Η μόνη αιτιολογία που αναφέρουν για τη μη προώθηση της οικολογικής γεωργίας είναι η πεποίθηση τους ότι η χημική γεωργία είναι ένα αναγκαίο κακό. Παρόλα αυτά, την τελευταία δεκαετία έχει προχωρήσει αρκετά η έρευνα και η τεχνογνωσία για το πως οι μέθοδοι της βιολογικής γεωργίας, μπορούν να επεκταθούν και να αποδώσουν. Εξειδικευμένοι επιστήμονες, δουλεύοντας στο χωράφι και στο εργαστήριο, χρησιμοποιώντας την τοπική εμπειρία και γνώση, τους συνδυασμούς παραδοσιακών και νέων μεθόδων καθώς και την τεχνογνωσία που έχει αναπτυχθεί σε άλλες χώρες, έχουν συμβάλλει τα μέγιστα σ' αυτή τη κατεύθυνση. Ήδη σε ορισμένες βασικές καλλιέργειες όπως τα εσπεριδοειδή, η ελιά και το αμπέλι, υπάρχει όλη εκείνη η απαιτούμενη τεχνογνωσία που εξασφαλίζει πλήρως το βιοκαλλιεργητή.

Όλα αυτά τα χρόνια έγιναν πάμπολλες εκδηλώσεις και ομιλίες αλλά και ερευνητικά προγράμματα, εξειδικευμένα σεμινάρια ή συνέδρια για παροχή τεχνογνωσίας στους βιοκαλλιεργητές. Όλες αυτές οι προσπάθειες ξεκίνησαν αρχικά από τη Συντονιστική Επιτροπή Βιοκαλλιεργητών, την οποία διαδέχθηκαν ο Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας, το Δίκτυο Δράσης ενάντια στα φυτοφάρμακα, το Εργαστήρι Οικολογικής Πρακτικής στη Θεσσαλονίκη, η Ένωση Επαγγελματιών Βιοκαλλιεργητών Ελλάδας και πολλοί άλλοι τοπικοί φορείς ή ομάδες βιοκαλλιεργητών.

Η καλλιέργεια που μέχρι τώρα δεσπόζει, είναι αυτή της ελιάς. Ωστόσο έχουμε αρκετές μονάδες μεγάλου μεγέθους που παράγουν

σταφύλια για οινοπαραγωγή και σταφίδα, εσπεριδοειδή, σιτηρά και ποικιλία όλων των προϊόντων που καλλιεργούνται στην Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει κι ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για βιολογική καλλιέργεια.

Η διακίνηση ωστόσο, των βιολογικών προϊόντων στο εσωτερικό, είναι προβληματική λόγω της έλλειψης δικτύου διακίνησης. Για το λόγο αυτό οι πιο μεγάλοι παραγωγοί προτιμούν και επιδιώκουν τη λύση των εξαγωγών. Οι μικρότεροι διακινούν τα προϊόντα τους, είτε σε άμεση σχέση με τους καταναλωτές, είτε σε μικρές αγορές που οργανώνονται από τους ίδιους τους βιοκαλλιεργητές, είτε μέσω των λίγων πρώτων μαγαζιών που εξειδικεύονται στη διάθεση βιολογικών προϊόντων.

Σε γενικές γραμμές ωστόσο, διακίνηση χωλαίνει παρά την ύπαρξη αγοράς. Παρατηρείται συχνά το οξύμωρο πρόβλημα, οι καταναλωτές να γάχνουν και να μη βρίσκουν βιολογικά προϊόντα (κυρίως νωπά) και οι παραγωγοί να μη μπορούν να διαδέσουν τη παραγωγή τους ή να την διαδέτουν μαζί με συμβατικά προϊόντα, με αποτέλεσμα και οι τιμές τους να παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις.

Το κίνημα της οικολογικής γεωργίας, έχει κλείσει επιτυχώς τον πρώτο κύκλο της ενημέρωσης-γνωστοποίησης και της απόκτησης γνώσης-εμπειρίας. Για να προχωρήσει όμως η οικολογική γεωργία στην Ελλάδα θα πρέπει να προχωρήσει ο επαγγελματισμός και η εξειδίκευση. Οι παραγωγοί θα πρέπει να συνεργαστούν πιο στενά μεταξύ τους κατά περιφέρειες ή ανά ομάδες παραγωγών ομοειδών προϊόντων, τόσο για την δημιουργία δικτύων διάθεσης όσο και για την αντιμετώπιση όλων των άλλων προβλημάτων τους. Γεωπόνοι και άλλοι ειδικοί επιστήμονες που ασχολούνται με την οικολογική γεωργία, θα πρέπει να αναπτύξουν μεταξύ τους συνεργασία με ένα σύστημα

ανταλλαγής πληροφοριών και εμπειριών. Ο ρόλος τους αναμένεται ν' αυξηθεί τα επόμενα χρόνια, διότι τέτοιοι εμπειρογνώμονες, εργαζόμενοι σε ερευνητικά ινστιτούτα, ελεγκτικά κέντρα, συμβουλευτικούς σταθμούς, ή και σε συνεταιριστικές επιχειρήσεις, θα καλούνται όλο και πιο συχνά να παίζουν ρόλο συμβούλων. Οι ανάγκες των καλλιεργητών για συμβούλους οικολογικής γεωργίας, αυξάνονται συνεχώς και αυτό θα συνεχιστεί τόσο λόγω του αναμενόμενου πολλαπλασιασμού του αριθμού των βιοκαλλιεργητών, όσο και λόγω της επαγγελματικοποίησης του κλάδου.

Οι Νέοι Αγρότες υποστηρίζουν ότι οι δυνατότητες για την παραγωγή οικολογικών ή βιολογικών προϊόντων είναι τεράστιες, έστω κι αν το κράτος αδιαφορεί η κωλυσιεργεί και οι ενεργητικές επιπτώσεις είναι απεριόριστες όχι μόνο στην ελληνική γεωργία και στη λοιπή οικονομία, αλλά και στη διατροφή του λαού. Η χώρα μας, αν και έχει καθυστερήσει πολύ σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρώπης αλλά και άλλων ηπείρων έχει τις δυνατότητες για την παραγωγή οικολογικών προϊόντων. Άλλες χώρες έχουν σημειώσει μεγάλη πρόοδο στη παραγωγή τέτοιων προϊόντων π.χ. μόνο στην Ιταλία καλλιεργούνται τέσσερα (4) εκατομμύρια στρέμματα, ενώ η Ισπανία και η Πορτογαλία έχουν κάνει ανάλογα βήματα και δεν υστερεί ούτε και η Τουρκία.

Στην πρόσφατη έκθεση βιολογικών προϊόντων που έγινε στην Φρανκφούρτη, οι διάφορες οργανώσεις πήγαν μόνες τους κι έστησαν ελληνικό περίπτερο ενώ η έλλειψη του κράτους ήταν εμφανής. Ζηρώ ήταν το ενδιαφέρον των ξένων για τα ελληνικά βιολογικά προϊόντα, αλλά η προσφορά είναι ελάχιστη. Όποιοι έλληνες θελήσουν να παράγουν βιολογικά προϊόντα και τηρήσουν τους κανόνες για την καλλιέργεια τους και τη συσκευασία τους, τότε η ζήτηση από το

εξωτερικό δεν είναι μόνο δεδομένη, αλλά και η τιμή πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των συμβατικών προϊόντων.

Όσο δετικές κι αν διαγράφονται οι προοπτικές της οικολογικής γεωργίας, θα πρέπει ν' αναφέρουμε κάποιες αλήθειες σε όσους θέλουν ν' ασχοληθούν επαγγελματικά με τη βιοκαλλιέργεια.

- Ο αγρότης που θέλει να μετατρέψει τη καλλιέργεια του σε βιολογική, θα πρέπει να είναι ώριμος να κάνει αυτό το βήμα και να έχει προετοιμαστεί να αντιμετωπίσει ένα άλλο τρόπο παραγωγής.
- Θα πρέπει να καταλάβει ότι η οικολογική γεωργία έχει μια διαφορετική φιλοσοφία παραγωγής που απαιτεί γνώσεις και μια πιο ενεργή συμμετοχή του παραγωγού στον κύκλο των καλλιεργητών, ότι δεν αποσκοπεί μόνο σε μια απλή αντικατάσταση των χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων από τα αντίστοιχα οργανικά.
- Ότι χρειάζεται τεχνογνωσία και υποστήριξη από εξειδικευμένο σύμβολο για τη διαμόρφωση καλλιεργητικού προγράμματος και για την οργάνωση της παραγωγής.

Κεφάλαιο 3

Στοιχεία Αγροτικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

Γενικές έννοιες

Η κοινή Αγροτική Πολιτική είναι η πιο παλιά και πιο ανεπτυγμένη από κάθε άλλη κοινοτική δραστηριότητα. Έχει τρεις βασικές αρχές: την ενοποιημένη αγορά, που σημαίνει την άρση, μέσα στα σύνορα της Κοινότητας, όλων των περιορισμών στο εμπόριο των αγροτικών προϊόντων για τα οποία έχει γενικά καθοριστεί μια τιμή ασφαλείας, την κοινοτική προτεραιότητα, που σημαίνει την προστασία της Ευρωπαϊκής αγοράς έναντι των εισαγόμενων σε χαμηλές τιμές προϊόντων, τέλος, την κοινή οικονομική ευθύνη, που σημαίνει την οικονομική αλληλεγγύη έχουν αφορά την κάλυψη του κόστους αυτής της πολιτικής.

Η Συνθήκη ΕΟΚ προβλέπει για τα αγροτικά προϊόντα (δηλαδή τα προϊόντα της γης, κτηνοτροφίας και αλιείας και τα προϊόντα της πρώτης μετατροπής αυτών) την δημιουργία της Κοινής αγοράς. Η λειτουργία και η ανάπτυξη της Κοινής Αγοράς για τα προϊόντα αυτά πρέπει να συνοδεύεται από την καδιέρωση μιας κοινής γεωργικής πολιτικής των κρατών-μελών. Πράγματι εάν προηγουμένως δεν ρυθμίζονται κατά ενιαίο τρόπο οι κυριότερες μορφές των κρατικών παρεμβάσεων στη γεωργική οικονομία και δεν εξασφαλίζονταν η προστασία των γεωργικών προϊόντων και η εξίσωση των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ τους δεν θα ήταν δυνατή η εφαρμογή της Κοινής Αγοράς για τα προϊόντα αυτά.

Λόγοι ύπαρξης της αγροτικής πολιτικής

Το κυριότερο χαρακτηριστικό της αγροτικής παραγωγής σε σύγκριση με τη βιομηχανική είναι η εξάρτηση της από τους φυσικούς ρυθμούς που καθορίζουν την ανάπτυξη των φυτών και των ζώων. Το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής εξαρτάται αποφασιστικά από τις φυσικές συνθήκες: την ποιότητα του εδάφους, τον καιρό, το κλίμα. Σ' αυτούς τους παράγοντες πρέπει να προστεθούν τα παράσιτα και οι διάφορες αρρώστιες, που μπορούν να αυξήσουν τους κινδύνους της παραγωγικής διαδικασίας. Γι' αυτό η ασφάλεια των προμηθειών και της καταναλώσεως τροφίμων επιβάλλει την δημιουργία αποθεμάτων και να επιτρέπουν την αντιμετώπιση των παροδικών ελλείψεων.

Πέρα όμως από τον κύκλο των συμφερόντων της Κοινότητας, η ασφάλεια αυτή είναι απαραίτητη για την κάλυψη επισιτιστικών αναγκών σε διεθνές επίπεδο-περιπτώσεις αιφνίδιων ελλειμμάτων.

Η ίδια αυτή εξάρτηση από τους φυσικούς ρυθμούς κάνει την αγροτική παραγωγή ιδιαίτερα ευάλωτη, σε σημαντικές διακυμάνσεις των τιμών και άρα σε σοβαρές μεταβολές των εισοδημάτων. Εξ' άλλου, ο αγροτικός τομέας συναντά σοβαρές δυσχέρειες στην προσπάθεια ταχύρυθμης προσαρμογής του στις αλλαγές του οικονομικού περιβάλλοντος που συνεπάγεται η διαδικασία της οικονομικής αναπτύξεως.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η σχετική υστέρηση των εισοδημάτων των ατόμων που εργάζονται στον αγροτικό τομέα, σε σύγκριση με τα μη-αγροτικά εισοδήματα. Για την εξήγηση αυτού του φαινομένου λαμβάνεται υπόψη και μια σειρά παραγόντων που δυσχεραίνουν την αλλαγή απασχολήσεως: έλλειψη εναλλακτικών απασχολήσεων στον τόπο εγκατάστασης, φόβοι ανεργίας, περιορισμένες πιθανότητες επιτυχίας σε άλλους παραγωγικούς τομείς.

Οι γενικές γραμμές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική περιλαμβάνει τρεις βασικές συνιστώσες:

α. Πολιτική αγορών και τιμών

Τρεις είναι οι αρχές αυτής της πολιτικής:

1. Η ενότητα της αγοράς μεταξύ των Κρατών μελών, η οποία και επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία των αγροτικών προϊόντων. Αυτό αποκλείει κάθε ιδέα δασμών, φόρων αντιστοίχων προς δασμούς, ή επιδοτήσεων που διαστρέφουν τον ανταγωνισμό: προϋποθέτει τη θέσπιση ενιαίων τιμών, την εναρμόνιση των διοικητικών υγειονομικών κλπ. κανονισμών, καθώς και σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες.
2. Η κοινοτική προτίμηση προστατεύει την ενιαία αυτή αγορά από τις φθηνές εισαγωγές και από τις διακυμάνσεις της διεθνούς αγοράς. Όταν οι διεθνείς τιμές είναι χαμηλότερες από τις κοινοτικές, επιβάλλεται ένας μεταβλητός φόρος που ανεβάζει τις τιμές των προϊόντων που αγοράζονται από τρίτες χώρες στο επίπεδο των κοινοτικών τιμών.
3. Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη εκφράζεται με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αγροτικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (FEOGA). Το ταμείο αυτό είναι ουσιαστικό όργανο της αγροτικής πολιτικής, της οποίας εξασφαλίζει την χρηματοδότηση. Το ταμείο χωρίζεται σε δύο τμήματα, το τμήμα εγγυήσεως και το τμήμα προσανατολισμού για τα οποία θα γίνει λόγος αναλυτικότερα πιο κάτω.

Αφού καθορίστηκαν οι αρχές αυτές, η επιτροπή ετοίμασε προοδευτικά τις απαραίτητες οργανώσεις αγορών, που κατόπιν υιοδετήθηκαν από το Συμβούλιο Υπουργών. Οι κοινές οργανώσεις των

διαφόρων αγορών διαιρούνται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες που η κάθε μια συνεπάγεται την εφαρμογή διαφορετικών μηχανισμών.

- α. Οι τιμές στηρίζεως που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής.
- β. Η εξωτερική προστασία της παραγωγής σε προϊόντα όπως ρύζι, άνηδη, μερικά φρούτα και λαχανικά κ.ά.λ.
- γ. Η συμπληρωματική επιδότηση με την οποία οι παραγωγοί παίρνουν από το κράτος τη διαφορά μεταξύ της τιμής αγοράς και μιας εγγυημένης τιμής γεγονός που επιτρέπει την διατήρηση χαμηλών τιμών καταναλώσεως.
- δ. Η κατ' αποκοπήν επιδότηση με βάση την καλλιεργούμενη έκταση ή τις παραγόμενες ποσότητες για παραγωγές όπως βαμβακόσπορος, σίκαλη, μεταξοσκώληκες κ.ά.λ.

β. Εξωτερική πολιτική δηλαδή πολιτική έναντι των τρίτων χωρών

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σχεδιάζοντας μια κοινή αγροτική πολιτική, δεν παρέβλεψε τις διεθνείς ευθύνες της. Άλλωστε όλα τα Κράτη-μέλη είχαν συνάγει διμερείς συμφωνίες με τρίτες χώρες για τις ανταλλαγές αγροτικών προϊόντων και μετέχουν σε διεθνείς οργανισμούς που έχουν σαν στόχο την διευκόλυνση των διεθνών ανταλλαγών. Η Κοινότητα έχει συνάγει σειρά διμερών συμβάσεων με χώρες όπως η Αργεντινή, Βραζιλία, Ουρουγουάη και ειδικές συμφωνίες με τις μεσογειακές χώρες. Οι διαπραγματεύσεις που πραγματοποιήθηκαν ή συνεχίζονται με αυτές τις χώρες, εντάσσονται σ' ένα γενικότερο πλαίσιο που ο στόχος του είναι η διαμόρφωση μιας πραγματικής μεσογειακής πολιτικής και μιας φιλελευθεροποίησης των κυριότερων αγροτικών ανταλλαγών. Παρ' όλες τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζονται υπάρχουν ήδη συμφωνίες με το Ισραήλ, την Αλγερία, την Τυνησία, την Αίγυπτο, τη Συρία κ.ά.λ. χώρες.

Το πνεύμα συνεργασίας με τον Τρίτο Κόσμο και της βοήθειας για την ανάπτυξη του, κυρίως στον αγροτικό τομέα, οδήγησε την Κοινότητα να συνάγει συμφωνίες συνεργασίας με αναπτυσσόμενες χώρες που δεν συνδέονται αλλιώς μαζί της. Η Κοινότητα μετέχει επίσης και σε εργασίες που προωθούνται στα πλαίσια του Ο.Η.Ε. Στα πλαίσια της επισιτιστικής βοήθειας διαδέτει σε ενδιαφερόμενες χώρες ή σε οργανισμούς αλληλοβοηθείας προϊόντα όπως σιτάρι, ζάχαρη, γαλακτοκομικά κ.α.λ.

γ. Η κοινωνική και διαρθρωτική πολιτική

Σύμφωνα με τους στόχους που καθορίζει η Συνθήκη της Ρώμης, η κοινή αγροτική πολιτική πρέπει να εντάσσεται σ' ένα γενικότερο πλαίσιο οικονομικής αποδοτικότητας που ξεπερνά τον αγροτικό τομέα. Έτσι η γενική οικονομική ανάπτυξη πρέπει να δημιουργεί ευκαιρίες απασχολήσεως έξω από τον αγροτικό τομέα, μια δυναμική περιφερειακή πολιτική θα δώσει τα απαραίτητα έργα υποδομής που θα στηρίζουν την οικονομική και κοινωνική ζωή στην ύπαιθρο, προγράμματα μετεκπαιδεύσεως και τεχνικής κατάρτισεως θα βοηθήσουν τους αγρότες, ενώ ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στη μεγέθυνση της εκτάσεως των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και στη βελτίωση του μηχανικού εξοπλισμού.

Οι βασικές προσπάθειες της Κοινότητας αφορούσαν κυρίως τον συντονισμό των εθνικών διαρθρωτικών πολιτικών των κρατών-μελών. Η προσπάθεια αυτή ενισχύθηκε από ένα Κανονισμό, ο οποίος προέβλεπε τη χρηματοδότηση διαρθρωτικών μέτρων ή σχεδίων που στόχευαν στη βελτίωση των συνθηκών της γεωργικής παραγωγής και της εμπορίας. Η πρώτη προσπάθεια για να προσλάβει περιφερειακό χαρακτήρα η Κοινή διαρθρωτική πολιτική ήταν η θέσπιση οδηγίας περί της ορεινής γεωργίας και της γεωργίας σε μειονεκτικές περιοχές. Στο μεταξύ, η

πολιτική των διαρθρώσεων πήρε πιο οικονομικό χαρακτήρα μετά τη θέσπιση Κανονισμού περί της κοινής δράσης για τη βελτίωση των συνθηκών μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Αργότερα δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην αντιμετώπιση ειδικών περιφερειακών προβλημάτων προτείνοντας ειδικά μέτρα και εισάγοντας την έννοια του ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προγράμματος σε περιφερειακό επίπεδο με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα.

Σήμερα όμως κρίνεται σκόπιμο να προσαρμοστεί η Κοινή διαρθρωτική πολιτική στις νέες συνθήκες και στην πρόκληση των ερχόμενων ετών, μια και το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον έχει αλλάξει ριζικά. Η νέα Κοινή διαρθρωτική πολιτική που οικοδομείται σήμερα, στοχεύει ν' αντιμετωπίσει όλες τις νέες καταστάσεις, το πρόβλημα της διεύθυνσης, το γεγονός πως η μέχρι σήμερα διαρθρωτική πολιτική, με τα οριζόντια μέτρα της, δεν κατόρθωσε να επιλύσει το καυτό θέμα των περιφερειακών ανισοτήτων, το πρόβλημα των πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων, κλπ. Δόθηκε λοιπόν ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα της ορεινής γεωργίας και των μειονεκτικών περιοχών μαζί με τα μέτρα για την μεταποίηση, εμπορία που τώρα απορροφούν τα μισά κονδύλια του ταμείου προσανατολισμού, καθώς και για τον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Κατά συνέπεια, έγινε πλέον απαραίτητη η αναθεώρηση ολόκληρης της Κοινής διαρθρωτικής πολιτικής, που είχε μέχρι σήμερα διατυπωθεί.

Η νέα διαρθρωτική πολιτική προτείνει: επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις ενίσχυση των γεωργών νεαρής ηλικίας, άλλα μέτρα ενίσχυσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, βοήθεια στις μειονεκτικές και ορεινές περιοχές, δασική ανάπτυξη, προώθηση της εκπαίδευσης και ενημέρωσης των γεωργών, βελτίωση στη μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων, χρηματοδοτικές διευκολύνσεις, κ.ά.

Αρχές-Στόχοι της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Η σπουδαιότητα της γεωργίας για την οικονομία της Κοινότητας και κατ' επέκταση για την ευρωπαϊκή ενοποίηση έγινε εντονότερα αντιληπτή με την ιδρυτική πράξη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Όμως για την πραγματοποίηση μιας κοινής αγοράς για τη γεωργία έπρεπε να ληφθούν υπόψη και να δοθούν λύσεις σ' ένα πλήθος προβλημάτων, όπως η ισχύουσα διαφορετική γεωργική πολιτική κάθε χώρας, όπως οι ποικίλες γεωγραφικές, οικονομικές και φυσικές συνθήκες, από τις οποίες εξαρτάται αποφασιστικά το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής παραγωγής, οι έντονες διακυμάνσεις τιμών για τον καταναλωτή και η εισοδηματική αβεβαιότητα για τον παραγωγό και πολλά άλλα επιμέρους προβλήματα.

Για την ενιαία αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων καθώς και για την επίτευξη κοινής γεωργικής αγοράς, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας κοινής γεωργικής πολιτικής, της οποίας οι κυριότεροι στόχοι καθορίστηκαν με τη Συνθήκη της Ρώμης το Μάρτιο του 1957, που υπήρξε η ιδρυτική συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η οποία στο άρθρο 39 προσδιορίζει τους **στόχους** της στους εξής:

- στην αύξηση της παραγωγικότητας της αγροτικής δραστηριότητας βάσει της αναπύξεως της τεχνικής προόδου, καθώς επίσης και την αύξηση της γεωργικής παραγωγής
- στην προστασία και εξασφάλιση δίκαιου επιπέδου διαβίωσης του αγροτικού πληθυσμού, και την σχετική αύξηση του ατομικού εισοδήματος των προσώπων που ασχολούνται με τη γεωργία

- στην σταθεροποίηση των αγορών των γεωργικών προϊόντων
- στην εξασφάλιση του εφοδιασμού των καταναλωτών
- στην εξασφάλιση λογικών τιμών κατανάλωσης

Το Δεκέμβριο του 1960 το Συμβούλιο, μετά από προτάσεις της Επιτροπής εξέδωσε τις δύο κατηγορίες μέτρων πάνω στις οποίες θα έπρεπε να στηριχτεί η οικονομική πολιτική της ΕΟΚ:

- α. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην επιβολή ελαχίστων τιμών και την σύναψη μακροπρόθεσμων συμβάσεων με τις οποίες επιδιώκεται να ανατραπούν οι συνέπειες από τις απότομες μεταβολές και τις απρόβλεπτες διακυμάνσεις που θα μπορούσε να προκαλέσει η εφαρμογή των δασμολογικών μειώσεων.
- β. Η δεύτερη κατηγορία μέτρων συνιστάται στην οργάνωση ευρωπαϊκών αγορών και αποβλέπει να καταστήσει αποτελεσματική την δημιουργία Κοινής Αγοράς στα γεωργικά προϊόντα, με την πραγματοποίηση πραγματικής ελευθερίας κατά την διακίνηση των προϊόντων αυτών στο κοινοτικό χώρο.

Η Συνθήκη ΕΟΚ υπογραμμίζει ότι προκειμένου να εφαρμοστεί η Κοινή Αγροτική Πολιτική λαμβάνεται υπ' όψη ότι η γεωργία αποτελεί ιδιαίζουσα οικονομική δραστηριότητα και ότι είναι απαραίτητη η ανάγκη βαθμιαίας εφαρμογής κατάλληλων προσαρμογών της κοινωνικής διαρθρώσεως της γεωργίας και των ανισοτήτων. Επίσης η Συνθήκη αποδίδει μεγάλη σημασία στην οργάνωση αγορών των γεωργικών προϊόντων, οι οποίες μπορεί να είναι διαφορετικές για το κάθε προϊόν.

Η Κοινή αγροτική πολιτική κατά ένα μεγάλο μέρος έχει πραγματοποιηθεί. Οργανώθηκαν οι αγορές βασικών προϊόντων π.χ. δημητριακών, φρούτων και λαχανικών, ελαιόλαδου, ζαχάρεως, καπνού

κ.α.λ. Ο παράγοντας που βοήθησε πολύ στην πραγματοποίηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής υπήρξε το σύστημα κοινής χρηματοδοτήσεως, το οποίο συνιστάται στην χρηματοδοτική αλληλεγγύη των κρατών-μελών. Δηλαδή τα κράτη-μέλη, αναλαμβάνουν να χρηματοδοτούν κατά ένα μεγάλο ποσοστό τις δαπάνες της γεωργίας στο χώρο της Κοινής Αγοράς μέσα από ένα κοινό ταμείο το οποίο τροφοδοτείται από χρηματοδοτήσεις των κρατών-μελών. Ένας ακόμη παράγοντας που βοήθησε πολύ είναι ότι τα κράτη μέλη οφείλουν ν' αγοράζουν τα απαραίτητα αγαθά διατροφής από τα λοιπά κράτη-μέλη της ΕΟΚ παρά από τις τρίτες χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (F.E.O.G.A)

Το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων είναι ένας μηχανισμός που παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και έχει μεγάλη σπουδαιότητα γιατί βοηθάει στην πληρέστερη λειτουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.). Το F.E.O.G.A. από την ίδρυσή του, η οποία είχε προβλεφθεί από τη Συνθήκη της Ρώμης, απορροφά το μεγαλύτερο μέρος του Κοινοτικού Προϋπολογισμού (σε ποσοστό που κυμαίνεται από 60 έως 70%).

Το κοινοτικό αυτό όργανο χρηματοδότησης της γεωργίας περιλαμβάνει δύο τμήματα: α) το τμήμα προσανατολισμού, εκείνο δηλαδή που καλύπτει τις δαπάνες για τη βελτίωση της διάρθρωσης των αγροτικών δομών σε επίπεδο εκμετάλλευσης και γενικότερης υποδομής και β) το τμήμα εγγυήσεων που καλύπτει τις δαπάνες για τη στήριξη και διαχείριση της αγοράς των αγροτικών προϊόντων. Το τμήμα προσανατολισμού περιλαμβάνει ενισχύσεις που αφορούν στη

διαρθρωτική πολιτική της κοινότητας, ενώ το τμήμα εγγυήσεων αποβλέπει στη στήριξη των εισοδημάτων η οποία απορροφά και το μεγαλύτερο μέρος των κοινοτικών πόρων. Τα κεφάλαια του F.E.O.G.A. κατευθύνονται πολλές φορές σε δραστηριότητες και βελτιώσεις οι οποίες ενισχύονται και από εθνικούς πόρους τους οποίους συμπληρώνουν ή υποκαθιστούν. Η εισροή των κοινοτικών πόρων διαφοροποίησε ριζικά τη χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά.

Οι κοινοτικοί πόροι δεκαπλασιάστηκαν περίπου τα προηγούμενα χρόνια σε σταθερές τιμές, ενώ παράλληλα αύξησαν τη συμμετοχή τους στη συνολική χρηματοδότηση. Το μεγαλύτερο μέρος των κοινοτικών πόρων αποτελείται από πληρωμές του τμήματος εγγυήσεων, ενώ οι εισπράξεις της χώρας μας από το τμήμα προσανατολισμού, μολονότι αυξήθηκαν με πολύ γρήγορο ρυθμό, παραμένουν σε χαμηλά σχετικά επίπεδα. Το γεγονός ότι οι πιστώσεις του τμήματος εγγυήσεων του F.E.O.G.A. καλύπτουν τα δύο-τρίτα περίπου της συνολικής κρατικής χρηματοδότησης δείχνει τη μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής γεωργίας και του εισοδήματος των αγροτών από την κοινοτική πολιτική και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στη χώρα μας οι οποιεσδήποτε μεταβολές της. Η περιορισμένη προσαρμοστικότητα της ελληνικής γεωργίας και δυσκαμψία του κρατικού μηχανισμού είναι βέβαιο ότι θα επιτείνουν τις επιπτώσεις σε περίπτωση δυσμενών μεταβολών, ενώ αντίθετα θα περιορίσουν τις ωφέλειες σε περίπτωση ευνοϊκών.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακή Ανάπτυξης είναι ένα κοινοτικό όργανο με αποκλειστικό αντικείμενο τη συμβολή στην ανάπτυξη των

μειονεκτικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ταυτόχρονα με την δημιουργία του Ε.Τ.Π.Α. το 1975 συγκροτήθηκαν και δύο όργανα για να συνεπικουρούν το έργο του: η Επιτροπή Περιφερειακής Πολιτικής και η Διαχειριστική Επιτροπή. Το Ε.Τ.Π.Α. χρησιμεύει για να υποστηρίζει τις εθνικές προσπάθειες περιφερειακής ανάπτυξης με σκοπό να μειώσει τις περιφερειακές ανισότητες στην Κοινότητα. Παρεμβαίνει με επιχορηγήσεις για επενδύσεις στην υποδομή, τη βιομηχανία, τη βιοτεχνία, τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου και του τουρισμού, σε περιοχές και ζώνες που απολαμβάνουν βοήθειας για το σκοπό της περιφερειακής ανάπτυξης από τα κράτη-μέλη. Για την κατανομή στα κράτη-μέλη των ποσών που θα εισπράξουν λαμβάνει υπόψη του κάποιους παράγοντες όπως-η ένταση των περιφερειακών προβλημάτων τους με άλλα κράτη, το ακαθάριστο εθνικό προϊόν των περιφερειακών και ο πληθυσμός.

Δομή και λειτουργία: Βασική προϋπόθεση για την έγκριση ενός σχεδίου επένδυσης είναι αυτό να εντάσσεται σε ένα πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης. Το Ε.Τ.Π.Α. με την προϋπόθεση που αναφέραμε υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να προβούν στη σύνταξη Προγραμμάτων Περιφερειακής Ανάπτυξης, βάσει ενός μοντέλου που καθορίζεται από την κοινότητα. Οι δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται από το Ε.Τ.Π.Α. είναι επιγραμματικά οι ακόλουθες:

A) Τμήμα εντός ποσόστωσης

- α. επενδύσεις σε βιομηχανικές δραστηριότητες
- β. επενδύσεις σε βιοτεχνικές δραστηριότητες
- γ. επενδύσεις στον τομέα των υπηρεσιών
- δ. επενδύσεις σε έργα υποδομής που συμβάλλουν στην ανάπτυξη

ε. επενδύσεις σε έργα υποδομής που έχουν σχέση με την ορεινή γεωργία και γεωργία σε λιγότερο ευνοούμενες περιοχές.

στ. μελέτες που έχουν στενή σχέση με τις δραστηριότητες του ταμείου κατόπιν αίτησης ενός κράτους μέλους.

Β) Τμήμα εκτός ποσοστώσεως

Το τμήμα εκτός ποσοστώσεων του Ε.Τ.Π.Α. στις παρεμβάσεις του έχει σημαντικές διαφορές από εκείνο του τμήματος ποσοστώσεων. Στο τμήμα εντός ποσοστώσεων υποβάλλονται σχέδια επενδύσεων για βιομηχανικές δραστηριότητες ή για έργα υποδομής ενώ διαμέσου του τμήματος εκτός ποσοστώσεων η Κοινότητα χρηματοδοτεί από κοινού με άλλους φορείς ειδικά προγράμματα τα οποία καλύπτουν ευρύ φάσμα εργασιών που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες ανάγκες των περιφερειών προερχόμενες συνήθως είτε από την κρίση του τομέα είτε από τις θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις κάποιας κοινοτικής πολιτικής.

Τα κριτήρια που ισχύουν στην επιλογή δραστηριοτήτων του τμήματος εκτός ποσοστώσεων είναι: η περιοχή και τα επενδυτικά σχέδια, η σημασία στην ανάπτυξη της περιοχής όπου εφαρμόζονται και ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της συνδρομής του Ταμείου.

Χρηματοδότηση μελετών

Το Ε.Τ.Π.Α χρηματοδοτεί κατά 50% την εκπόνηση μελετών οι οποίες συνδέονται στενά με ενέργειες που χρηματοδοτεί το Ταμείο, δηλαδή μελέτες που εξετάζουν γενικά ή ειδικά προβλήματα περιφερειακής πολιτικής ή τα προβλήματα και τις δυνατότητες ανάπτυξης μιας περιοχής. Οι μελέτες αυτές πρέπει να συνοδεύονται με προτάσεις έργων που χρειάζεται να γίνουν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και τίθενται ως υποχρέωση από μέρος της χώρας για την υλοποίηση των προτεινόμενων ενεργειών.

Υπολογισμός ποσοστού κοινοτικής χρηματοδότησης

Για τον υπολογισμό του ποσοστού της κοινοτικής επιχορήγησης λαμβάνονται υπόψη οι εξής κρατικές ενισχύσεις: άμεσες επιχορηγήσεις, η επιδότηση του επιτοκίου ή άλλες ισοδύναμες επιδοτήσεις που μπορούν να παρουσιαστούν σε ποσοτική μορφή.

Ποσοστό συμμετοχής του Ε.Τ.Π.Α. σε διάφορες κατηγορίες επενδύσεων

Το Ε.Τ.Π.Α συμμετέχει στη χρηματοδότηση επενδύσεων με βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες ή στον τομέα των υπηρεσιών οι οποίες είναι οικονομικά βιώσιμες και που τυγχάνουν κρατικών περιφερειακών ενισχύσεων, με την προϋπόθεση όμως ότι δημιουργούν δέκα τουλάχιστον νέες θέσεις απασχόλησης ή διατηρούν δέκα υφιστάμενες απασχολήσεις.

Η συνδρομή του Ε.Τ.Π.Α. αποφασίζεται από την κοινότητα και ειδικότερα από την Περιφερειακή και Διαχειριστική Επιτροπή αφού εξεταστούν οι παρακάτω παράγοντες:

- η συμβολή της επένδυσης στην Περιφερειακή Ανάπτυξη
- η συνοχή της επένδυσης με το πρόγραμμα-πλαίσιο του κράτους μέλους καθώς και τις αντίστοιχες κοινοτικές πολιτικές της Κοινότητας
- υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα αναφοράς και η αποδοτικότητα της επένδυσης από οικονομικής και κοινωνικής σκοπιμότητας
- ο παραμεθόριος χαρακτήρας της επένδυσης όταν αυτή συνορεύει με δύο ή περισσότερα κράτη
- οι επιπτώσεις της επένδυσης στην περιφέρεια όπου διενεργείται.

Κ.Α.Π. και Ελλάδα

1. Η πολιτική που εφαρμόστηκε

Η κοινή γεωργική πολιτική που εφαρμόστηκε στη χώρα μας διαφέρει σημαντικά από την προηγούμενη εθνική μας πολιτική. Αποτελεί ένα πολύπλοκο σύνολο που περιλαμβάνει διάφορα μέσα και η λεπτομερής οργάνωση και λειτουργία της διαφέρει ανάμεσα στα διάφορα προϊόντα. Γενικά όμως η πολιτική αυτή περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία:

1. Τον καθορισμό από το Συμβούλιο μιας επιθυμητής τιμής για καθένα προϊόν που υπάγεται σε κάποια κοινή οργάνωση αγοράς.
2. Την λήψη μέτρων για τη στήριξη της τιμής αυτής στο εσωτερικό λ.χ. συγκέντρωση ορισμένων προϊόντων ή απόσυρση άλλων, σε προκαθορισμένες τιμές, ενισχύσεις μεταποιητών προκειμένου να δίνουν στον παραγωγό μια ελάχιστη τιμή, ενισχύσεις παραγωγής, επιδοτήσεις κατανάλωσης κ.α.λ.
3. Λήψη μέτρων για τη ρύθμιση των εισαγωγών και εξαγωγών όπως λ.χ.. επιβολή δασμών ή αντισταθμιστικών εισφορών κατά την εισαγωγή, επιδοτήσεις των εξαγωγών κλπ.
4. Λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργούν οι συναλλαγματικές διακυμάνσεις στους μηχανισμούς της ΚΓΠ., τα οποία περιλαμβάνουν τα λεγόμενα νομισματικά εξισωτικά ποσά, που αποτελούν ουσιαστικά φορολογία στις εισαγωγές και επιδότηση των εξαγωγών σε περίπτωση ανατίμησης του νομίσματος μιας χώρας και το αντίθετο σε περίπτωση υποτίμησής του.

Η κοινή πολιτική για τη αναδιάρθρωση των καλλιεργειών περιλαμβάνει διάφορα μέτρα που συνήθως παίρνουν τη μορφή μερικής κάλυψης του κόστους μιας επιδοτούμενης δραστηριότητας, τα οποία αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, στην αύξηση του μεγέθους του κλήρου, στη βελτίωση της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων κ.ά. Τα κυριότερα από τα μέτρα αυτά αφορούν την ενίσχυση των γεωργών για τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων τους, την ενθάρρυνση ορισμένων γεωργών να παύσουν τη δραστηριότητά τους, την παροχή κοινωνικοοικονομικής πληροφόρησης και επαγγελματικού προσανατολισμού, την ενίσχυση της γεωργίας σε ορεινές και προβληματικές περιοχές, ενισχύσεις για την βελτίωση της μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων κ.ά.

II. Συνέπειες από την εφαρμογή της

Η εφαρμογή της ΚΓΠ στη χώρα μας έγινε σταδιακά, και η προσαρμογή των ελληνικών τιμών στις κοινές τιμές της ΕΟΚ έγινε την πρώτη τετραετία (1979-1982), πολύ νωρίτερα απ' ό τι προέβλεπε η Πράξη Προσχώρησης, σύμφωνα με την οποία οι προσαρμογές αυτές έπρεπε να γίνουν μέσα σε μια πενταετία. Οι αντισταθμιστικές εισφορές υιοθετήθηκαν αμέσως με τη ένταξη, οπότε έγιναν και οι προσαρμογές των δασμών για τα προϊόντα που υπάγονται σε κάποια μορφή οργάνωσης αγοράς, ενώ οι δασμοί για άλλα προϊόντα προσαρμόστηκαν σταδιακά μέσα στην ίδια πενταετία. Η διάρθρωση της στήριξης του γεωργικού τομέα άλλαξε με την εφαρμογή της ΚΓΠ, η οποία ενίσχυε τον βαθμό στήριξης του περισσότερο μέσω της αύξησης της προστασίας από το εξωτερικό και λιγότερο μέσω του προϋπολογισμού. Επίσης άλλαξε η διάρθρωση της στήριξης του γεωργικού τομέα κατά προϊόν.

Η εφαρμογή της ΚΓΠ στη χώρα μας είχε σαν αποτέλεσμα τη μεταφορά από την ΕΟΚ στην Ελλάδα σημαντικών πόρων μέσω του κοινοτικού προϋπολογισμού. Αυτό ήταν επόμενο να συμβεί αφενός μεν λόγω του μεγαλύτερου μεγέθους του γεωργικού τομέα της Ελλάδος και αφετέρου λόγω της διάρθρωσης της γεωργικής μας παραγωγής, η οποία περιλαμβάνει ορισμένα προϊόντα που στηρίζονται έντονα με επιδοτήσεις και όχι με προστασία κατά την εισαγωγή. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η χώρα να απολαύσει σημαντικά ποσά από τον κοινωνικό προϋπολογισμό πέρα των συνεισφορών της.

Το μεγαλύτερο μέρος των εισπράξεών μας από τον τομέα των εγγυήσεων αφορά ενισχύσεις στην παραγωγή, ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό αφορά τις διάφορες πριμοδοτήσεις προϊόντων, ενώ αξιόλογα ποσά διατίθενται για απόσυρση-εξαγορά και για την μεταποίηση οπωροκηπευτικών. Αντίθετα τα ποσά που διατίθενται σε άλλες δραστηριότητες, όπως λ.χ. ενισχύσεις στην κατανάλωση, αποδεδειγμένες προόδων, αποστάξεις, κ.ά. είναι σημαντικά περιορισμένα.

Το μεγαλύτερο τμήμα των άμεσων μεταβιβάσεων εισοδήματος από τη χώρα μας προς της Κοινότητας προέρχεται από τις εισαγωγές κρέατος. Ακολουθούν οι εισαγωγές γαλακτοκομικών προϊόντων και ένα πολύ μικρό ακόμη ποσοστό προέρχεται από εισαγωγές άλλων προϊόντων. Εξάλλου, οι θετικές μεταβιβάσεις εισοδήματος προς την χώρα μας προέρχονται από τις εξαγωγές ελαιολάδου και σιτηρών. Οι κύριες χώρες που ωφελούνται από τις άμεσες μεταβιβάσεις της χώρας μας είναι η Γερμανία, η Ολλανδία και η Γαλλία, από τις οποίες η χώρα μας εισάγει τα πιο πάνω προϊόντα ζωικού βασιλείου.

Η υιοθέτηση της ΚΓΠ άσκησε σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο αγροτικό και επομένως στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας μας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατά το πρώτο έτος της ένταξης οι ελληνικές εισαγωγές προϊόντων από την Κοινότητα αυξήθηκαν κατά 138% ενώ οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν μόνο κατά 27%. Η κατάσταση βέβαια τα επόμενα χρόνια βελτιώθηκε αισθητά, αλλά το γεωργικό μας ισοζύγιο με την Κοινότητα εξακολουθεί να παρουσιάζει έλλειμμα.

Τέλος, με την εφαρμογή της ΚΑΠ και τις άμεσες επιδοτήσεις που δόθηκαν προς τους γεωργούς, δεν φάνηκε να επηρεάστηκε η ενίσχυση των εισοδημάτων τους. Παρόλο που το συνολικό μέγεθος των επιδοτήσεων στο γεωργικό τομέα αυξήθηκε πολύ μετά την ένταξη, το μεγαλύτερο μέρος αυτών χρησιμοποιείται για τη στήριξη των τιμών των γεωργικών προϊόντων και μόνο ένα μικρό τμήμα περιέχεται τελικά άμεσα στους παραγωγούς και προσαυξάνει τα εισοδήματά τους. Το ποσοστό αυτό δεν φαίνεται να επηρεάσθηκε ουσιαστικά από την ένταξη. Κατά συνέπεια, η ουσιαστική βελτίωση των εισοδημάτων των γεωργών προήλθε από την αύξηση των τιμών των γεωργικών προϊόντων.

Στόχοι που επιτεύχθηκαν

Από την αρχή της εφαρμογής μέχρι σήμερα η κοινή γεωργική πολιτική της Κοινότητας έχει αλλάξει ριζικά, σε ό,τι αφορά τη γεωργική παραγωγή, τον εφοδιασμό των Ευρωπαίων καταναλωτών, τις σχέσεις μεταξύ γεωργίας και άλλων οικονομικών τομέων, ενώ όμως οι βασικές της αρχές παραμένουν αναλλοίωτες όπως λ.χ. η ενιαία αγορά, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοδοτική αλληλεγγύη.

Στη διάρκεια των χρόνων που πέρασαν, συντελέστηκαν αρκετές επιτυχίες στο χώρο της Κ.Α.Π. όπως:

- η βελτίωση του εφοδιασμού των ευρωπαϊών καταναλωτών, τόσο ποιοτικά, όσο και ποσοτικά,
- η βραδεία αύξηση των τιμών των προϊόντων διατροφής,
- η πρόοδος στην παραγωγικότητα της ευρωπαϊκής γεωργίας, που με την ενεργοποίηση της στις διεθνείς συναλλαγές εμφανίζεται ως ο πρώτος σε παγκόσμια κλίμακα εισαγωγέας γεωργικών προϊόντων και ειδών διατροφής.

Κι όμως η αγροτική πολιτική είναι συχνά τη μήλο της έριδος στην Κοινότητα. Ο λόγος είναι ότι η γεωργική παραγωγή της Κοινότητας προστατεύεται έναντι της παραγωγής τρίτων χωρών. Πράγματι, οι τιμές πολλών προϊόντων είναι κατώτερες στη διεθνή αγορά. Αν οι τιμές αυτές εφαρμόζονταν και στην Κοινότητα, το αποτέλεσμα θα ήταν η οικονομική καταστροφή πολλών αγροτών. Επίσης, στα εξωκοινοτικά προϊόντα επιβάλλεται ένας φόρος που σκοπός του είναι η ευθυγράμμιση της τιμής του με την τιμή των κοινοτικών προϊόντων. Ορισμένοι επικρίνουν το σύστημα επειδή το βρίσκουν προστατευτικό. Εδώ όμως πρέπει να σημειώσουμε ότι, ούτως ή άλλως, όλες οι χώρες ανέκαθεν προστάτευαν τη γεωργία τους.

Ορισμένοι ανησυχούν επίσης για τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει η εξαγωγική πολιτική μας στην ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου Κόσμου, αλλά και για τον κίνδυνο αντιποίνων στο σύνολο των εξαγωγών μας, των οποίων οι πωλήσεις αγροτικών προϊόντων αντιπροσωπεύουν μόνο το 10%.

Τα αγροτικά προϊόντα κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό της Κοινότητας, και με τον τρόπο αυτό υλοποιείται ένας άλλος στόχος της κοινής πολιτικής, η ενιαία αγορά. Οι περισσότερες τιμές καθορίζονται σε κοινοτικό επίπεδο, όμως η νομισματική αστάθεια-δημιουργεί-πολλά προβλήματα στην ενιαία αγορά και στις κοινές τιμές.

Ένα άλλο σημείο που αποτελεί αντικείμενο επικρίσεων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής είναι ότι έχει υψηλό κόστος και ότι είναι υπεύθυνη για την επικείμενη εξάντληση των πόρων της Κοινότητας, άρα πρέπει να τεθεί φραγμός στα έξοδα. Στις επικρίσεις αυτές οι υπέρμαχοι της αντιτάσσουν ότι μια μη κοινοτική, επανεθνικοποιημένη, επανεγκλωβισμένη γεωργία θα στοίχιζε πολύ περισσότερο· δέκα ευνοϊκές πολιτικές θα στοίχιζαν ακριβότερα απ' ό,τι μια κοινοτική πολιτική..

Παρ' όλες όμως τις σημαντικές αυτές επιτυχίες που προαναφέρθηκαν, υπάρχει παράλληλα και μια σειρά σημαντικών προβλημάτων, όπως η ανισορροπία ανάμεσα στην αγροτική παραγωγή και στην κατανάλωση, η οποία και επιβάλλει την αναθεώρηση της πολιτικής αυτής.

Κλείνοντας, πρέπει ν' αναφέρουμε ότι σήμερα καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες για την αναμόρφωση της γεωργικής πολιτικής και της προσαρμογής της στο πνεύμα των καιρών, δίνοντας προτεραιότητα στα εξής:

- προοδευτική μείωση της παραγωγής στους πλεονασματικούς τομείς και της επιβάρυνσης που συνεπάγεται για τον φορολογούμενο,
- προώθηση της διαφοροποίησης και της ποιοτικής βελτίωσης της παραγωγής σε συνάρτηση με την εσωτερική και την εξωτερική αγορά και με τις επιθυμίες των καταναλωτών,

- θεώρηση των προβλημάτων εισοδήματος που αντιμετωπίζουν οι μικρές οικογενειακές εκμεταλλεύσεις με αποτελεσματικότερο και συστηματικότερο τρόπο,
- στήριξη της γεωργικής δραστηριότητας στις ζώνες, όπου αποδεικνύεται αναγκαία για λόγους χωροταξίας, διατήρησης της κοινωνικής ισορροπίας και διαφύλαξη του περιβάλλοντος και του τοπίου,
- ευαισθητοποίηση των γεωργών όσον αφορά τα προβλήματα περιβάλλοντος

Το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

I. Γενικά στοιχεία

Η δημιουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) υπήρξε για πολλά χρόνια η μόνη κοινή πολιτική της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Η ΚΑΠ θεωρήθηκε η «μηχανή» της ευρωπαϊκής ενοποίησης καθώς και μοντέλο για τον σχεδιασμό άλλων κοινών πολιτικών. Όμως, αυτή η περίοδος έχει περάσει και σήμερα η ΚΑΠ αντιμετωπίζει γενική επίθεση, ως οικονομικά και κοινωνικά παράλογη, ως σπατάλη σε παραγωγικούς πόρους, ως αναποτελεσματική στην επίτευξη κοινωνικών στόχων και ως έχουσα δυσμενείς επιπτώσεις στο διεθνές εμπόριο.

Αν και απ' την αρχή είχαν φανεί τάσεις για υπερπαραγωγή και δημιουργία πλεονασμάτων τις οποίες ενθάρρυνε η εφαρμογή της, η ΚΑΠ παρέμεινε για πολλά χρόνια η μόνη πολιτική, ο μόνος μηχανισμός που εξασφάλιζε κοινή κοινοτική δράση. Αποτέλεσμα της εξέλιξης αυτής ήταν η υιοθέτηση της ΚΑΠ από χώρες όπως η Αγγλία

και η Δανία, οι οποίες παλαιότερα ήταν από τους πλέον ένθερμους υποστηρικτές ενός ελεύθερου εμπορίου και ενός χαμηλού προστατευτισμού στα αγροτικά προϊόντα.

Οι πρώτες σημαντικές αντιδράσεις εναντίον της ΚΑΠ άρχισαν στη δεκαετία του 1980 όταν αυτή άρχισε να κατηγορείται για δημιουργία πλεονασμάτων, σπατάλη παραγωγικών και δημοσιονομικών πόρων, στρέβλωση των διεθνών τιμών, αλλά κυρίως για αναποτελεσματικότητα στην επίτευξη κοινωνικών στόχων, όπως η βελτίωση της ευημερίας των πτωχών γεωργών.

II. Μελλοντικές προοπτικές

Η καθιέρωση της κοινής αγροτικής αγοράς προκάλεσε έντονη αύξηση των ενδοκοινοτικών ανταλλαγών και η αύξηση αυτή διέυρνε τις επιλογές των καταναλωτών και σταθεροποίησε την προσφορά. Η παραγωγικότητα αυξήθηκε, και η σταθεροποιητικοί μηχανισμοί λειτούργησαν ικανοποιητικά. Η κοινή αγροτική πολιτική δεν έλυσε πάντως όλα τα προβλήματα του αγροτικού τομέα: δεν εμπόδισε την ύπαρξη μεγάλων εισοδηματικών διαφορών μεταξύ των αγροτών, και οι διαφορετικές αλλαγές δεν προχώρησαν αρκετά γρήγορα. Άλλωστε η έντονη χειροτέρευση του γενικού οικονομικού κλίματος δυσκόλεψε έντονα τις διαρθρωτικές αναπροσαρμογές. Με σημαντικό επίπεδο ανεργίας στην Κοινότητα, είναι δύσκολο να επιδιωχθεί η αύξηση της παραγωγικότητας με την απομάκρυνση από τη γεωργία εργατικού δυναμικού προς την κατεύθυνση άλλων απασχολήσεων.

Άλλα σοβαρά εμπόδια που θα συνεχίσει να συναντά η αγροτική πολιτική, είναι τα σχετιζόμενα με τις επιπτώσεις των νομισματικών διακυμάνσεων. Η κοινοτική γεωργία υφίσταται τις συνέπειες της ελλείψεως μιας οικονομικής και νομισματικής ενώσεως. Ένας από τους

βασικούς μελλοντικούς στόχους της Κοινότητας θα είναι η προοδευτική κατάργηση των νομισματικών αντισταθμιστικών ποσών.

Σημαντικά για την αγροτική πολιτική είναι και τα προβλήματα της περιφερειακής υπανάπτυξης. Ιδιαίτερα προσοχή χρειάζεται η οικονομική κατάσταση των μεσογειακών περιοχών, Η Κοινότητα υιοθέτησε μερικές βελτιώσεις της οργάνωσης των αγορών των προϊόντων αυτών των περιοχών, και προώθησε μέτρα διαρθρωτικών βελτιώσεων. Ούτε όμως μια πολιτική τιμών, ούτε τα κοινωνικά και διαρθρωτικά μέτρα αρκούν για να λύσουν αυτά τα προβλήματα: μόνο μια μακρόπνοη, γενική και έντονη αναπτυξιακή πολιτική μπορεί ν' αποδώσει μόνιμους καρπούς.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από διαλόγους κάνει μια προσπάθεια να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος της αγροτικής πολιτικής στα πλαίσια ενός οράματος για την Ευρώπη, όπως αυτό προσδιορίζεται από τη Συνθήκη του Μάαστριχ. Σημαντικά υπόψη λαμβάνονται ο κοινοτικός προϋπολογισμός, οι νέες αντιλήψεις για το ρόλο του κράτους και την αγροτική πολιτική στα πλαίσια μιας ανεπτυγμένης οικονομίας της αγοράς καθώς επίσης και μια ευρύτερη συζήτηση που έχει αρχίσει για επανεθνικοποίηση της ΚΑΠ με τη μεταφορά μέρους των δαπανών της ΚΑΠ από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό, στους Προϋπολογισμούς των κρατών-μελών.

Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα

3.1. Γενικά για το Μ.Ο.Π.

Τα Μ.Ο.Π. αποτελούν μια νέα ολοκληρωμένη πολιτική που αφορά την ανάπτυξη των μεσογειακών χωρών της Κοινότητας για το λόγο

αυτό είναι αναγκαίο να δούμε ποιά εκτεταμένα και με περισσότερες λεπτομέρειες τι ακριβώς συμβαίνει.

Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας 1970-80 έχει γίνει συνείδηση ότι θα πρέπει να υπάρξει μια ιδιαίτερη κοινοτική πολιτική στις νότιες περιοχές της Κοινότητας μια και βρίσκονται εμφανώς σε δυσκολότερη θέση από τον ανεπτυγμένο βορά.

Ασθενείς δομές στη γεωργία και τον δευτερογενή τομέα παραγωγής, υπερτροφικός τριτογενής τομέας, χαμηλή παραγωγικότητα και εισοδήματα, υποασπασχόληση είναι σε γενικές γραμμές η εικόνα που παρουσιάζουν οι οικονομίες αυτές. Έτσι και η πολιτική του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφέρειας Ανάπτυξης καθώς και του Γεωργικού και Κοινωνικού ταμείου είναι στην κατεύθυνση για προτεραιότητα στα προβλήματα των χωρών αυτών.

Αλλά και οι ίδιες οι χώρες αισθανόμενες τη μειονεκτική θέση τους προωθούν διεκδικήσεις που έχουν σαν στόχους την λήψη μέτρων από την πλευρά της Κοινότητας ώστε να υπάρξει σύγκλιση των οικονομιών αλλά και ισόρροπη ανάπτυξη της Κοινότητας προϋποθέσεις απαραίτητες για το όραμα της ενοποίησης.

Εξάλλου μια σειρά από νέους παράγοντες οδηγούν στη λήψη μιας συγκεκριμένης πολιτικής για τις χώρες του Νότου. Καταρχήν με την πρώτη ακόμα διεύρυνση της Κοινότητας (Μ.Β., Ιρλανδία, Δανία) γίνονται συζητήσεις σχετικά με την σκοπιμότητα και εμβάλεια των κοινοτικών πολιτικών που ήδη υπάρχουν οι οποίες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι μεταρρυθμίσεις των κοινοτικών πολιτικών για να προχωρήσουν θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι αναπτυξιακές ανάγκες των καθυστερημένων μεσογειακών χωρών. Κρίθηκε λοιπόν αναγκαία η ενίσχυση από μέρους της Κοινότητας της ανάπτυξης των μεσογειακών

χωρών από την είσοδο των χωρών αυτών κύρια της Ισπανίας που λόγω του μεγέθους και της δομής της παραγωγής της είναι άμεσα ανταγωνιστική προς τα συμφέροντα των χωρών αυτών. Ακόμα οι μεσογειακές χώρες αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα της εφαρμογής της «μεσογειακής πολιτικής» της Κοινότητας. Πολιτική που έχει να κάνει με την ανάπτυξη στενών σχέσεων, με χώρες της μεσογείου που δεν ανήκουν στην Κοινότητα και στις οποίες δίνονται διευκολύνσεις που αφορούν την εξαγωγή προς την Ευρώπη προϊόντων τους κυρίως ανταγωνιστικά με αυτά των χωρών του Νότου.

Έτσι γίνονται προσπάθειες για δημιουργία κοινοτικών προγραμμάτων που θα συμβάλουν στη βελτίωση της κατάστασης των συγκεκριμένων χωρών, προγράμματα που ωστόσο δεν είναι δυνατό να λύσουν το σύνολο των προβλημάτων που προκύπτουν κύρια από το ιδιαίτερο οικονομικό πλαίσιο των χωρών αυτών. Η κοινότητα ωστόσο θα πρέπει σε κάθε προσπάθεια της να λαμβάνει υπόψη της δύο σπουδαιότερες αρχές της ισοδυναμίας και ισότητας. Σύμφωνα με την αρχή της ισοδυναμίας θα πρέπει η κοινή αγροτική πολιτικά να εφαρμόζεται χωρίς διάκριση στα προϊόντα αυτά ενώ σύμφωνα με την αρχή της ισότητας δεν θα πρέπει να επέλθουν μεταβολές τέτοιες που θα επιδεινώσουν τους όρους διαβίωσης των διγόμενων. Αρχικά οι κατευθύνσεις των προγραμμάτων που ήταν υπό μελέτη αφορούσαν αποκλειστικά και μόνο τη γεωργία αν και έκαναν αναφορά στο ιδιαίτερο οικονομικό πλαίσιο των χωρών αυτών.

Το 1983 έχουμε την τελική διατύπωση των Μ.Ο.Π. τα οποία εγκρίθηκαν τελικά στις 22 Ιουλίου 1985. Η βασική ιδέα των Μ.Ο.Π. είναι ότι η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας πρέπει να συμβαδίζουν με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που θα συμβάλλουν στο να απασχοληθεί το εργατικό δυναμικό που θα απελευθερωθεί από

αυτή (τη γεωργία) και αυτό μέσα σε μια συγκεκριμένη ζώνη ή περιφέρεια. Μέσα από τον παραπάνω στόχο που διατυπώνεται φαίνεται να δίνεται προτεραιότητα στην έννοια της τοπικής ανάπτυξης.

3.2. Το Περιεχόμενο των Μ.Ο.Π.

Προκειμένου να πάρει μορφή το περιεχόμενο του κανονισμού εφαρμογής των ΜΟΠ η Επιτροπή έλαβε υπόψη της ορισμένα στοιχεία. Αυτά είναι.

1. Πέρα από την μεγάλη σημασία που θα δοθεί προσοχή στον γεωργικό τομέα είναι απαραίτητο να δοθεί προσοχή και σε άλλους τομείς της τοπικής ανάπτυξης όπως είναι η επαγγελματική κατάρτιση, η υποδομή των επικοινωνιών και συγκοινωνιών καθώς και η ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων.
2. Η έννοια της «ολοκλήρωσης» αποφασιστικής για την εφαρμογή των ΜΟΠ.
3. **Οι στόχοι** που θέτουν τα ΜΟΠ θα πρέπει να λειτουργούν παράλληλα ώστε να επιτυγχάνεται:
  - α. Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών που σημαίνει ότι θα πρέπει να αξιοποιηθούν το ανθρωπινό (και κύριο) νέο εργατικό δυναμικό βιομηχανίας, και υπηρεσιών, οι νέες τεχνολογίες, η ισόρροπη ανάπτυξη των αγροτικών και αστικών ζωνών, καθώς και ανάδειξη νέων τρόπων ζωής. Σήμερα προβάλλεται όχι η ανάπτυξη με τα παλιά πρότυπα αλλά η ανάπτυξη επιτόπιων δραστηριοτήτων και η βελτίωση της ποιότητας ζωής ώστε να έχουμε συγκράτηση του δυναμικού στις ίδιες τις περιοχές.
  - β. Η προσαρμογή δηλαδή ο εξοπλισμός και ο αναπροσανατολισμός της παραγωγής με τρόπο ώστε να είναι δυνατή η αντιμετώπιση

νέων συνθηκών (τόσο στον διεθνή όσο και στον κοινοτικό χώρο) ιδίως όπως αυτές που θα εμφανιστούν με τη διεύρυνση (Ισπανία-Πορτογαλία) της Κοινότητας.

γ. Η στήριξη των εισοδημάτων και της απασχόλησης στις μεσογειακές χώρες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προσαρμογή τους μια και χαρακτηρίζονται από γήρανση του πληθυσμού και έντονο αγροτικό χαρακτήρα.

Με βάση τα παραπάνω ένας «ορισμός» των ΜΟΠ (όπως αυτός περιγράφεται σε ειδικό τεύχος για τα ΜΟΠ) είναι: ότι πρόκειται για μια ειδική κοινοτική παρέμβαση με ορισμένη διάρκεια επτά χρόνια και ορισμένα μέτρα που έχουν σαν σκοπό να δώσει στις Νότιες περιοχές της Κοινότητας τη δυνατότητα να προγραμματίσουν οι ίδιες το πως θα προσαρμοστούν και θα αναπτυχθούν μέσα στα πλαίσια της νέας πορείας της Κοινότητας ιδίως μετά την διεύρυνση.

Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι το γεγονός ότι οι ίδιες οι ενδιαφερόμενες περιοχές θα προγραμματίζουν τι-πως-γιατί θα γίνει κάτι μετά βέβαια και από την έγκριση της Κοινότητας.

3.3 Χρηματοδότηση των Μ.Ο.Π.

Οι πηγές από τις οποίες θα χρηματοδοτηθούν τα ΜΟΠ είναι:

- 1,6 δις ECU (περίπου 160 δις δρχ.) όπου θα προέρχονται από πρόσθετους πόρους του Κοινοτικού Προϋπολογισμού.
- 2,5 δις ECU (περίπου 250 δις δρχ.) από τα διαρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας (Γεωργικό, Περιφερειακό, Κοινοτικό). Ενώ τα ταμεία αυτά χρηματοδοτούν ήδη προγράμματα ανάπτυξης αναδιάρθρωσης υποδομών κλπ. Η ειδική παρέμβαση των ΜΟΠ έχει νόημα μόνο αν εκτός από το συντονισμό για το διάστημα εφαρμογής των ΜΟΠ τα

ποσά που διοχετεύονται μέσω των ταμείων προς τις νότιες περιοχές πέρα από τους πόρους που αυτές απορροφούν κανονικά κάθε χρόνο. Ενώ από τον κανονισμό των ΜΟΠ προβλέπεται ότι για την περίοδο εφαρμογής των ΜΟΠ οι πραγματικές αυξήσεις των πόρων των ταμείων θα χρησίμευαν για να χρηματοδοτηθούν τα ΜΟΠ.

- 2,5 δις ECU (περίπου 250 δις δρχ.) από δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων.

Προβλέπονται δηλαδή να απορροφηθούν συνολικά 6,6 δις ECU, από τα οποία 4,1 είναι νέοι πόροι και τα 2,5 από δάνεια.

3.4 Η Σημασία των Μ.Ο.Π.

Καταρχήν τα ΜΟΠ αναγνωρίζουν ότι μέσα στους κόλπους της Κοινότητας υπάρχει ένα συγκεκριμένο κομμάτι σε ορισμένη ιδιαιτερότητα και διαρθρωτική καθυστέρηση. Ενώ το σημαντικό εδώ είναι ότι έχουμε αναγνώριση καθυστερημένης ανάπτυξης ενός τμήματος και όχι ενός κλάδου, τομέα ή μιας συγκεκριμένης γεωγραφικής ζώνης κλπ. Υπάρχουν βέβαια στην κοινότητα και άλλες περιοχές που παρουσιάζουν δυσκολίες και προβλήματα ωστόσο η διαφορά του ανεπτυγμένου Βορά με τον καθυστερημένο Νότο είναι μια διαφορά που πρέπει να γνωρίσει ιδιαίτερη μεταχείριση. Αυτό επίσης που θα πρέπει να θεωρηθεί σημαντικό είναι ότι η κοινότητα αντιλαμβάνεται ότι ο Νότος θα πρέπει να αναπτύσσεται ισόρροπα με τον Βορρά και όχι ότι θα είναι ένα κομμάτι που θα πρέπει να υποβοηθείται με κάποιες παροχές. Έτσι έμμεσα αναγνωρίζεται ότι υπάρχουν στον Νότο δυνατότητες αναδιάρθρωσης και ανάπτυξης.

Η βασική κατεύθυνση των ΜΟΠ αφορά βέβαια τη γεωργία αυτό όμως που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι η Κοινότητα μέσω των ΜΟΠ δίνει την δυνατότητα για ανάπτυξη των τοπικών βιομηχανιών, της

υποδομής των επικοινωνιών, του τουρισμού, της επαγγελματικής κατάρτισης, της ποιότητας ζωής κτλ. Δηλαδή δεν περιορίζονται στην ανάπτυξη μιας κατηγορίας ή ενός κλάδου αλλά υπολογίζονται όλες οι διαστάσεις του αναπτυξιακού προβλήματος. Η επιδίωξη των ΜΟΠ για αναβάθμιση και ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου κομματιού της Κοινότητας γίνεται ώστε η προσπάθεια αυτή για αναβάθμιση να συνδέεται με τη γενικότερη πορεία της Κοινότητας.

3.5 Ελλάδα-Μ.Ο.Π.

Είναι σημαντικό ότι η Ελλάδα από το άρθρο ένα του Κοινοτικού κανονισμού 2088/85 (Κανονισμός που αφορά τα Μ.Ο.Π) καταγράφεται σαν μια ιδιαίτερη περίπτωση η οποία έχει ανάγκη της Κοινοτικής συνδρομής ώστε να προσαρμοσθεί στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από την διεύρυνση.

Στο άρθρο 10 του Κανονισμού η παράγραφος 3 αναφέρεται στο συνολικό ποσό που θα διατεθεί για τα Ελληνικά Μ.Ο.Π. δηλαδή από τα 4,1 δις ECU νέων πόρων των Μ.Ο.Π. της Ελλάδας θα απορροφήσουν 2 δις περίπου το 50% του συνόλου. Ενώ η βασική γενική αρχή είναι ότι η χρηματοδότηση των Μ.Ο.Π. θα γίνεται με βάση την ποιότητά τους, την προσπάθεια και ενδιαφέρον που θα δείξει το Κράτος-μέλος, τον δυναμισμό των ενδιαφερομένων στο τοπικό επίπεδο και γενικά αν το συγκεκριμένο ΜΟΠ έχει να κάνει με τους γενικότερους στόχους της Κοινότητας εδώ έχουμε μια εξαίρεση που αφορά την Ελλάδα αφού εκ των προτέρων ορίζεται το σύνολο των πόρων που θα τις διατεθούν. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι τα χρήματα θα δοθούν ανεξέλεγκτα αλλά θα πρέπει να πληρούν όλα τα παραπάνω κριτήρια. Ένα άλλο επίσης σημαντικό στοιχείο για την χώρα μας είναι ότι αυτή αναγνωρίζεται σαν μια ενιαία περιοχή. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να ενταχθεί στα Μ.Ο.Π. η

Αθήνα ή η Θεσσαλονίκη που αποτελούν μεγάλα αστικά κέντρα ενώ δεν συμβαίνει το ίδιο με τις άλλες χώρες που έχουν ενταχθεί στα Μ.Ο.Π.

Η Ελλάδα προχώρησε σε επιμέρους Μ.Ο.Π. επτά τον αριθμό και από τα οποία τα έξι είναι περιφερειακής φύσεως-Κρήτη, Β. Ελλάδα, Δ. Ελλάδα και Πελοπόννησο, και Α. Ελλάδα, νησιά του Αιγαίου και Αττική- ενώ ένα άλλο αφορά την ανάπτυξη της πληροφορικής.

Επειδή ακριβώς τα ΜΟΠ αποτελούν μια σημαντική ευκαιρία για ανάπτυξη της οικονομίας θα πρέπει να καταβληθούν σημαντικές προσπάθειες και ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τις διάφορες αρχές (δήμοι-Νομαρχίες, κοινότητας, κλπ.) αλλά και κινητοποίηση του ενδιαφερόμενου επιστημονικού και τεχνικού δυναμικού της χώρας ώστε όλοι μαζί να πετύχουν τους στόχους που θέτουν τα ΜΟΠ.

Κεφάλαιο 4

Σύγχρονα προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας

Παρ' όλες τις προσπάθειες που γίνονται η ελληνική γεωργία παρεμποδίζεται, στη προσπάθεια της να βελτιώσει την ανταγωνιστική της θέση από τα εγγενή της χαρακτηριστικά.

Αναλυτικότερα,

1. Η ηλικιακή διάρθρωση του αγροτικού δυναμικού επιδεινώνεται, ενώ οι νέοι διστάζουν να διαδεχθούν τους γονείς τους στο γεωργικό επάγγελμα.
2. Οι απασχολούμενοι στο γεωργικό τομέα έχουν περιορισμένη γενική εκπαίδευση, γεωργική κατάρτιση και επιμόρφωση.
3. Το ποσοστό του απασχολούμενου πληθυσμού στη γεωργία (20%) είναι πολύ υψηλό, ενώ ο ρυθμός εξόδου των απασχολούμενων από τη γεωργία είναι πολύ βραδύς. Παρ' όλα αυτά, ορισμένοι ισχυρίζονται ότι υπάρχει «σχέδιο ξεκληρίσματος των μισών αγροτικών εκμεταλλεύσεων βάσει διεθνών και κοινοτικών επιταγών». Ο ρυθμός εξόδου αναμένεται πράγματι να αυξηθεί, αλλά ως απόρροια της επικείμενης συνταξιοδότησης του 30% των αρχηγών των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που είναι άνω των 65 ετών.
4. Η υποαπασχόληση είναι εκτεταμένο φαινόμενο. Στην Ελλάδα, περίπου τα δύο τρίτα όσων διαχειρίζονται αγροτικές εκμεταλλεύσεις υποαπασχολούνται πάνω από 6 μήνες το χρόνο, ενώ μόνο το 14% περίπου απασχολείται πλήρως στη γεωργία. Από αυτούς που δουλεύουν λιγότερο από 6 μήνες το χρόνο δεν συμπληρώνουν το

εισόδημά τους από εξωγεωργικές δραστηριότητες. Διαφαίνεται λοιπόν μια εδελούσια υποαπασχόληση εκ μέρους όσων διαχειρίζονται εκμεταλλεύσεις με οικονομικό μέγεθος ικανό ώστε να εξασφαλίζεται επαρκές εισόδημα χωρίς να απαιτείται εργασία πλήρους απασχόλησης. Αυτή η υπόθεση ενισχύεται από το γεγονός ότι το ποσοστό των αρχηγών εκμεταλλεύσεων που διατηρούν εξωγεωργικές δραστηριότητες μειώνεται καθώς αυξάνεται το οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεών τους.

5. Το διαρθρωτικό πρόβλημα και το μακροοικονομικό περιβάλλον της πρόσφατης περιόδου-με τον υψηλό ρυθμό πληθωρισμού, τα υψηλά επιτόκια, την υπερεκτιμημένη δραχμή- συνέβαλαν στη μείωση των ιδιωτικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου στο γεωργικό τομέα.
6. Η γεωργία αδυνατεί να απασχολήσει περισσότερα άτομα και σε καθαρά γεωργικές περιοχές της υπαίδρου. Προβλήματα χαμηλού εισοδήματος παραμένουν, ενώ το μεγαλύτερο μερίδιο από τις δαπάνες για τα μέτρα στήριξης καρπώνονται οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις.
7. Τόσο το αγροτικό όσο και το συνολικό εισόδημα των αγροτικών νοικοκυριών είναι άνισα διανεμημένο. Η διαπίστωση αυτή ισχύει περισσότερο για τα νοικοκυριά που έχουν ως αποκλειστική ή κύρια πηγή εισοδήματος αγροτικές δραστηριότητες. Σαν αποτέλεσμα, η ύπαρξη πολλών αγροτικών κοινοτήτων απειλείται και μεγάλες περιοχές της ελληνικής υπαίδρου παρουσιάζουν φαινόμενα απερίμωσης.
8. Υπερπαράγονται συμβατικά προϊόντα χαμηλής με προστιθέμενη αξία, μη προσαρμοσμένα στις ανάγκες και στις απαιτήσεις της εγχώριας και της διεθνούς αγοράς.

9. Παρατηρούνται ατέλειες στα δίκτυα τυποποίησης και διανομής, έλλειψη πληροφόρησης, αδυναμία ελέγχου της ποιότητας και αδιαφάνεια στις συναλλαγές.
10. Υστερεί η αναδιοργάνωση της συνεταιριστικής δραστηριότητας σε υγιή, ανταγωνιστική βάση, παρά τις προσπάθειες της πολιτείας για αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος με τη θέσπιση ειδικών νομοθετικών κανόνων.

Σχέδιο για την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας

Με κύριο στόχο την προσαρμογή της ελληνικής γεωργίας στις νέες συνθήκες της πραγματικότητας τα υπουργεία Γεωργίας για την τετραετία 1996-1999 έχει προτείνει, και έχει αξιολογήσει τις; προτεραιότητες ως εξής:

α. Αγροτική εκπαίδευση, κατάρτιση, επιμόρφωση

Στόχος είναι να ενταχθούν συνολικά 60.000 αγρότες στα κεντρικά στοιχεία αυτής της προσπάθειας που θα αποτελέσουν: 1) Η οργάνωση και εποπτεία της αγροτικής εκπαίδευσης-επιμόρφωσης. Ιδρύεται οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΓΕΕΚ) που από το 1997/98 θα χορηγεί το «πράσινο πτυχίο». 2) Συνεχιζόμενη μεταγυμνασιακή ή μεταλυκειακή κατάρτιση και επιμόρφωση.

β. Ενίσχυση επενδύσεων στον αγροτικό τομέα.

Εργαλεία προς αυτή τη κατεύθυνση: 1) Αγροτικός Οργανισμός Λήξιγκ διαχείρισης γαιών, τράπεζα γης, κλπ. 2) Σχεδιασμός εποπτεία της ανασυγκρότησης της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας αγροτικών προϊόντων, 3) Μείωση κόστους αγροτικών κατασκευών στις αγροτικές

περιοχές, 4) Διάθεση κτηνοτροφικών εκτάσεων για αποκατάσταση κτηνοτρόφων.

γ. Πολιτική για τους νέους αγρότες

Λαμβάνονται μέτρα όπως πρόσθετες δανειακές διευκολύνσεις και ειδικά φορολογικά μέτρα για την αύξηση του αριθμού εγκατάστασης νέων αγροτών, κατά 1.500 το έτος για την περίοδο 1996-1999.

δ. Πρόωρη συνταξιοδότηση

Στο παλιό καθεστώς 1993-96 είναι ενταγμένοι 54.000 αγρότες, στους οποίους καταβάλλεται σύνταξη ύψους 40.000 δρχ/μήνα. Με το νέο καθεστώς τετραετίας 1994-98 δίνεται αποζημίωση για 15 χρόνια στους γεωργούς ηλικίας 55-64 ετών ύψους 60.000 δρχ/μήνα εφόσον μεταβιβάζουν ολόκληρη τη κτηματική τους περιουσία σε νέο αγρότη ηλικίας 20-40 ετών. Η αποζημίωση θα φτάνει μέχρι 75.000 δρχ., όταν ο διάδοχος είναι ηλικίας 20-30 ετών ή οι εκμεταλλεύσεις βρίσκονται στις παραμεθόριους περιοχές και στα νησιά του Αιγαίου.

ε. Αναβάθμιση των υπηρεσιών του Υπουργείου Γεωργίας και των Οργανισμών

1. Συνιστάται Γενική Γραμματεία Τροφίμων, Γενική Διεύθυνση Ελέγχου Αγοράς και Καταλληλότητας Τροφίμων,
2. Οργανισμός Ελέγχου Τροφίμων,
3. Οργανισμός Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΕΚΕΠΕ)
4. Οργανισμός Πληρωμών
5. Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων

στ. Εθνική στρατηγικής Κοινοτικής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ)-Διαπραγματεύσεις με τρίτες χώρες

Στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ και της GATT, καθορίζεται και η εθνική τακτική καθώς και ο στρατηγικός προσανατολισμός. Ετοιμάζονται βασικά νομοσχέδια για το μέλλον της ελληνικής γεωργίας μέχρι το 2010, επίσης κλασικές μελέτες σε διάφορα θέματα.

ζ. Εκσυγχρονισμός της ΑΤΕ

Σε συνεργασία με το υπουργείο Εθνικής οικονομίας εκπονείται επιχειρησιακό πρόγραμμα που θα αποσαφηνίσει τους στρατηγικούς στόχους της ΑΤΕ.

η. Πολιτική βιολογικής γεωργίας

Έχουμε ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας, καταπολέμηση της ρύπανσης του εδάφους από χημικά κατάλοιπα. Επίσης θα ενισχυθεί το πρόγραμμα βιοποικιλότητας, προστασίας βιοτόπων. Θα τροποποιηθεί η νομοθεσία για τα γεωργικά φάρμακα, θα καθοριστούν ζώνες βιολογικών καλλιεργειών κ.ά.λ.

θ. Δασική πολιτική

Θα δοθεί έμφαση στους δύο βασικούς τομείς αυτής της πολιτικής, στη δασοπονία και τη δασοπροστασία. Για τη δασοπονία προβλέπεται η Δημιουργία Ταμείου Δασών. Για τη δασοπροστασία θα προτιμηθούν τα εναέρια μέσα κατάσβεσης των πυρκαγιών, μέσω του εξοπλισμού προγράμματος σε αεροσκάφη κατάσβεσης των πυρκαγιών.

ι. Πολιτική απερήμωσης

Συγκροτείται εθνική επιτροπή για την καταπολέμηση της ερημοποίησης. Συντάσσεται εθνικό πρόγραμμα δράσης, ιδρύεται «Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνεργασίας» με έδρα την Ελλάδα.

Κόστος σχεδίου ανάπτυξης

Ένας υπολογισμός των ποσών που προβλέπεται να δαπανηθούν για την εφαρμογή αυτού του σχεδίου, ανάλογα βέβαια με τον βαθμό εκτέλεσης του είναι ο εξής:

α. Πολιτική για τους νέους αγρότες

Έτος 1997: Σ' αυτό το έτος προβλέπονται πρόσθετες δαπάνες διευκολύνσεις και επιδότηση στους κατόχους του «πράσινου πτυχίου», για τα οποία θα δαπανηθούν 3,3 δισ. δρχ. Το μέτρο της πληροφόρησης-ενημέρωσης σε έντυπα και ΜΜΕ θα κοστίζει 100 εκατ. δρχ. Επίσης το έτος αυτό θα δημιουργηθεί το Ταμείο Νέων Αγροτών και η δαπάνη θα καλυφθεί ισομερώς από Ε.Ε και τον τακτικό προϋπολογισμό.

Έτη 1998-99: Δαπάνη 100 εκ. δρχ. για πληροφόρηση-ενημέρωση και 5 δισ. δρχ. για την τροποποίηση κανονισμού για τις ορεινές και προβληματικές περιοχές..

β. Αγροτική εκπαίδευση-κατάρτιση

Στο σχολικό έτος 1997-98 δ' αρχίζει τη λειτουργία του το ΤΕΣ Νεμέας για Τεχνίτες Αμπελουργίας-Οικολογίας. Το έτος 1997 θα είναι και το πρώτο έτος αποφοίτησης των ΤΕΣ με «πράσινο πτυχίο». Για την συνεχιζόμενη κατάρτιση, εκπαίδευση του έτους 1997-98 θα δαπανηθούν 6 δις δρχ. (52,5% από την Ε.Ε) Έτος 1998-99: Δαπάνη για τον ΟΓΕΕΚ 50 εκατ. δρχ. Για την αρχική μεταγυμνασιακή εκπαίδευση (με λειτουργία 7 νέων ΤΕΣ) 1350 εκατ. δρχ. (75% από Ε.Ε).

γ. Πρόωρη συνταξιοδότηση

Έτος 1997: Για την ενημέρωση των αγροτών (έντυπα, ΜΜΕ κλπ.) θα δαπανηθούν 100 εκατ. δρχ. Και άλλα τόσα περίπου για το έτος 1998-99

δ. Πολιτική βιολογικής γεωργίας

Ο Καν. 2078/92 συνιστά την προσαρμογή των καλλιεργειών σε μεθόδους παραγωγής που θα προστατεύουν το περιβάλλον και θα ενισχύουν την βιολογική γεωργία. Η συνολική δαπάνη για την πολιτική αυτή θα ανέλθει στα 49,6 δις δρχ. (75% κοινοτική συμμετοχή)

ε. Μητρώο αγροτών

Φορέας υλοποίησης είναι η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ). Η δημόσια δαπάνη θα ανέλθει αυτό το έτος σε 180 εκατ. δρχ. (προκαταβολή έναρξης και προβολή-διαφήμιση).

Βασικά συμπεράσματα - Σκέψεις για τις προοπτικές της ελληνικής γεωργίας

Ο αγροτικός τομέας είναι ένας από τους πιο σημαντικούς κλάδους παραγωγής στην οικονομία μας γιατί η Ελλάδα είναι κατεξοχήν αγροτική χώρα. Όμως μέχρι τώρα δεν έχει δοθεί η πρέπουσα σημασία σ' αυτόν ενώ θα μπορούσε με την κατάλληλη αξιοποίηση να αποδώσει πολύ περισσότερα.

Το μέλλον της ελληνικής γεωργίας θα εξαρτηθεί από την σοβαρότητα με την οποία θ' αντιμετωπίσουμε τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει μέχρι σήμερα. Δεν υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω αναβολής δεδομένου ότι και οι εξελίξεις στην Ε.Ε είναι ραγδαίες. Η Κοινοτική Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), αναμένεται να αποδυναμωθεί περισσότερο στο εγγύς μέλλον από τη διεύρυνση προς Ανατολάς και από τη δημιουργία Μεσογειακής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών.

Σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε επιβάλλεται να ξεφύγουμε από τις γενικότητες και τις μεμονωμένες λύσεις και να σκύουμε επιτέλους

στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις που αποτελούν τα κύτταρα της γεωργίας. Το μικρό βέβαια μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων δεν επιτρέπει να ελπίζουμε ότι όλες μπορούν να γίνουν βιώσιμες. Τα στοιχεία πάντως δείχνουν ότι οι μισές τουλάχιστον εκμεταλλεύσεις παρουσιάζουν δυνατότητες βιωσιμότητας ύστερα από ορισμένες βελτιώσεις. Θα χρειαστεί όμως να ληφθούν όλα τα απαραίτητα δεσμικά μέτρα και κίνητρα για αύξηση του μεγέθους, για βελτίωση της ποιότητας και για μείωση του κόστους παραγωγής. Αυτοί είναι τομείς στους οποίους πρέπει να εξαντλήσουμε κάθε περιθώριο, αφού περιορίζονται οι δυνατότητες χορήγησης εισοδηματικών ενισχύσεων.

Το νέο καθεστώς των οπωροκηπευτικών παρέχει ιδιαίτερα κίνητρα για την αναδιάρθρωση της παραγωγής, τη βελτίωση της ποιότητας και της οργάνωσης της εμπορίας αυτού του τομέα, που καλύπτει περίπου το 1/3 των γεωργικών μας εξαγωγών.

Επίσης η βιολογική-οικολογική παραγωγή διανοίγει νέες προοπτικές γιατί εννοείται από τις εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας μας και προσφέρεται ιδιαίτερα για μικρές εκμεταλλεύσεις.

Υπάρχουν επίσης προοπτικές και για επέκταση των καλλιεργειών, που δεν περιορίζονται από την ΚΑΠ, όπως είναι τα πρώιμα κηπευτικά, τα άνηθα, οι βρώσιμες ελιές, οι ζηροί καρποί κτλ.

Ιδιαίτερα κίνητρα χρειάζεται να δοθούν στους νέους αγρότες, για τους οποίους μπορεί να διεκδικήσουμε και ποσοτώσεις παραγωγής από την Ε.Ε. Αυτό όμως δεν φθάνει χρειάζεται και ένα ευνοϊκότερο πλαίσιο εντός του οποίου θα δράσουν οι γεωργοί. Αυτό θα επιτευχθεί με τη βελτίωση των γεωργικών δομών και την αξιοποίηση όλων των φυσικών πόρων, για τα οποία θα χρειασθεί να διατεθούν αυξημένες εθνικές πιστώσεις συμπληρούμενες βέβαια και με κοινοτικές.

Οι άλλες εκμεταλλεύσεις που δεν έχουν προοπτικές βιωσιμότητας βρίσκονται κυρίως στις ορεινές και μειονεκτικές ή σε ακριτικές περιοχές. Γι' αυτές θα χρειαστεί να εφαρμοσθεί ιδιαίτερο πρόγραμμα, το οποίο θα περιλαμβάνει εισοδηματικές ενισχύσεις και κίνητρα για συμπληρωματική απασχόληση.

Η χώρα μας καλείται να αξιοποιήσει στο έπακρο όλα τα υπάρχοντα κίνητρα, να πρωτοστατήσει στη διεύρυνση τους μέσω της Ε.Ε. και να διαδέσει συμπληρωματικές πιστώσεις για τη βελτίωση της ευρύτερης αγροτικής υποδομής και των συνθηκών διαβίωσης στην ύπαιθρο. Παράλληλα όμως θα χρειασθεί να βελτιωθούν οι σχέσεις μας με την Ε.Ε. (βελτίωση εκπροσώπησης, τεκμηριωμένες δέσεις, καλύτερη διαχείριση των κοινοτικών πόρων). Γιατί για πολύ χρόνο ακόμα η ελληνική γεωργία θα εξαρτάται από την Ε.Ε., παρά τα όσα λέγονται για επανεθνικοποίησης της ΚΑΠ. Ευτυχώς για τη χώρα μας δεν διαφαίνεται στο σύντομο μέλλον κατάργηση της ΚΑΠ, αλλά μόνο αποδυνάμωση της ως προς την εγγύηση των εισοδημάτων. Γιατί είναι αλήθεια ότι υπάρχουν προοπτικές βελτίωσης μέσα από το πρόγραμμα της ΕΟΚ.

Κεφάλαιο 5

Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Βέροιας

Η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών βρίσκεται μέσα στα όρια του νομού Ημαθίας με έδρα την πρωτεύουσα του νομού, τη Βέροια. Η Ε.Α.Σ. ιδρύθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 1928 από 23 πρωτοβάθμιους Γεωργικούς Συνεταιρισμούς. Σήμερα έχει στο δυναμικό της 58 συνεταιρισμούς με περίπου 14.500 φυσικά μέλη-πρόσωπα. Η Ε.Α.Σ. αποτελεί Νομικό Πρόσωπο ^{ιδιωτικού} Δικαίου.

Η συνεταιριστική μερίδα έχει οριστεί σε εικοσιπέντε χιλιάδες (25.000) δραχμές, το ελάχιστο για τα υφιστάμενα μέλη και τα νεοεγγραφόμενα και πενήντα χιλιάδες (50.000) δραχμές η μερίδα κάθε συνεταιρισμού προς την ένωση.

Ερωτήσεις

1. Ποιοι είναι οι σκοποί και οι στόχοι πάνω στους οποίους στηρίζεται η λειτουργία της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Βέροιας;

Ο συνεταιρισμός μας μέσα από τη ισότιμη συνεργασία και την αμοιβαία βοήθεια των συνεταίρων, αποσκοπεί στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του μέσα σε μια κοινή επιχείρηση. Όλα αυτά βέβαια προσπαθεί να τα πετύχει με την διεύρυνση και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων των μελών του. Επομένως από τη μια μεριά η Ένωση διαδραματίζει αναπτυξιακό-κοινωνικό ρόλο, ενώ απ' την άλλη επιδιώκει να καταστήσει τα αγροτικά προϊόντα ανταγωνιστικά μετατρέποντας έτσι τον συνεταιρισμό σε μια υγιή κερδοφόρα επιχείρηση.

2. Ποια είναι τα όργανα διοικήσεως της Ένωσης και ποιες μερικές από τις αρμοδιότητες τους.

Το ανώτατο όργανο εποπτείας και λήψης αποφάσεων πάνω στις υποθέσεις της Ένωσης είναι η Γενική Συνέλευση, η οποία έχει πολλές αρμοδιότητες όπως την τροποποίηση του Καταστατικού της Οργάνωσης, την επιλογή, ανάκληση απαλλαγή από κάθε ευθύνη των μελών του Διοικητικού και Εποπτικού Συμβουλίου κ.ά.λ. Αμέσως επόμενα είναι το Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από επτά μέλη με θητεία 3 χρόνια, τα οποία εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση.

Επόμενο όργανο διοικήσεως είναι το Εποπτικό Συμβούλιο το οποίο ορίζεται από πέντε μέλη με τριετή θητεία. Αυτό παρακολουθεί και εποπτεύει την εκτέλεση των καθηκόντων του Διοικητικού Συμβουλίου. Τέλος συγκροτούνται και λειτουργούν Τοπικές Συνελεύσεις.

3. Ποια είναι τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία που έχει η Ένωση στην ιδιοκτησία της;

Στην ιδιοκτησία της Ένωσης ανήκουν ένα διώροφο κτίριο στο κέντρο της πόλης όπου στεγάζονται τα γραφεία της. Επίσης τρία εκκοκκιστήρια βάμβακος, στη Βέροια, στην Αλεξάνδρεια και στο Μακροχώρι. Ακόμη δύο κέντρα διαλογής και συσκευασίας οπωρών στα χωριά Κοπανός και Αγ. Γεώργιος και τέσσερα πρατήρια γεωργικών φαρμάκων στη Βέροια και στα χωριά Αγ. Γεώργιος, Καβάσιλα και Μελίκη. Επίσης αποθήκη γεωργικών φαρμάκων και αποθήκες δημητριακών στα χωριά Μελίκη και Αγ. Γεώργιος.

4. Πόσα άτομα απασχολούνται στο Συνεταιρισμό σας και τι επίπεδο μόρφωσης έχουν;

Στο Συνεταιρισμό μας εργάζονται περίπου 100 άτομα. Απ' αυτούς οι 9 είναι Τεχνικό προσωπικό, 44 υπάλληλοι διοικητικοί και ακόμη 47

άτομα που εργάζονται εποχιακά τις περιόδους της πολλής δουλείας. Οι περισσότεροι απ' αυτούς είναι μέσου επιπέδου μορφώσεως δηλαδή γυμνασίου-λυκείου ενώ οι πτυχιούχοι ανωτέρων σχολών είναι λίγοι αλλά πολύ καλοί στην δουλειά τους.

5. Ποια είναι τα τμήματα που λειτουργούν μέσα στα πλαίσια ύπαρξης του Συνεταιρισμού;

Σε γενικές γραμμές η Ε.Α.Σ. Βέροιας αριθμεί τα παρακάτω λειτουργικά τμήματα: 1)Διεύθυνση, 2)Γραμματεία, 3)Οργανωμένο Λογιστήριο, 4)Τμήμα Μηχανοργάνωσης και Μηχανογράφησης, 5)Υπηρεσία Συνεταιρισμών, 6)Υπηρεσία Δημητριακών, Διάδεσης Σπόρων και Λιπασμάτων, 7)Υπηρεσία Συγκεντρώσεως και Διαδέσεων Οπωροκηπευτικών, 8)Υπηρεσία Βάμβακος, 9)Υπηρεσία Γεωργικών Φαρμάκων, 10)Υπηρεσία Προμηθευτικών Εργασιών, 11)Υπηρεσία Μηχανικών, 12)Υπηρεσία Σφαγείων.

6. Μέσα στα πλαίσια λειτουργίας του Συνεταιρισμού εντάσσεται και λειτουργία πρατηρίου τροφίμων;

Ναι, οι προμηθευτικές δραστηριότητες τη Ε.Α.Σ. Βέροιας εκτελούνται μέσα από το πρατήριο τροφίμων-SUPER MARKET το οποίο λειτουργεί από το 1976. Στο SUPER MARKET απασχολούνται εργάτες και ταμίες που εξυπηρετούν την πελατεία καθημερινά, καθώς και ένας προϊστάμενος με άλλα δύο άτομα που οργανώνουν και συντονίζουν τη λειτουργία του. Το κατάστημα αυτό είναι για την Ένωση μια επιχείρηση η οποία της φέρνει έσοδα.

7. Τι λειτουργίες εκτελεί η Ένωση στο τομέα παραγωγής και εκμετάλλευσης.

Ο τομέας αυτός είναι πολύ σημαντικός για τους παραγωγούς της περιφέρειας γιατί αφορά τη συγκέντρωση και προώθηση των γεωργικών

προϊόντων καθώς και τη διαχείριση διάθεσης γεωργικών εφοδίων. Γι' αυτό η Ε.Α.Σ. Βέροιας ασχολείται με το κάθε προϊόν ξεχωριστά όπως τα οπωροκηπευτικά τα οποία συγκεντρώνει, προωθεί και μεταποιεί και τα οποία αποτελούν και τις βασικές καλλιέργειες της περιοχής (ροδάκινα, μήλα, αχλάδια, κεράσια, ντομάτα, ακτινίδια). Στη συνέχεια ασχολείται χωριστά με το βαμβάκι και τα σιτηρά.

8. Που στηρίζεται και από ποιους συντελείται η χρηματοδότηση της Ε.Α.Σ. Βέροιας;

Η Ε.Α.Σ. Βέροιας προκειμένου να εξυπηρετήσει και τα δικά της συμφέροντα τις δικές της χρηματικές ανάγκες χρηματοδοτείται από την Α.Τ.Ε. καθώς και από κάποιους αναπτυξιακούς νόμους που υφίζονται κατά καιρούς. Η χρηματοδότηση μας από την Α.Τ.Ε. αφορά βραχυπρόθεσμα δάνεια για τις τρέχουσες υποχρεώσεις και μακροπρόθεσμα δάνεια για επενδύσεις.

9. Ποια είναι η οικονομική κατάσταση της Ένωσης;

Παρόλα τα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τη λειτουργία της Ένωσης, η οικονομική της κατάσταση δεν είναι και τόσο ρόδινη αφού η πορεία των οικονομικών της είναι πτωτική.

10. Ποιες είναι οι προοπτικές εξέλιξης και ανάπτυξης της Ένωσης;

Υπάρχουν προοπτικές εξέλιξης για την προέκταση και την διεύρυνση των εργασιών της στο μέλλον. Έχουν καθοριστεί κάποια έργα που προβλέπεται να την βοηθήσουν. Τέτοια είναι: η λειτουργία καινούργιου και υπεσύγχρονου Πρατηρίου Τροφίμων, η δημιουργία και πέμπτου Πρατηρίου Φαρμάκων, ανέγερση αποθήκης τριών χιλιάδων μέτρων, ανέγερση υποστέγου για την αποθήκευση σπόρου βάμβακος, προέκταση και εκσυγχρονισμός των συνεταιριστικών σφαγείων. Όλα αυτά προβλέπονται με τεχνολογικό επίπεδο πολύ υψηλό και επιστημονικό προσωπικό.

Ένωση γεωργικών Συνεταιρισμών Μεσολογγίου- Ναυπακτίας

Η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών βρίσκεται στα όρια του νομού Αιτωλοακαρνανίας και περιλαμβάνει την επαρχία Μεσολογγίου και την επαρχία Ναυπακτίας. Καλύπτει επιφάνεια εδάφους 1.700 τ.χλμ. από τα οποία πεδινές εκτάσεις είναι τα 400 τ.χλμ. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου και αποτελείται από 72 πρωτοβάθμιας συν/μούς αριθμώντας 8.000 φυσικά μέλη. Η συνεταιριστική μερίδα ανέρχεται σε 5.000 δρχ. και αντιστοιχεί από μια σε κάθε 15 φυσικά μέλη. Έδρα της Ένωσης είναι το Μεσολόγγι όπου στεγάζεται και λειτουργεί η διοίκηση και η κεντρική Υπηρεσία.

1. *Ποιοι είναι οι σκοποί και οι στόχοι πάνω στους οποίους στηρίζεται η λειτουργία της Ένωσης Γεωργικού Συνεταιρισμών Μεσολογγίου.*

Το καταστατικό της Ένωσης αναφέρει πως σκοπός είναι η εξυπηρέτηση και προαγωγή της οικονομίας των μελών της με την διεύρυνση και συντονισμό των δραστηριοτήτων τους. Επίσης έχει σαν σκοπό την ενίσχυση, διεύρυνση και συντονισμό κάθε εκδήλωσης των συνεταιρισμών που αποβλέπει στην εξύγωση του κοινωνικού, επαγγελματικού και πολιτιστικού επιπέδου των μελών της. Έτσι παράλληλα με τον αναπτυξιακό-κοινωνικό ρόλο που διαδραματίζει ασκεί και επαγγελματική δραστηριότητα.

2. *Ποια είναι τα όργανα διοικήσεως της Ε.Γ.Σ. Μεσολογγίου;*

Σύμφωνα με το καταστατικό το ανώτατο όργανο της Οργάνωσης είναι η Γενική Συνέλευση, η οποία δικαιούται ν' αποφασίσει για κάθε υπόθεση της οργάνωσης. Στη συνέχεια είναι το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο αποφασίζει για κάθε πράξη σχετική με τη διοίκηση, τη

διαχείριση της περιουσίας και των επιδιώξεων της οργάνωσης. Τέλος υπάρχει το Εποπτικό Συμβούλιο και βασικός σκοπός του είναι ο έλεγχος του ετήσιου ισολογισμού και των πράξεων του Δ.Σ.

3. *Ποια είναι τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία που έχει η ένωση στην ιδιοκτησία της;*

Οι Ένωση μας έχει στην ιδιοκτησία της πολλά ακίνητα, αξίας πολλών εκατομμυρίων. Μερικά είναι: 1)Οικόπεδα στις περιοχές Κατοχής, Επννοχωρίου, Παπαδάτες, Αντίρριο, Νέοχώρι, 2)τριώροφο κτίριο στη Ναύπακτο όπου στεγάζονται τα γραφεία της Ένωσης, 3)άλλες εγκαταστάσεις όπως εκκοκκιστήριο, ελαιοτριβείο στο Τρίκορφο, ζηραντήριο αραβοσίτου, εργοστάσιο μηδικής, 4)αποθήκες στο Επννοχώρι, Νεοχώρι, νέες αποθήκες μηδικής κ.ά.λ.

4. *Πόσα άτομα απασχολούνται στο Συνεταιρισμό σας και τι επίπεδο μόρφωσης έχουν;*

Όλες οι υπηρεσίες της Ένωσης είναι επανδρωμένες ανάλογα με το είδος τους με μόνιμο και εποχιακό προσωπικό, ειδικευμένο και ανειδίκευτο. Σαν διοικητικό προσωπικό απασχολούνται 44 άτομα, μόλις οι 10 απ' αυτούς πτυχιούχοι ανώτατων σχολών, 6 άτομα Τεχνικοί, ο 1 μόνο πτυχιούχος σχολής και 40 άτομα εποχιακά όλοι απόφοιτοι μέσης και κατώτερης εκπαίδευσης. Απ' αυτούς οι 16 είναι ειδικευμένοι και όλοι οι υπόλοιποι ανειδίκευτοι.

5. *Ποια είναι τα τμήματα που λειτουργούν μέσα στα πλαίσια ύπαρξης του Συνεταιρισμού;*

Η Ε.Γ.Σ. Μεσολογγίου-Ναυπακτίας έχει τα εξής παραγωγικά και λειτουργικά τμήματα: 1)Τεχνική υπηρεσία, 2)Τμήμα Επιδοτήσεων, 3)Τμήμα Μισθοδοσίας, 4)Υπηρεσία Εμπορίας, 5)Εμπορία Γεωργικών

Φαρμάκων, 6)Τμήμα λογιστηρίου, 7)Τμήμα πωλήσεων SUPER MARKET, 8)Τμήμα Μηχανογράφησης, 9)Τμήμα ασφαλειών, 10)Υπηρεσία Συγκέντρωσης-Διάθεσης Ζωοτροφών-Λιπασμάτων

6. Μέσα στα πλαίσια λειτουργίας του Συνεταιρισμού εντάσσεται και λειτουργία πρατηρίου τροφίμων;

Ναι, λειτουργεί πρατήριο τροφίμων το οποίο ασχολείται με εργασίες όπως αγορά και πώληση αγαθών λιανικού εμπορίου, εξόφληση τιμολογίων αγοράς εμπορευμάτων, παραλαβή η εξαγωγή αγαθών από την αποθήκη του S/M. Στο πρατήριο εργάζονται 10 άτομα μεταξύ των οποίων, ο Υπεύθυνος Ταμειολόγησης, ο Γενικός Υπεύθυνος αποθήκης, ο λογιστής αποθήκης.

7. Τι λειτουργίες εκτελεί η Ένωση στο τομέα παραγωγής-εκμετάλλευσης;

Στο σημαντικό αυτό τομέα η Ένωση μας ασχολείται με την συγκέντρωση σιτηρών, τη συγκέντρωση βάμβακος, τη διαχείριση σπόρων προσπαθώντας να εκπληρώσει όσο το δυνατόν καλύτερα τις επιθυμίες και τις ανάγκες των παραγωγών για διαφόρους σπόρους και τέλος τη διαχείριση λιπασμάτων η οποία κινείται με ανοδική πορεία.

8. Που στηρίζεται και από ποιους συντελείται η χρηματοδότηση τη Ε.Γ.Σ. Μεσολογγίου-Ναυπακτίας;

Η χρηματοδότηση της Ε.Γ.Σ. στηρίζεται και εξαρτάται αποκλειστικά από την Α.Τ.Ε. και από αναπτυξιακούς νόμους. Η χρηματοδότηση από την Α.Τ.Ε. αφορά βραχυπρόθεσμα και μακρυπρόθεσμα δάνεια όπως αυτά που έχει πάρει αξίας 5.000.000 δρχ. για το κτίσιμο των αποθηκών της Ναυπάκτου, 40.000.000 δρχ. για την αποθήκη της Κατοχής, 40.000.000 δρχ. για το εργοστάσιο τυποποίησης ελαιολάδου στις Παπαδάτες.

9. Ποια είναι η οικονομική κατάσταση της Ένωσης σας;

Μελετώντας τους ισολογισμούς διαπιστώνουμε μια πτώση στα κέρδη τη Ένωσης, η οποία οφείλεται σε λόγους όπως τα υψηλότοκα δάνεια που έχουν σαν αποτέλεσμα την υπέρχρέωση της ένωσης στην Α.Τ.Ε. και την αύξηση του αριθμού των υπαλλήλων και εργατών με αποτέλεσμα την αύξηση των εξόδων για την λειτουργία της ένωσης. Και όλα αυτά συμβαίνουν γιατί ο κοινωνικός ρόλος της Ένωσης δεν βρίσκει την ανάλογη υποστήριξη από το κράτος.

10. Ποιες είναι οι προοπτικές εξέλιξεις και ανάπτυξης της Ένωσης;

Η εξέλιξη και ανάπτυξη της Ένωσης μας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις αλλαγές στον τρόπο δράσης των Συνεταιρισμών και την αλλαγή της πολιτικής από την πλευρά του κράτους και της Α.Τ.Ε. Έτσι πρέπει το κράτος να βοηθήσει δίνοντας οικονομικά κίνητρα στους συνεταιρισμούς, να επιδοτήσει το κόστος επιμόρφωσης στελεχών και μελών των συν/κών οργανώσεων. Από την πλευρά της Α.Τ.Ε. πρέπει να υπάρξει ευνοϊκότερη ακόμη μεταχείριση των συν/μων και των φυσικών μελών τους με μεγαλύτερη διαφοροποίηση των επιτοκίων. Επίσης ο συνεταιρισμός πρέπει να πραγματοποιεί την ανάδειξη των αρκετών αντιπροσώπων της με μοναδικό κριτήριο το ήθος και την ικανότητά τους και επίσης πρέπει να επιτευχθεί αποβολή της νοοτροπίας να θεωρηθούν τους συν/μούς φορείς κοινωνικής πρόνοιας.

Έρευνα σε έναν αγρότη μεγαλοπαραγωγό

Ο αγρότης στον οποίο αποβλήθηκαν οι παρακάτω ερωτήσεις ονομάζεται Μαστραπάς Χρήστος του Γεωργίου, είναι αγρότης-καλλιεργητής στην περιφέρεια Μεσολογγίου και είναι κάτοικος

Ευνοχωρίου Αιτ/νίας. Είναι 48 ετών και πατέρας τεσσάρων ανήλικων κοριτσιών.

1. Πόσα χρόνια ασχολείστε με αγροτικές εργασίες;

Δουλεύω από 10 χρόνων στα κήματα βοηθώντας τον πατέρα μου αλλά αργότερα απ' τα δεκαοχτώ μου σχεδόν, μόνος μου πλέον αναλαμβάνοντας εγώ όλες τις καλλιέργειες, δηλαδή εργάζομαι τριάντα χρόνια περίπου επαγγελματικά.

2. Πόσα στρέμματα γεωργικής γης καλλιεργείται;

Καλλιεργώ περίπου 200 στρέμματα. Είναι όλα πεδινά, εδώ στον κάμπο Ευνοχωρίου και αρδευόμενα από τον Οργανισμό Εγγειοβελτιωτικών Έργων (Τ.Ο.Ε.Β. Ευνοχωρίου).

3. Είναι όλη η γη ιδιοκτησία σας ή μέρος αυτής το νοικιάζεται από άλλους;

Εγώ ιδιοκτησία μου έχω περίπου το 1/3 της συνολικής έκτασης που καλλιεργώ, δηλαδή περίπου 50 στρέμματα και τα υπόλοιπα 2/3 (150 στρέμματα) τα νοικιάζω από άλλους οι οποίοι είτε είναι μακριά και δεν τα εκμεταλλεύονται, είτε για διάφορους λόγους αδυνατούν να τα καλλιεργήσουν.

4. Τι αγροτικά προϊόντα παράγεται;

Η κύρια καλλιέργεια και παραγωγή μου είναι βαμβάκι αλλά δεν ασχολούμαι μόνο μ' αυτό. Καλλιεργώ επίσης αξιόλογη στρεμματική έκταση καλαμπόκι καθώς και μηδική.

5. Κατά τη διαδικασία της καλλιέργειας χρησιμοποιείται χημικά προϊόντα όπως φυτοφάρμακα ή λιπάσματα ή προσανατολίζεστε προς τη βιολογική γεωργία;

Εγώ χρησιμοποιώ λιπάσματα προκειμένου να μην πειράζουν τις καλλιέργειες μου αρρώστιες και να έχω ποιοτική απόδοση. Στο βαμβάκι ρίχνω προμεντίν, ντισίς, χωροσταθείο και παραθείο. Στο καλαμπόκι τα φάρμακα που χρησιμοποιώ είναι παραθείο και ζανειοκτόνο και στη καλλιέργεια του τριφυλλιού ρίχνω φιώρι, παραθείο και ντισίς. Θα ήθελα να παράγω βιολογικά προϊόντα όμως η ενημέρωση πάνω σ' αυτό το θέμα είναι ελλιπής και δεν γνωρίζω τι προοπτικές θα έχω αν παράγω τέτοια προϊόντα.

6. Έχετε κάθε χρόνο την ίδια στρεμματική απόδοση στις καλλιέργειές σας;

Αν και πολύ θα το ήθελα δεν συμβαίνει αυτό γιατί κάθε χρόνο οι καιρικές συνθήκες άλλοτε βοηθούν στην μεγαλύτερη απόδοση και άλλοτε συντελούν στο να καταστραφούν οι καλλιέργειες. Η βροχή και ιδιαίτερα το χαλάζι είναι ιδιαίτερα καταστροφικά για τις καλλιέργειες.

7. Τα γεωργικά μηχανήματα που χρησιμοποιείται είναι ιδιόκτητα και αν ναι πόσα έχετε ή τα νοικιάζεται από άλλους προκειμένου να ικανοποιήσετε τις ανάγκες σας;

Καλλιεργώ τις εκτάσεις μου έχοντας και ιδιόκτητα και ενοικιαζόμενα μηχανήματα. Έχω 2 τρακτέρ, 1 μικρό και ένα μεγαλύτερο, 1 άροτρο, 1 σκαπτική φρέζα, 1 συγκρότημα τεχνητής βροχής και 1 ραντιστικό μηχάνημα. Κατά περιόδους νοικιάζω βαμβακοσυλλεκτικές μηχανές, χορτοσυλλεκτικές μηχανές για τη συγκομιδή του τριφυλλιού και εκκοκκιστικές μηχανές. Αυτές είναι λίγο ακριβές και δεν συμφέρει να τις αγοράσεις.

8. Τα προϊόντα που παράγετε πως τα διαθέτετε στην αγορά, τα πουλάτε σε συνεταιρισμούς ή σε χονδρέμπορους ή τα διαθέτετε απευθείας στον καταναλωτή;

Τα δίνω κυρίως στο συνεταιρισμό, αφού είμαι μέλος του Συνεταιρισμού Ευηνοχωρίου, ιδιαίτερα το βαμβάκι και το καλαμπόκι, το τριφύλλι το πουλάω σε εμπόρους.

9. *Οι τιμές πώλησης των αγροτικών προϊόντων που παράγεται είναι ικανοποιητικές για σας;*

Δεν θα έλεγα ότι οι τιμές πώλησης των προϊόντων με ικανοποιούν γιατί τα έξοδα είναι αυξημένα, ενώ η πώληση έχει πτωτική τάση και οι τιμές δεν αυξάνουν. Κι έτσι ενώ έχουμε μεγάλο κόστος αν οι καιρικές συνθήκες δεν είναι καλές θα έχουμε μεγάλη ζημιά.

10. *Θα παροτρύνετε κάποιον νεότερο ν' ασχοληθεί με το επάγγελμα σας ή όχι και γιατί;*

Όχι απόλυτα. Αν το ήθελε πολύ και είχε τις προϋποθέσεις ας το έκανε αλλά στην πλειοψηφία θα έλεγα όχι γιατί οι τιμές δεν είναι σταθερές, το εισόδημα μας δεν προστατεύεται από πουθενά, και οι αποζημιώσεις σε περιπτώσεις ζημιάς μικρές.

Βιβλιογραφία

1. «Αγροτική πολιτική στην Ελλάδα»: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος
2. «Αγροτική και βιομηχανική ανάπτυξη»: Στεργιώτη Κ.
3. «Θέματα αγροτικής πολιτικής»: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος
4. «Ιστορία της Ελληνικής γεωργίας»: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος
5. «Το αγροτικό ζήτημα στην Ελλάδα»: Βεργόπουλος Κ.
6. «Αγροτική και συνεταιριστική ανάπτυξη»: Χριστοδούλου Δ.
7. «Πορεία και προσανατολισμοί στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας»: Γεωτεχνικό Επιμελητήριο
8. «Λεξικό της αγροτικής οικονομίας και αγροτικής πολιτικής»: Τότσας Ν.
9. «Οικονομικός Ταχυδρόμος»: Περιοδικό
10. «Επιλογή»: Περιοδικό.

Παραρτήματα-Πίνακες

**Σύνολο
καλλιεργειών
(στρέμματα)**

	1987.	1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	Μ.Ο. ετησίων μεταβολών
1 ΠΕΡΙΦΡΩΤΕΥΣΕΙΣ	11.341	11.192	10.749	10.425	10.284	9.531	9.861	9.435	9.287	-	-2,55%
2 ΥΠΟΛΑΤΤΙΚΗΣ	1.008.264	987.985	985.817	1.003.079	976.152	972.356	970.643	974.647	978.334	-	-0,37%
3 ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΙΑΝΙΑΣ	1.287.795	1.287.400	1.282.184	1.271.078	1.318.585	1.301.165	1.316.530	1.292.070	1.280.330	-	-0,06%
4 ΒΟΙΩΤΙΑΣ	1.180.422	1.170.740	1.194.282	1.187.670	1.202.106	1.167.301	1.167.460	1.182.116	1.188.053	-	0,09%
5 ΕΥΒΟΙΑΣ	1.100.258	1.100.566	1.105.396	1.059.261	1.099.152	1.100.359	1.102.670	1.104.434	1.100.850	-	0,01%
6 ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	83.028	79.355	82.316	81.332	82.052	72.690	76.049	75.828	76.087	-	-0,97%
7 ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	1.624.995	1.617.011	1.608.526	1.614.847	1.589.154	1.608.614	1.643.177	1.632.438	1.667.617	-	0,33%
8 ΦΘΚΙΔΑΣ.	184.350	178.010	173.079	172.331	171.583	171.570	169.245	165.881	164.860	-	-1,38%
9 ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	692.125	694.625	696.372	695.467	715.319	721.449	717.797	716.933	719.819	-	0,50%
10 ΑΡΚΑΔΙΑΣ.	704.714	693.460	755.619	715.304	711.624	686.608	687.988	684.963	668.034	-	-0,59%
11 ΑΧΑΪΑΣ	1.019.876	1.023.009	1.008.337	1.011.871	1.008.402	1.018.883	981.246	983.386	973.290	-	-0,57%
12 ΗΛΕΙΑΣ	1.400.933	1.437.053	1.435.685	1.457.896	1.418.201	1.440.310	1.440.642	1.428.968	1.439.417	-	0,35%
13 ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	831.651	835.134	840.048	839.842	847.182	846.274	844.328	843.435	844.692	-	0,20%
14 ΛΑΚΩΝΙΑΣ.	1.023.718	1.019.768	1.012.803	1.002.500	1.012.356	1.003.712	1.004.314	998.152	995.689	-	-0,34%
15 ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	1.355.781	1.357.982	1.362.454	1.359.793	1.321.484	1.324.043	1.260.543	1.140.960	1.131.386	-	-2,18%
16 ΖΑΚΥΝΘΟΥ.	168.176	169.529	169.720	169.197	168.953	167.893	165.374	164.954	161.204	-	-0,52%
17 ΚΕΡΚΥΡΑΣ	367.866	363.344	351.524	352.407	351.415	348.368	352.824	344.209	352.624	-	-0,51%
18 ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	153.075	154.242	156.148	156.094	156.221	158.199	156.501	160.027	160.701	-	0,61%
19 ΛΕΥΚΑΔΑΣ	132.065	132.365	132.599	129.658	130.271	129.496	130.101	129.792	128.757	-	-0,31%
20 ΑΡΤΗΣ.	355.809	351.815	350.555	349.876	348.593	347.233	348.386	345.533	344.200	-	-0,41%
21 ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ.	214.735	201.300	223.598	225.046	224.633	208.141	213.446	199.372	202.703	-	-0,55%
22 ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	418.087	413.736	412.521	409.762	399.226	395.689	386.219	381.138	378.871	-	-1,22%
23 ΠΡΕΒΕΣΣΗΣ	316.312	316.107	312.760	318.070	317.474	321.064	321.767	319.766	318.327	-	0,08%
24 ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ.	1.102.200	1.103.892	1.103.138	1.101.939	1.102.646	1.098.854	1.099.439	1.100.615	1.101.136	-	-0,01%
25 ΛΑΡΙΣΗΣ.	2.421.518	2.415.190	2.416.825	2.420.899	2.400.345	2.405.764	2.400.742	2.403.345	2.416.692	-	-0,02%
26 ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ.	882.880	881.357	890.525	882.743	880.993	884.491	883.705	883.327	884.264	-	0,02%
27 ΤΡΙΚΑΛΩΝ	635.694	618.764	616.243	614.952	610.166	610.647	610.291	606.715	604.632	-	-0,62%
28 ΓΡΕΒΕΝΩΝ.	460.571	459.106	459.191	458.439	458.479	458.480	456.168	457.333	457.336	-	-0,09%
29 ΔΡΑΜΑΣ.	575.774	573.825	576.263	576.417	573.451	575.138	572.672	569.975	572.000	-	-0,08%
30 ΗΜΑΘΙΑΣ.	712.250	706.803	714.095	706.448	716.144	700.263	698.723	702.413	698.989	-	-0,23%
31 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1.626.195	1.624.734	1.618.807	1.613.273	1.620.670	1.616.780	1.621.200	1.607.766	1.578.312	-	-0,37%
32 ΚΑΒΑΛΑΣ.	565.877	558.823	562.434	575.434	565.864	560.556	559.204	556.853	508.494	-	-1,28%
33 ΚΑΣΙΩΡΙΑΣ	319.007	318.430	318.592	318.804	320.615	318.097	321.038	320.610	394.740	-	2,95%
34 ΚΙΑΚΙΣ.	1.167.996	1.161.784	1.163.278	1.166.097	1.177.472	1.163.751	1.154.453	1.289.817	1.156.443	-	0,03%
35 ΚΟΖΑΝΗΣ	1.003.005	1.004.675	1.002.989	1.003.432	994.595	996.881	991.179	984.412	988.289	-	-0,18%
36 ΠΕΛΛΗΣ.	934.574	930.257	928.847	924.374	945.682	949.195	946.720	949.416	948.046	-	0,16%
37 ΠΙΕΡΙΑΣ	579.334	561.641	577.271	579.815	583.071	582.721	589.029	587.085	586.683	-	0,17%
38 ΣΕΡΡΩΝ.	1.655.942	1.662.524	1.664.694	1.678.468	1.714.197	1.700.802	1.703.207	1.679.452	1.671.896	-	0,12%
39 ΦΛΩΡΙΝΗΣ	535.309	536.991	543.544	548.070	545.139	540.897	546.327	548.396	549.485	-	0,33%
40 ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ.	957.476	959.349	961.908	964.785	965.590	958.989	963.000	961.940	960.741	-	0,04%
41 ΕΒΡΟΥ.	1.691.805	1.691.260	1.691.936	1.714.168	1.693.678	1.689.926	1.684.997	1.693.308	1.693.698	-	0,02%
42 ΞΑΝΘΗΣ.	476.753	481.651	479.713	471.815	488.559	482.897	481.033	485.463	485.527	-	0,24%
43 ΡΟΔΟΠΗΣ.	876.148	876.148	854.296	878.634	882.925	873.965	871.758	872.154	864.878	-	-0,15%
44 ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΙΟΥ	443.356	441.515	441.033	438.358	447.759	435.340	436.123	434.983	438.867	-	-0,12%
45 ΚΥΚΛΑΔΩΝ	473.942	475.542	436.099	379.525	393.091	465.837	470.780	461.222	461.486	-	0,03%
46 ΛΕΣΒΟΥ.	813.299	813.630	791.847	792.894	796.417	785.765	787.268	778.179	778.389	-	-0,54%
47 ΣΑΜΟΥ	184.302	184.682	184.123	184.115	184.007	184.673	184.439	185.104	184.982	-	0,05%
48 ΙΑΜΟΥ.	174.359	171.895	174.167	177.397	167.000	167.420	167.238	166.858	166.838	-	-0,52%
49 ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.	1.496.802	1.514.896	1.467.340	1.514.427	1.490.886	1.483.719	1.513.282	1.499.743	1.475.358	-	-0,16%
50 ΛΑΣΙΘΙΟΥ.	569.312	570.154	569.190	566.760	569.980	566.179	565.244	565.256	565.105	-	-0,09%
51 ΡΕΘΥΜΝΗΣ.	512.223	517.257	515.364	513.110	513.100	512.650	510.594	518.474	516.621	-	0,11%
52 ΧΑΝΙΩΝ.	634.032	625.800	626.039	630.065	626.613	621.698	619.979	625.127	625.349	-	-0,17%
ΕΛΛΑΣ	40.117.462	40.038.303	40.013.039	40.030.473	40.009.557	39.921.623	39.876.951	39.773.778	39.618.403	-	-0,16%

ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ

Α ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	* ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ			1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.
	1971*	1981*	1991*							
1 Αριθμός κατοίκων.	8.768.641	9.740.417	10.259.900	10.161.019	10.259.900	10.321.862	10.379.426	10.409.605	10.454.019	10.465.057
2 Αριθμός κατοίκων πρωτεύουσας.	2.548.065	3.038.245	3.072.922	-	-	-	-	-	-	-
3 Πυκνότητα πληθυσμού (κατά τ.χμ.)	67	74	78	-	-	-	-	-	-	-
4 Αστικός Πληθυσμός.	4.667.489	5.670.442	6.041.870	-	-	-	-	-	-	-
5 Ημιαστικός πληθυσμός.	1.019.421	1.125.547	1.322.125	-	-	-	-	-	-	-
6 Αγροτικός πληθυσμός.	3.079.999	2.953.870	2.895.725	-	-	-	-	-	-	-
7 Γάμοι (μόνιμος κατοικία γαμβρού).	72.123	70.411	-	58.084	64.361	47.444	61.008	55.624	62.679	-
8 Γεννήσεις (μόνιμος κατοικία μητρός)	140.991	140.930	-	102.108	102.462	103.797	101.499	103.460	101.102	-
9 Θάνατοι (μόνιμος κατοικία θανόντος)	73.610	84.910	-	93.686	95.003	97.706	96.840	97.200	99.665	-
10 Αριθμός Νοικοκυριών.	2.491.232	2.973.830	3.203.834	-	-	-	-	-	-	-
11 Ενεργός Πληθυσμός.	3.243.394	3.543.269	3.845.623	2.208.979	2.364.704	2.449.049	2.487.590	2.608.512	2.633.394	2.503.786
12 Απασχολούμενοι	3.141.684	3.387.990	3.371.426	2.064.900	2.191.402	2.246.096	2.285.399	2.398.468	2.413.147	2.292.918
13 Ανεργοί.	101.372	155.274	314.197	144.079	173.302	202.953	202.191	210.044	220.247	210.868

B ΠΡΟΙΟΝ - ΕΙΣΟΔΗΜΑ	1987.	1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.
1 Κατά κεφ. ιδιωτ. εθν. εισόδημα(δρχ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2 Κατά κεφ. διαθ. ιδιωτ. εισόδημα(δρχ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3 Συνολικό Ακαθ. Εγχ. Προϊόν (εκατ. δρχ)	5.340.774	6.447.509	7.644.644	8.963.884	10.779.150	12.211.754	14.002.814	15.580.189	-	-
3α. Συνολικό Ακαθ. Εγχ. Προϊόν	-	8.318.300	9.999.000	11.833.900	14.412.200	16.407.300	18.729.400	21.080.300	23.307.000	25.884.200
4 Γεωργία % ΑΕΠ νομού	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-
5 Βιομηχανία % ΑΕΠ νομού	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-
6 Υπηρεσίες % ΑΕΠ νομού	-	-	-	-	-	-	-	62	-	-
7 Ακαθ. Εγχ. Προϊόν κατά κεφαλή(δρχ.)	-	916.493	1.065.936	1.298.340	1.581.935	1.809.557	2.033.465	2.282.104	2.533.418	2.826.167
8 Ακαθ. Εγχ. Προϊόν % μέσου όρου χωράς	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Γ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (εκ. δρχ.)	1987.	1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.
1 Ιδιωτικές.	-	1.542.600	1.918.000	2.451.600	2.887.700	3.132.200	3.347.600	3.631.800	4.081.600	4.655.300
2 Δημόσιες	-	424.100	529.400	575.500	762.500	904.900	1.016.500	1.098.900	1.263.000	1.538.300
3 Σύνολο.	-	1.966.700	2.447.400	3.027.100	3.650.200	4.037.100	4.364.100	4.730.700	5.344.600	6.193.600
4 Μεταποίηση (μονάδες > 10 στ.)	-	-	-	-	-	-	316.653	-	-	-

Δ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	* ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΤΩΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ			1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.
	1971*	1981*	1991*							
1 Αριθμός κατοικιών	2.997.035	3.998.470	4.689.681	-	-	-	-	-	-	-
2 Αριθμός νέων κατοικιών.	108.432	107.034	117.326	120.240	100.339	85.095	79.150	80.607	-	-
3 Αριθμός δωματίων νέων κατοικιών.	346.487	342.562	386.105	415.066	339.338	284.784	256.579	264.253	-	-
4 Όγκος σε m ³ νέων κατοικιών.	37.594.086	37.507.273	43.461.793	46.434.236	37.745.902	32.159.708	29.468.000	30.727.000	-	-

Ε ΓΕΩΡΓΙΑ	1987.	1988.	1989.	1990.	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.
1 Σύνολο καλλιέργειών (στρέμματα)	40.117.462	40.038.303	40.013.039	40.030.473	40.009.557	39.921.623	39.876.951	39.773.778	39.618.403	-
2 Αρδευθείσες καλλιέργειες (στρέμματα)	11.560.491	11.607.649	11.983.436	11.831.018	11.900.218	12.591.485	13.144.197	13.272.694	13.284.375	-
3 Ελαιόλαδο (τόνοι).	320.990	345.122	408.979	309.419	196.734	387.148	310.335	302.661	357.858	-
4 Καπνός (τόνοι).	155.192	148.914	133.343	130.132	160.259	186.601	167.840	141.647	134.920	-
5 Βαμβάκι (τόνοι).	588.985	701.475	754.248	652.221	601.108	789.948	995.795	1.221.398	1.267.968	-
6 Σίτος (τόνοι).	2.212.994	2.497.842	2.591.855	1.966.276	3.123.261	2.385.312	2.143.113	2.417.235	2.273.979	-
7 Ρύζι (τόνοι).	136.694	126.363	103.456	110.022	93.479	101.281	145.668	188.111	206.139	-
8 Εσπεριδοειδή (τόνοι).	768.025	988.439	1.210.963	1.150.067	1.062.140	1.197.686	1.168.842	1.210.665	1.194.510	-
9 Μήλα (τόνοι).	303.183	293.223	307.345	348.400	200.755	350.572	324.054	346.095	345.208	-
10 Ροδάκινα (τόνοι).	575.399	648.361	645.436	819.920	835.131	1.096.867	1.123.319	1.210.880	1.182.586	-
11 Γεώμηλα (τόνοι).	947.745	997.040	1.148.111	996.456	1.088.215	1.020.125	1.006.439	968.248	1.184.855	-
12 Τομάτες (τόνοι).	1.665.135	1.683.638	1.877.775	1.890.895	2.109.887	1.780.700	1.886.337	2.017.209	1.798.203	-
13 Κρεας (τόνοι).	443.245	445.248	456.212	452.088	483.552	470.275	467.386	470.729	466.468	-
14 Γάλα (τόνοι).	1.689.480	1.740.624	1.787.852	1.709.671	1.729.536	1.731.014	1.808.933	1.860.170	1.883.449	-
15 Τυρί μαλακό (τόνοι).	122.490	116.301	115.820	112.344	114.170	113.952	110.837	113.205	121.672	-
16 Τυρί σκληρό (τόνοι).	37.134	37.259	37.241	38.321	36.060	34.825	37.984	36.078	37.978	-
17 Αυγα (χιλ. τεμάχια).	2.344.078	2.381.234	2.450.031	2.478.240	2.423.596	2.394.874	2.421.851	2.280.138	2.284.461	-
18 Γεωργικοί ελκυστήρες.	316.418	325.274	329.308	338.733	346.478	351.721	355.910	-	-	-

V. ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ - ΑΙΧΕΙΑ
AGRICULTURE - LIVESTOCK - FORESTRY - FISHING

23. Χρηματοδοτήσεις δανείων από την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος — Loans granted by the Agricultural Bank of Greece

Σε χιλιάδες δραχμές

In thousand drachmas

Κατηγορίες δανείων Category of loans	Νοέμβριος - November		Δεκέμβριος - December		Ιανουάριος - Δεκέμβριος January - December	
	1995	1996	1995	1996	1995	1996
Καλλιεργητικά δάνεια—Cultivation loans	9.205.521	8.939.471	10.050.835	9.315.093	184.083.763	183.247.052
Χρηματοδοτήσεις γεωργικών οργανισμών— Financing of agricultural organizations	37.832.377	26.112.193	30.233.615	45.478.846	213.206.196	228.387.119
Δάνεια μέσης και μακράς προθεσμίας— Medium and long-term loans	4.338.674	4.622.804	4.307.702	4.794.391	40.521.434	48.290.741
Δάνεια για γεωργικά εφόδια—Loans for agricultural equipment	4.439.001	1.907.214	4.105.392	3.361.574	44.644.813	44.209.799
Άλλα γεωργικά τομείς—Loans for other sectors excluding agriculture:						
Χρηματοδότηση — Short term loans	15.188.602	11.371.694	13.491.714	13.583.478	102.611.669	116.835.794
Μεσοπρόθεσμα — Medium term loans	246.447	322.830	306.943	208.086	2.527.955	3.152.941
Άλλα χρηματοδοτήσεις—Other financing	25.594.503	8.493.823	20.966.595	8.721.824	71.522.592	54.924.357

Πηγή: Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

Source: Agricultural Bank of Greece

24. Εκτάσεις με ετήσιες καλλιέργειες και μόνιμες φυτείες, με διάκριση των ποτιστικών

Areas under annual crops and permanent plantations, and irrigated area thereof

Σε χιλιάδες στρέμματα

In thousand stremmas

Είδος καλλιέργειών	1994*	1995*	1996*	Kind of crops
Σύνολο	(1) 35.015,0	(1) 34.856,8	34.798,8	Total
Από αυτές, ποτιστικές	13.272,7	13.284,4	13.644,2	Thereof irrigated
Αροτραίες καλλιέργειες	23.007,9	22.833,4	22.814,7	Crops on arable land
Από αυτές, ποτιστικές	8.945,2	8.950,8	9.201,6	Thereof irrigated
Λαχανικά	1.200,0	1.194,6	1.193,5	Vegetables
Κηπευτική γη που αρδεύεται	1.140,9	1.111,6	1.132,6	Irrigated garden area
Άλλες κηπευτικές καλλιέργειες (2)	...	...	...	Other horticultural crops (2)
Αμπελιές και σταφιδάμπελοι	1.426,8	1.406,2	1.394,7	Vineyards (grapes and raisins)
Από αυτές, ποτιστικές	327,0	339,9	364,6	Thereof irrigated
Κωνοειδή δένδρα	9.380,3	9.422,6	9.305,9	Trees in compact plantations
Από αυτές, ποτιστικές	2.859,5	2.882,1	2.945,4	Thereof irrigated

1. Αν στα ανωτέρω σύνολα των καλλιεργησιμων εκτασιων προκληθεί η ελαττωτική η αύξηση, η οποία έχει υπολογιστεί για το 1994 σε 4.759 χιλ. στρέμματα, για το 1995 σε 4.762 χιλ. στρέμματα και για το 1996 σε 4.684 χιλ. στρέμματα και ενοικιασθέντων οι σπαραλλήλες και οι επισπορες καλλιέργειες, προκρίσσει το σύνολο της γεωργικής γης, η οποία έχει υπολογιστεί σε 39.290 χιλ. στρέμματα για το 1994, σε 39.032 χιλ. στρέμματα για το 1995 και σε 39.481 χιλ. στρέμματα για το 1996.

2. Περιλαμβάνονται και τα θερμοκήπια ανθέτων.
 * Προκαταρκτικά στοιχεία.

1. The agricultural land for the whole country, estimated at 39.290 thous. stremmas for 1994, 39.032 thous. stremmas for 1995 and 39.483 thous. stremmas for 1996 can be found by adding to the above totals the fallow land estimated at 4.759 thous. stremmas for 1994, 4.762 thous. stremmas for 1995 and 4.684 thous. stremmas for 1996 and by deducting therefrom mixed and successive cultivations.

2. Including also green-houses for flowers.
 * Provisional data.

25. Εκτάσεις καλλιεργειών κατά γεωγραφικό διαμέρισμα
Areas under crops by geographic region

Εν χιλιάδες στρέμματα

In thousand stremmas

Γεωγραφικό διαμέρισμα Geographic region	Σύνολο Total	Αροτραίες καλλιεργείες Crops on arable land	Λιχανικά Vegetables	Λοιπές κηπευτικές καλλιεργείες Other horti- cultural crops	Λιπέλοι και σταφύλια/λιπέλοι Vineyards (grapes and raisins)	Κανονικοί δενδρώδεις Trees in compact plantations
Έτος — 1994* — Year						
Σύνολο ⁽¹⁾ - Total ⁽¹⁾	35.015,0	23.007,9	1.200,0	...	1.426,8	9.380,3
Περίγειο Πρωτευούσης—Greater Athens	5.320,9	3.287,8	276,0	...	241,7	1.515,4
Υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια—Rest of Central Greece and Evia						
Πελοπόννησος—Peloponnissos	5.401,3	1.958,0	237,8	...	475,8	2.729,6
Ιονιοί Νήσοι—Ionian Islands	693,5	169,9	22,6	...	67,5	433,4
Ίμβρος—Ibros	1.076,0	704,6	35,2	...	8,7	327,5
Θεσσαλία—Thessalia	4.781,8	4.089,4	87,6	...	66,6	538,3
Μακεδονία—Makedonia	10.691,7	9.030,5	328,3	...	128,0	1.204,8
Θράκη—Thrakl	2.892,3	2.765,8	71,2	...	6,3	48,9
Νησιά Αιγαίου—Aegean Islands	1.625,1	655,6	51,7	...	104,1	813,7
Κρήνη—Kriti	2.532,4	346,2	89,5	...	328,1	1.768,6
Έτος — 1995* — Year						
Σύνολο ⁽¹⁾ - Total ⁽¹⁾	34.856,8	22.833,4	1.194,6	...	1.406,2	9.422,6
Περίγειο Πρωτευούσης—Greater Athens	5.345,5	3.287,1	274,4	...	239,0	1.545,0
Υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια—Rest of Central Greece and Evia						
Πελοπόννησος—Peloponnissos	5.400,4	1.940,9	239,6	...	482,8	2.737,1
Ιονιοί Νήσοι—Ionian Islands	701,4	173,2	22,4	...	61,4	444,4
Ίμβρος—Ibros	1.066,7	698,8	34,8	...	8,5	324,6
Θεσσαλία—Thessalia	4.794,5	4.101,8	88,3	...	66,0	538,4
Μακεδονία—Makedonia	10.504,0	8.851,5	325,6	...	124,9	1.202,0
Θράκη—Thrakl	2.914,1	2.792,0	67,2	...	6,3	48,6
Νησιά Αιγαίου—Aegean Islands	1.619,1	650,7	51,6	...	102,1	814,7
Κρήνη—Kriti	2.511,1	337,4	90,7	...	315,2	1.767,8
Έτος — 1996* — Year						
Σύνολο - Total	34.798,7	22.814,6	1.193,6	...	1.394,7	9.395,8
Περίγειο Πρωτευούσης—Greater Athens	5.327,0	3.247,8	279,1	...	236,3	1.563,8
Υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα και Εύβοια—Rest of Central Greece and Evia						
Πελοπόννησος—Peloponnissos	5.422,8	1.942,3	239,4	...	483,2	2.757,9
Ιονιοί Νήσοι—Ionian Islands	700,4	169,3	22,0	...	65,8	443,3
Ίμβρος—Ibros	1.057,2	689,5	33,6	...	8,4	325,7
Θεσσαλία—Thessalia	4.785,6	4.090,8	90,7	...	65,0	539,1
Μακεδονία—Makedonia	10.445,2	8.892,1	320,2	...	120,0	1.112,9
Θράκη—Thrakl	2.928,4	2.806,1	67,0	...	6,3	49,0
Νησιά Αιγαίου—Aegean Islands	1.609,4	644,4	51,5	...	97,7	815,8
Κρήνη—Kriti	2.522,7	332,3	90,1	...	312,0	1.788,3

1. Βλέπε την υποσημείωση (1) του πίνακα 24.
* Προσωρινά στοιχεία.

1. See footnote (1), table 24.
* Provisional data.

AGRICULTURE - LIVESTOCK - FORESTRY - FISHING

27. Εκτάσεις καλλιεργειών και παραγωγή γεωργικών προϊόντων
Areas under crops and production of agricultural crops

Προϊόντα — Crops	Εκταση (σε χιλιάδες εκτάρια (1)) Area (in thousand hectares (1))			Παραγωγή (σε χιλιάδες τόννους) Production (in thousand tons)		
	1994*	1995*	1996*	1994*	1995*	1996*
μαλακό και ημισκληρό — Wheat, soft and semi-hard	301	269	264	848	768	638
σκληρό — Wheat, hard	607	592	601	1.570	1.506	1.245
βάρλεϋ — Barley	163	169	154	406	423	356
πλιμή — Oats	44	44	43	79	84	80
μόσχος — Maize, grown alone	205	168	204	2.098	1.722	2.018
μόσχος, συγκαλλιεργούμενος — Maize, grown with other crops	6	5	4			
— Rice	23	26	29	188	206	217
ριζή — Rye	19	18	18	39	40	35
κόττον — Cotton	368	441	441	1.221	1.268	999
τόβας — Tobacco	76	65	65	142	134	134
ζαχαρωτά — Sugar beets	42	40	39	2.564	2.610	2.224
κίμα πράσινο — Groundnuts	1	1	1	3	3	3
κίμα — Sesame	—	—	—	—	—	—
φασόλια ξηρά — Dry beans, grown alone	9	9	9	24	24	24
φασόλια ξηρά, συγκαλλιεργούμενα — Dry beans, grown with other crops	4	4	3			
— Broad beans	3	3	3	5	5	5
— Chick-peas	2	2	2	2	2	2
— Lentils	—	—	—	1	1	1
κίμα και καρπούζια — Melons and water-melons	27	28	28	869	853	834
πατάτες — Potatoes	49	51	50	968	1.185	980
τομάτες — Fresh tomatoes	42	42	44	2.017	1.798	2.044
κρεμμύδια ξηρά — Onions, dry	8	9	8	137	155	161
καυλακάκια και κουνουπίδια — Cabbage and cauliflower	13	13	13	286	275	271
κρεμμύδι — Leek	2	2	2	43	39	39
αγγούρια — Okra	...	...	...	14	14	13
αγκούρια — Eggplants	...	...	...	71	72	70
άλλα λαχανικά — Other fresh vegetables	56	57	54	...	...	...
κίμα — Currants	...	...	...	47	41	49
κίμα σουλτανίνα — «Sultanas» raisins	(2)143	(2)141	(2)140	36	36	37
κίμα σταφύλια — Table grapes				227	217	218
κίμα (μούστος) — Must	...	...	...	428	459	474
σποροφυλά ασιτάρια — Fodder seeds	11	10	10	17	19	18
— Hay	237	234	231	1.867	1.771	1.842
πράσινο χόρτο και ριζώματα — Green feed and roots	...	...	...	...	...	...
— Grass	76	78	76	...	...	...

Το 1 εκτάριο ισούται με 10 στρέμματα.
Οι εκτάσεις όλων των αμπελών και σταφιδάμπελων αναγράφονται ως σύνολο, η παραγωγή τους, όμως, ξεχωρίζεται, με βάση την τελική χρήση των προϊόντων τους.
Προσωρινά στοιχεία.

1. 1 hectare=10 royal stremmas.
2. The areas of vines appear totally, but their production is measured separately according to the final use of the related products.

* Provisional data.

26. Εκτάσεις αροτραίων καλλιεργειών κατά κατηγορίες
Areas under arable crops by categories

Σε χιλιάδες στρέμματα

In thousand stremmas

Γεωγραφικό διαμέρισμα Geographic region	Σιτηρα για κλαστό Cereals for grain	Βρώσιμα όσπρια Edible pulse	Βιομηχανικά φύτα Industrial plants	Κτηνοτροφικά φύτα Fodder plants	Πεπονοειδή Melons	Πατάτες Potatoes	Λοιπές αροτραίες καλλιεργείες Other crops on arable land
Έτος — 1994* — Year							
Σύνολο - Total	13.701,9	195,5	5.111,8	3.235,5	265,6	489,9	...
Περιφέρεια Πρωτευούσης—Greater Athens Λοιπή Στερεά Ελλάς και Είβοια—Rest of Central Greece and Evia	1.629,5	34,4	886,4	627,5	41,9	67,7	...
Πελοπόννησος—Peloponnissos	938,1	33,0	43,0	701,9	80,6	161,4	...
Ιόνια Νήσοι—Ionian Islands	43,8	12,3	0,1	90,9	4,0	19,0	...
Ήπειρος—Ipiros	224,6	13,2	31,0	400,4	7,1	28,2	...
Θεσσαλία—Thessalia	1.846,2	12,1	1.903,1	270,9	40,1	15,0	...
Μακεδονία—Makedonia	6.843,5	49,3	1.368,6	659,5	42,5	63,0	...
Θράκη—Thrakl	1.701,7	6,0	877,9	135,7	7,7	36,0	...
Νήσοι Αιγαίου—Aegean Islands	376,2	18,3	1,5	206,9	20,1	32,3	...
Κρήτη—Kritl	98,3	16,9	0,2	141,9	21,6	67,3	...
Έτος — 1995* — Year							
Σύνολο - Total	12.916,1	193,3	5.723,5	3.210,5	278,8	506,3	...
Περιφέρεια Πρωτευούσης—Greater Athens Λοιπή Στερεά Ελλάς και Είβοια—Rest of Central Greece and Evia	1.587,4	34,5	932,0	612,8	50,6	69,6	...
Πελοπόννησος—Peloponnissos	920,8	31,6	47,5	691,2	84,2	165,7	...
Ιόνια Νήσοι—Ionian Islands	44,7	10,8	—	94,0	4,0	19,6	...
Ήπειρος—Ipiros	216,5	12,4	38,2	395,6	8,0	28,0	...
Θεσσαλία—Thessalia	1.722,9	11,8	2.049,6	263,3	38,2	14,7	...
Μακεδονία—Makedonia	6.532,9	53,2	1.509,2	644,1	42,5	66,9	...
Θράκη—Thrakl	1.427,1	5,4	1.145,5	165,1	7,7	40,8	...
Νήσοι Αιγαίου—Aegean Islands	375,3	17,0	1,3	202,7	20,2	34,1	...
Κρήτη—Kritl	88,5	16,6	0,2	141,7	23,4	66,9	...
Έτος — 1996* — Year							
Σύνολο - Total	13.179,4	184,2	5.503,4	3.161,0	280,4	502,2	...
Περιφέρεια Πρωτευούσης—Greater Athens Λοιπή Στερεά Ελλάς και Είβοια—Rest of Central Greece and Evia	1.574,1	32,9	899,8	622,9	50,6	67,3	...
Πελοπόννησος—Peloponnissos	926,6	29,9	46,3	689,5	84,6	165,3	...
Ιόνια Νήσοι—Ionian Islands	43,3	10,5	—	92,0	4,2	19,2	...
Ήπειρος—Ipiros	229,0	11,4	33,1	381,0	7,2	27,7	...
Θεσσαλία—Thessalia	1.814,1	8,6	1.955,3	257,9	38,5	15,2	...
Μακεδονία—Makedonia	6.608,2	52,7	1.512,3	605,0	44,4	67,8	...
Θράκη—Thrakl	1.531,3	5,4	1.055,2	167,1	7,1	39,6	...
Νήσοι Αιγαίου—Aegean Islands	367,7	16,7	1,3	206,9	20,1	31,6	...
Κρήτη—Kritl	85,1	16,1	0,1	138,7	23,7	68,5	...

* Προκαταρκτικά στοιχεία.

* Provisional data.

29. Αριθμός ζώων — Livestock population

Σε χιλιάδες κεφάλια ή κτηνίες

In thousand heads

Είδος ζώων	1990	1991	1992	1993	Kind of animals
Βοοειδή	624	602	587	579	Cattle
Βουβάλια	1	1	1	1	Buffaloes
Χοίροι	996	986	1.001	1.014	Pigs
Πρόβατα	8.660	8.693	8.666	8.706	Sheep
Αίγες	5.334	5.336	5.365	5.378	Goats
Ίπποι	45	43	40	38	Horses
Μύλωνοι	60	54	50	47	Mules
Όνοι	127	118	111	103	Asses
Όρνιθες	26.767	27.376	27.385	27.844	Hens
Πάπιες	114	112	107	105	Ducks
Χήνες	38	36	35	34	Geese
Ντόκνοι	110	106	98	96	Turkeys
Παριστέρια	1.253	1.213	1.192	1.177	Pigeons
Κουνέλια	1.747	1.709	1.777	1.856	Rabbits
Κυψέλες μελισσών	1.195	1.202	1.215	1.204	Beehives (in thous. pieces)
Από αυτές, ευρωπαϊκές	1.078	1.096	1.120	1.110	Thereof: European

30. Παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων — Livestock products

Ποσότητα σε τόνους

Quantity in tons

Είδος προϊόντων	1993	1994*	1995*	1996*	Kind of products
Κρέας, σύνολο	495.625	470.729	466.468	466.768	Meat, total
Κρέας βοδινό (και βουβαλίων)	72.667	...	...	...	Cattle
Κρέας χοιρινό	136.170	...	...	...	Pork
Κρέας πρόβειο	88.869	...	...	...	Mutton, lamb
Κρέας αίγιο	51.815	...	...	...	Goat
Κρέας άλλων ζώων (πουλερικά κλπ.)	146.104	...	...	...	Other (poultry etc.)
Βούτυρο	5.778	5.352	5.344	4.397	Butter
Γάλα	1.923.359	1.860.170	1.883.449	1.881.853	Milk
Τυρί σκληρό	35.977	36.078	37.978	36.798	Cheese, hard
Τυρί μαλακό	118.220	113.205	121.672	113.052	Cheese, soft
Μυζήθρα	11.318	...	...	...	Myzithra
Κρέμα νωπή	4.247	...	...	...	Milk cream
Μαλλιά πρόβατων (ακατέγγαστα)	10.706	9.828	9.802	9.929	Lambswool (raw)
Τρίχες αιγών	1.535	...	...	...	Goat hairs
Αυγά	119.243	114.007	114.223	119.940	Eggs
Μέλι	12.595	15.336	14.669	14.296	Honey
Δέρματα (σε τεμάχια):					Hides and skins (in pieces):
α) Μικρών ζώων	7.523.399	...	...	...	a) from small animals
β) Μεγάλων ζώων	174.729	...	...	...	b) from big animals

* Προσωρινά στοιχεία.

* Provisional data.

31. Παραγωγή δασικών προϊόντων — Forestry products

Ποσότητα σε τόνους

Quantity in tons

Είδος προϊόντων	1991	1992	1993	1994	1995	Kind of products
Ξυλάνθρακες ⁽¹⁾	9.820	8.363	11.308	5.486	7.507	Charcoal ⁽¹⁾
Ξυλεία στρωγγυλή ⁽¹⁾⁽²⁾ σε m ³	586.470	529.144	649.067	654.675	616.351	Lumber ⁽¹⁾⁽²⁾ , in m ³
Καινούρια:						Firewood:
α) από δάση ⁽¹⁾	650.831	646.948	584.136	863.033	626.677	a) From forest land ⁽¹⁾
β) από γεωργικές εκτάσεις	689.455	649.382	593.386	...	...	b) From agricultural land
Ρεζίνη ⁽¹⁾	1.278	1.257	1.632	605	583	Resin gum ⁽¹⁾

1. Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας.
2. Περιλαμβάνεται και η ξυλεία οικοδομικής.

1. Source: Ministry of Agriculture.
2. Including construction timber.

28. Αριθμός δένδρων και η αντίστοιχη παραγωγή τους—Trees and production thereof

Είδος δένδρων—Kind of trees	Αριθμός δένδρων (σε χιλιάδες) Number of trees (in thousand)				Παραγωγή δεψυχωματικών προϊόντων (σε τόνους) Production (in tons)				
	1990	1991	1992	1993	1992	1993	1994*	1995*	1996*
Σύνολο⁽¹⁾—Total⁽¹⁾	225.341	226.339	227.360	229.203					
Εσπεριδοειδή—Citrus trees	26.934	27.066	26.958	27.143					
Πορτοκαλιές—Orange trees	17.680	17.898	17.928	18.100	1.107.987	936.923	931.614	934.595	971.832
Λεμονιές—Lemon trees	5.632	5.509	5.415	5.358	209.377	177.252	177.674	165.684	178.558
Μανταρινιές—Mandarin trees	3.196	3.245	3.240	3.274	97.102	94.352	101.377	94.231	99.725
Νιφταλιές—Bitter orange trees	76	75	66	67	1.269	1.191	...	...	...
Κιτριές—Citron trees	131	122	113	107	2.578	2.504	...	...	...
Περσικοί—Bergamot trees	14	15	16	14	408	332	...	...	...
Φακιές—Pummelo trees	6	4	4	4	110	93	...	...	...
Έλατα φρούτα—Grape fruit	199	198	169	219	5.909	6.772	...	...	...
Όσπρες—Fruit trees	37.766	38.738	39.055	40.026					
Μηλιές—Apple trees	6.368	6.600	6.522	6.499	375.125	321.579	346.095	345.208	378.280
Αχλαδιές—Pear trees	6.150	5.835	5.649	5.672	112.347	110.216	107.350	89.472	88.209
Ροζιτανιές—Peach trees	18.562	19.715	20.687	21.702	1.110.531	1.171.655	1.212.685	1.182.586	875.695
Περσικές—Apricot trees	2.216	2.025	1.870	1.823	93.472	87.588	81.659	43.892	47.643
Κερσιές—Cherry trees	1.879	2.028	2.116	2.211	45.823	44.973	51.276	48.772	52.776
Πικρινιές—Sour cherry trees	335	333	282	270	4.113	3.623	...	...	...
Κιθαρινιές—Quince trees	478	444	421	405	8.625	8.427	...	...	...
Κοκορηλιές—Prunellas trees	352	366	357	345	6.510	5.752	...	...	...
Συκιές νεστών σύκων—Fig trees for fresh figs	1.243	1.211	1.151	1.099	21.573	19.849	...	...	...
Αμυγδαλιές (νεστών)—Plum trees (fresh)	(2)	(2)	(2)	(2)	3.456	3.204	...	...	...
Ξηροί καρποί και αποξηρανόμενοι—Nut and dried fruit trees	22.825	22.258	21.139	20.526					
Συκιές ξηρών σύκων—Fig trees for dry figs	1.592	1.544	1.493	1.489	13.883	12.985	...	...	...
Αμυγδαλιές (ξηρών)—Plum trees for prunes	(2)352	(2)317	(2)319	(2)314	300	374	...	...	...
Αμυγδαλιές—Almond trees	11.575	11.181	10.425	10.151	61.860	56.659	55.677	46.100	42.626
Καρυδιάς—Walnut trees	2.780	2.708	2.598	2.529	25.095	24.271	22.198	20.976	21.102
Αεστακινιές—Hazel nut trees	1.670	1.589	1.467	1.346	5.485	4.662	...	...	...
Φιστικιές—Pistachio trees	1.088	1.110	1.137	1.169	4.786	5.573	...	...	...
Καστανιές—Chestnut trees	1.439	1.526	1.593	1.594	11.416	10.559	...	...	...
Χιροπιές—Carob trees	2.329	2.283	2.107	1.934	18.930	16.006	...	...	...
Άλλα—Other	137.816	138.277	140.208	141.508					
Έλαια βρώσιμα—Olives, edible					184.042	222.368	150.070	195.344	171.755
Έλαια για ελαιόλαδο—Olives, for olive oil	(1)133.172	(1)132.811	(1)135.193	(1)136.720	1.663.146	1.458.698	1.783.249	1.535.804	1.778.187
Ελαιόλαδο βρώσιμο—Olive oil, edible					396.155	311.197	302.661	357.858	392.705
Μαστιχοδένδρα—Mastic trees	2.134	2.617	2.077	2.040	114	118	...	...	...
Ροζιές—Pomegranate trees	214	195	188	182	3.363	3.242	...	...	...
Μυρτιάς (μυρτινοειδής)—Medlar trees	142	138	133	130	2.797	2.655	...	...	...
Μπανανιές—Banana trees	496	487	431	400	6.738	7.176	...	...	...
Αζιανιά—Chinese gooseberry	1.579	1.540	1.904	1.950	50.353	46.032	...	...	...
Αβοκάντο—Avocado	79	77	82	86	1.678	1.944	...	...	...

1 Βλέπε την γενική παρατήρηση 2 στην σελίδα 6.

2 Οι αμυγδαλιές ως είδος δένδρων δεν διπλολογούνται ως ξηρών και νεστών αμυγδαλιών, η παραγωγή τους, όμως, διπλολογείται σε νεστά αμυγδαλιώδη προϊόντα και ξηρά αμυγδαλάκια.

3 Ο αριθμός των ελαιόδένδρων δίνεται ως σύνολο, ενώ η παραγωγή τους διακρίνεται σε είδη προϊόντων. Η παραγωγή ελαιωκομικών προϊόντων αναφέρεται στο έτος ανθοφορίας (ελαιωκομικό έτος) και όχι στο ημερολογιακό έτος (αγρονομικό).

* Προκαταρκτικά στοιχεία.

1 See general remark 2 on page 6.

2 Plum trees are considered totally, while their production is distinguished in fresh plums and prunes.

3 The number of olive trees appears totally, while their production is classified in kind of product. Production of olive products does not refer to the calendar year, but to the year of blossoming.

* Provisional data.

32. Αριθμός γεωργικών μηχανημάτων — Number of agricultural machinery

Είδος μηχανημάτων	1990	1991	1992	1993	Kind
Διζωνικοί ελκυστήρες (τροχάτι)	215.755	223.718	228.051	231.177	Tractors, double axis
Μονοζωνικοί ελκυστήρες (σκαπτικές φρέζες κλπ.)	123.097	122.880	124.009	124.733	Tractors, single axis (hoes, soil pulverizers etc.)
Θρυζοαλωνιστικές μηχανές (κομπίνες)	6.247	6.847	6.258	6.162	Harvesters - threshers (combines)
Άλλες θρυζοτικές μηχανές κάθε τύπου (αυτοκινούμενες και μη)	6.093	6.123	6.143	6.133	Harvesters, all types (stacking up or not)
Αλωνιστικές μηχανές κάθε τύπου	899	927	848	896	Threshers, all types
Άλλες χυτοσπύλλεκτικές μηχανές	9.975	10.225	10.223	10.420	Simple mowers
Πικροποσπύλλεκτικές	2.118	2.211	2.305	2.379	Pick-up threshers, for cotton
Γιγλοσθαιγώγις	953	1.181	1.180	1.111	Beet harvesters
Κλιθευτικά μηχανήματα (βενζινοκίνητα)	112.563	125.229	137.052	146.990	Pruning saws, petrol
Εκκαθαριστικές αρβούσες	1.363	1.037	1.524	1.521	Maize leaf-removers
Λακτωτικές μηχανές κάθε τύπου	12.366	12.959	13.465	13.433	Milking machines, all types
Κοιτοφολόγοι (γάλακτος)	1.272	1.166	1.113	1.094	Cream separators
Αντλίες πετρελαιοκίνητες	107.814	110.140	110.318	108.708	Pumps, diesel oil
Αντλίες βενζινοκίνητες	76.089	75.477	73.425	83.268	- petrol
Αντλίες ηλεκτροκίνητες	117.812	132.368	128.083	134.428	- electric
Αντλίες λουπές (ατμοκίνητες κλπ.)	11.894	9.184	9.543	8.763	- other (steam operated, etc.)
Σιγρωτήματα τεχνητής βροχής	184.820	194.880	197.251	193.783	Sprinkling units
Αιτοκινούμενοι μεγάλοι εκτοξευτήρες (κανονήσια)	21.356	22.760	24.415	37.438	Gun system of irrigation
Σιγρωτήματα αφέυξης με σταγόνες	52.039	59.965	65.585	80.514	Drop system of irrigation
Εκκολαπτικές μηχανές	711	1.008	671	683	Incubators
Σπартуτικές μηχανές σίτου	45.306	45.792	46.103	46.515	Sowing machines, for wheat
Σπартуτικές μηχανές βαμβακιού, αραβοσίτου, φασολιών κλπ.	18.583	17.935	18.186	17.339	Sowing machines, for cotton, maize, bean etc
Σιτοδιαλογείς (τομέρια)	2.082	2.042	2.105	1.858	Corn-graders
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες υψηλής πίεσης	89.521	94.020	99.856	102.932	Power sprayers of high pressure
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες επινώτιοι	50.865	49.717	51.766	52.857	" " portable
Μηχανοκίνητοι ψεκαστήρες γραμμικών καλλιεργειών	34.161	36.490	37.981	39.010	" " for linear cultivations
Μηχανοκίνητοι θεωτήρες	13.084	12.772	12.622	12.226	Power dusters
Μηχανές αρομολάγιατος καπνού	44.717	44.346	44.984	43.851	Tobacco threading machines

33. Μηχανοκίνητα επαγγελματικά σκάφη θαλάσσιας αλιείας — Number of professional motor propelled fishing vessels

Κατηγορία αλιευτικών	1994			1995			Category of fishing vessels
	Αριθμός No	HP	κ.ο.χ. GRT	Αριθμός No	HP	κ.ο.χ. GRT	
Σύνολο	9.015	835.862	52.285	9.039	836.271	52.178	Total
Υπερπόντιας αλιείας ⁽¹⁾	44	39.272	11.881	44	39.272	11.881	Overseas fishery ⁽¹⁾
Μίσση αλιείας	325	257.532	40.404	325	257.103	40.297	Open sea fishery
Μηχανότρατες	375	146.696	23.757	375	146.410	23.656	Trawlers
Γκι-γκι	419	102.389	15.392	419	102.246	15.386	Purse seines
Μικτά	31	8.447	1.255	31	8.447	1.255	Mixed
Παρακτινίας αλιείας	8.146	539.058	(1)	8.170	539.896	(3)	Inshore fishery
Γράτες	704	60.798	(1)	703	60.658	(1)	Seiners
Λούρα ⁽²⁾	7.442	478.260	(1)	7.467	479.238	(3)	Other ⁽²⁾

1. Τα σκάφη στην αλιεία στον Ατλαντικό Ωκεανό.

2. Αν περιλαμβάνονται τα σκάφη που διαθέτουν ιεποδόνιση 19 HP και άνω.

3. Αν υπάρχουν στοιχεία χωρητικότητας των σκαφών παρακτινίας αλιείας.

1. Vessels fishing in the Atlantic Ocean.

2. Excluding vessels of 19 HP or less.

3. There are no data on tonnage of inshore fishery vessels.

